

619 /
1988/2

გიორგი სააკაძის ძეგლი თბილისში

„...ლუარსაზ მავის დროს იყო იგი სახალოვანი დიდი მოურავი გიორგი სააკაძე, რომლის მომხადება და ძვევა დღესაც აუხსნელია ჩვენთა ისტორიკოსთაგან და რომელიც იყო რა უხვად შემოკული ყოველისა სამამაცო და საგმირო ღირსებითა, დღეს ახამოვამდე არც ავად არის ჩვენ მიერ დაფასავული და არც კარგადა...“

● ილია ჭავჭავაძის ეს სიტყვები ყრუოლის-მომგვრელად გაისმა იმ დღეს, საზეიმო მიტინგზე. ამ სიტყვების სიღრმე და აზრი ხელშეესახები გახდა განსაკუთრებით მაშინ, როცა ძეგლს საბურავი ჩამოაცალეს და შავ ცხენზე ამხედრებულმა დიდმა მოურავმა თბილისს გადმოხედა.

დაფასებული არ არისო გიორგი სააკაძე, — გულისტყვილით ამბობს ქართველი ერის სულიერი მამა.

არ იყო დაფასებული და დაფასდა. მოვიდა პირუთვნელად გამკითხველი დრო და „მისი ავ-კარგიანობით აღსავსე განსაცდელიანი ცხოვრება და საოცარნი მოქმედებანი“, იგრძნო და გაიგო. „მისი ავად და კარგადაც აღსახსნელნი დიდნი საქმენი“, თვალნათლივ დაინახა.

და აი, ის, ვინც მთელი თავისი სიცოცხლე სპარს-ოსმალთა უღლიდან მშობლიურ მიწა-წყლის განთავისუფლებას შეაღია, ვინც სამშობლოს საკეთილდღეოდ დეიძლი შვილი გაწირა, გაძევებული და განდევნილი, სამასი წლის მერე ისევ თბილისშია. შთამომავლობით გარშემორტყმული, ძლიერი და მადლიერი, დგას სწორედ იქ, სადაც უნდა იდგეს — მტკვრის მარჯვენა სანაპიროზე, მისივე სახელობის მოედანზე, დედაქალაქის შუაგულში.

ამ ძეგლით კიდევ ერთი ახალი სიტყვა თქვა ხელოვნებაში მერაბ ბერძენიშვილმა — საჭვეყნოდ აღიარებულმა ხუროთმოძღვარმა, სსრ კავშირის სახალხო მხატვარმა, სახელმწიფო პრემიის ლაურეატმა. ძეგლის არქიტექტორია გივი ჯაფარიძე.

მაშ ასე. აღსრულდა ქართველი კაცის დიდი ხნის ნაოცნებარი — დიდი მოურავის რთული და ძლიერი პიროვნება ამეტყველდა ქვაში. გამოჩნდა მისი შეუდრეკელი ბუნება, სიმხნევე, გამჭრიახობა და ყოველის ამტანი სული. ქვიდან გამოკვესა ანთებულმა თვალბმა და ელვას ჰგავს შემოქმედი ხმალი.

თბილისი — 7 ნოემბერი, 1988 წელი.

პროლეტარებო ვველა ქვეყნისა, შეერთდით!

1988/2

ქვეყნის
საზოგადოებრივი

დროშა

№ 11 (623), ნოემბერი, 1988

ქურონალი გამოდის 1928 წლიდან
ქოველთვიური საზოგადოებრივ-
პოლიტიკური და სალიტერატურო-
სამხატვრო ჟურნალი

ნომერშია:

ოთარ ქინქლაძე, დამუხრუშვიტის მე-
ქანიზმის დემონტაჟი.

ჯემალ მხხრიშვილი, ალაუნისპირე-
ლი არენდატორები.

არნოლდ გავეჯაკორი, სიცოცხლის
პირამიდა.

რევაზ მიუხველაძე, მთავარი დანაშა-
ული, ანუ სტალინი საიქიოში (ნო-
ველა).

ვახტანგ გერიძე, ანჩისხატის ტაძარი.

ქეთევან გაბრატოვილი, მხატვარი
ფელიქს ვარლამიშვილი.

ჯერომ კ. ჯეკამი, რატომ არა გვაქვს
კუდეგი? (მოთხრობა)

გაბრიელ ბარჯაძე, ვისაც მოედანზე
უნახავს...

დენის მაკარტი, პრეზიდენტის აჩრ-
დილი (ამერიკის საიდუმლო სამსა-
ხურის ქოფილი თანამოქრომლის ინ-
ტერვიუ).

პანორამა.

საქართველოს კვ ცკ-ის გამომცემლობა

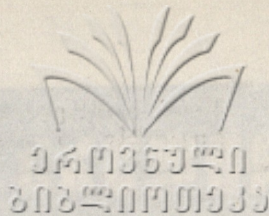
© „დროშა“, 1988 წ.

მთავარი რედაქტორი

ოთარ ქინქლაძე

სარედაქციო კოლეგია:

გულნარა ბახტაძე (პ/მგ. მღვიანი), ოთარ
გერიშვილი, ვასილ გვეტაძე, ნათელა გიორ-
გოგინანი, ოთარ დემეტრაშვილი, სერგო ღურ-
მიშიძე, ვახტანგ ესვანჯია, ჯემალ მხხრი-
შვილი, დინარა ნოღია (მხატვარ-რედაქტორი),
ლადო სულაბერიძე, ილია ტაბაღაძე, ნუგზარ
ფოფხაძე, გიორგი ჩარკვიანი.

დამუხრუჭების მექანიზმი თუ არსებობს, ხოლო კიდევ ითქვა რომ არსებობსო, ცხადია, საჭიროა მისი დემონტაჟი, ანუ ნაწილ-ნაწილ დაშლა.

ამაზე როცა ვფიქრობ, ვატყობ, როგორ ვლიზიანდები ხოლო, როცა მესმის, რომ გარდაქმნის სასურველ წინსვლას ხელს ამა თუ იმ პარტიული, საბჭოთა, სამეურნეო და სხვა მუშაკის პასიურობა, უპასუხისმგებლობა და ისევ ძველებური მეთოდებით მუშაობა უშლისო. და მოგვყავს ცალკეული ფაქტები, ჩამოვთვლით წარმოება-დაწესებულებებს, ვასახელებთ გვარებს. ესე იგი, ვილაც არ ეპიტინავება ეს გარდაქმნა და მას ამუხრუჭებს, ხოლო საზოგადოების დიდ ნაწილს კი უნდა, მაგრამ ვერაფერს გამხდარა, რადგან ზოგიერთები, უმთავრესად კი ადგილობრივი ხელმძღვანელები, ძველებურად განაგრძობენ მუშაობასაც, ცხოვრებასაც და თანაც თავს არჩეინად გრძნობენო.

როგორც ჩანს, არც უამისობაა და კონკრეტული, საგნობრივი, პერსონალური კრიტიკა და თვითკრიტიკა საქმეს მომავალშიც წაადგება, მაგრამ უძრაობის ტენდენციების მაცოცხლებელი მიზეზების მარტოდენ სუბიექტურ ფაქტორებში ძებნა მთლად გამართლებული არ უნდა იყოს.

განა პირველად გვესმის, რომ აუცილებელია პასუხისმგებლობის გაძლიერება, ისიც რომ, დისციპლინასა და წესრიგს განმტკიცება სჭირდება, ხოლო ბიუროკრატიზმსა და ფორმალიზმს, კონსერვატიზმსა და ორგანიზაციულ გადაძლიანებას უნდა დავძლიოთ? ან თუნდაც ის, რომ კადრები უკეთ უნდა შევარჩიოთ და საუკეთესო მუშაკები კი გაბედულად დავაწინაუროთ?

აღამიანის ფაქტორი!

ცხადია, მიუტევებელი შეცდომაა პიროვნების როლის შეუფასებლობა: დიდსა თუ მცირე საქმეში ქვეყნის მასშტაბითაც და სოფლის საბჭოს, კოლმეურნეობის, ფაბრიკა-ქარხნის ან ამა თუ იმ დაწესებულების ფარგლებშიც. თუნდაც იმიტომ, რომ ბევრჯერ ვყოფილვართ იმის მოწმე, თუ როგორ გამოასწორა ახალმა ხელმძღვანელმა, და ისიც მოკლე დროში, მისი წინამორბედის მიერ ჩაშლილი საქმე, როგორ გამოიყვანა ჩამორჩენილი საწარმო გარღვევიდან და იგი მოწინავეთა რიგებში ჩააყენა. პირიქითაც მომხდარა: ველარ იცნობ ვერც სკოლას, ვერც მეურნეობას და მთელ უწყებასაც კი, როცა უნარიან ხელმძღვანელს მინდობილი საქმისათვის შეუფერებელი, შემთხვევითი პირი შეცვლის ხოლმე.

ზღვბა, განა არ ზღვბა?

ყოველივე ეს, ახლა განსაკუთრებით, შესამჩნევი გახდა და იოლი გასარჩევია, ვინ რად ღირს, რას წარმოადგენს თითოეული და როგორ ეკიდება საქმეს. ისიც სათქმელია, რომ გარდაქმნამ ბევრი ინიციატივიანი, უნარიანი, დამოუკიდებლად მოაზროვნე და მომქმედი მუშაკი წარმოაჩინა, მათ შორის ხელმძღვანელებიც, ჩვენთანაც — რესპუბლიკაში. უსამართლობა იქნებოდა იმის თქმაც, თითქოს ჩვენში არაფერი იცვლებოდა ან საქმე წინ არ მიდიოდა, მაგრამ რადიკალური გარდაქმნა მაინც არ მოხდარა და პოზიტიურ ძვრებს რომ ეტყვიან, მათ ჯერ მასიური, საყოველთაო ხასიათი მაინც არ მიუღიათ. ცალკეული, თანაც მეტ-ნაკლებად მნიშვნელოვანი ძვრები გარდაქმნას ვერ უზრუნველყოფენ. მე მაინც მგონია, რაღაც სხვა რამ უშლის ხელს გარდაქმნაში იგივე ინიციატივიან მუშაკს, რომელსაც ყოველთვის არ ყოფნის ძალა და ნებისყოფა საიმისოდ, რომ როგორმე დასძლიოს ზოგჯერ ძნელად გადასალახავ წინააღმდეგობას. დრო და ჯანი არ ყოფნის ხოლმე მას ყოველთვის ამისათვის და კაცმა რომ თქვას, არც გაემტყუნება: საკუთარ თავსა და ოჯახზეც ხომ გინდა ფიქრი.

— იყავი პრინციპული, უნდა იბრძოლო, სიძნელებს არ უნდა შეეპუოო და მიზანსაც მიაღწევო...

კი, ბატონო!

კარგია ყველაფერი ეს. სწორიცაა და ზოგჯერ აუცილებელიც. მაგრამ, ნამეტნავად ბევრი ბრძოლა გამოვდის მგონია მე. ხანგრძლივიც და ისეთიც, როცა არც კი უნდა იყოს მაინცდამაინც საჭირო ეს გაუთავებელი ბრძოლა და დავიდარება. ბრძოლა სისუფთავისათვისაც კი გვაქვს განალებული, მაგრამ მაინც ჭუჭყში ვიხრჩობით. ესეც გაუთავებელი ბრძოლის ბრალია თორემ, აიღე ცოცხი და დაგვე. არც ბრძოლა დაგჭირდება და სისუფთავესაც დაიცავ.

მაგრამ არა... მაინცდამაინც ბრძოლა გვინდა. იარაღიც გვაქვს — ქალაქი.

ყველას გვახსოვს, რამდენი ვებრძოლეთ ანონიმურ წერილებსა და მათ ავტორებს. ვავლენდით კიდევ მათ და ზოგჯერ ვსჯი-

დით ხოლმე, მაგრამ საშველი მაინც არ ჩანდა. რამდენი დრო და ენერგია დაიხარჯა ამ ბრძოლაში, რამდენის სახელი და ღირსება შეეწირა ცილისმწამებლებს, მაგრამ ისინი არჩეინად განაგრძობდნენ თავიანთ ბნელ საქმეს.

ანონიმური წერილის ავტორის ქვეშ მიწა უნდა იწვოდესო. არ იწვოდა მიწა.

არც თვითონ ანონიმური წერილის ავტორი იწვოდა.

იგი მხოლოდ მაშინ დაიწვა და დაიფერფლა, როცა მიიღეს კანონი, რომელიც მოქმედებს და სრულდება.

ახლა აღარც ინიციატივის გამოჩენა საჭირო, აღარც რაიმე წინააღმდეგობის გადალახვა და ბრძოლაა დაკარგა აზრი.

ნიშნავს თუ არა ეს გარდაქმნის დამუხრუჭების მექანიზმის დემონტაჟს, ესე იგი, ამ მანქანის ნაწილებად დაშლას.

ასე მოიშალა გარდაქმნის დამუხრუჭების მექანიზმის ერთი ნაწილთაგანი.

მაგრამ სხვა ბევრი მაინც დარჩა:

დარჩა ფრონტის ხაზიც.

ამიტომ, საჭიროა კონტროლი. მაგალითად, პრესა უნდა აკონტროლებდეს, როგორ წყვეტენ სამინისტროები სოციალურ საკითხებს, როგორ ითვისებენ ადგილებს გამოყოფილ სახსრებს იმისათვის, რომ კაცი უკეთ ცხოვრობდეს.

ეს გასაგებია.

მაგრამ, რა მოვიმოქმედოთ, როცა გვეუბნებიან, უნდა გაძლიერდეს ბრძოლა თანამდებობის ბოროტად გამოყენების, მექრთამეობის, დატაცების, სპეკულაციის წინააღმდეგ და საჭიროა, რომ აქ საკონტროლო და სამართალდაცვითმა ორგანოებმა უფრო მტკიცედ და ეფექტურად იმოქმედონო.

კეთილი და პატიოსანი.

იმოქმედონ.

ესე იგი, ისევ ბრძოლა და ისევ კონტროლის გაძლიერება.

იყო ეს უკვე.

იყო, მაგრამ არაფერი მაინცდამაინც ღირებული არ მოუცია კონტროლის გაძლიერებას. უძრაობის პერიოდის „მემკვიდრეობიდან“ მომდინარეობს თავგამოდებული ნადირობა ოდნავ ნასამებზე, ოდნავ დამორღვევებზე და ოდნავ მიმთვისებლებზეც. მაკონტროლებელი ორგანოებისა და მათი მუშაკების საკმაო აქტიურობის პირობებშიც ჰქონდა და ახლაც ადგილი აქვს თანამდებობის ბოროტად გამოყენებასაც, მექრთამეობასაც, დატაცებასაც და სპეკულაციასაც. ისეთი ფაქტებიც ცნობილია, როცა კონტროლიორ-რევიზორები თვითონვე ითბობდნენ ხელს, ეწეოდნენ გამოძალვას და ქრთამსაც იღებდნენ. ასეთ ფაქტებს კონტროლის კიდევ უფრო გაძლიერების პირობებშიც ექნება და აქვს კიდევ ადგილი. ჰკითხეთ ნებისმიერი მალაზიის გამგეს და თქვით გაგვხდით, უთუოდ გეტყვით, რა უჯდება მას ყოველი მორიგი გვემინი ან მით უფრო მოშლოდნელი რევიზია და იმასაც მიგანხედრებთ, რომ საჭირო თანხის ამოღება მომხმარებლის ხარჯზე ზღვბა. და განა მარტო მალაზია? ასეა სხვა სავაჭრო და სამეურნეო ორგანიზაციებშიც.

ამიტომ მიმაჩნია საუსებით მართებულად ის, რაც კონტროლის თაობაზე სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1987 წლის იანვრის პლენუმზე ითქვა:

— კონტროლის სრულყოფისას გადაუდებლად უნდა მოვაწესრიგოთ სხვადასხვაგვარი შემოწმებებისა და ინსპექტიორების საკითხი, რომლებიც ახლა პირდაპირ ზევადად ატყდებიან თავს საწარმოებს, დაწესებულებებსა და ორგანიზაციებს, აცდენენ ხალხს საქმეს, შეაქვთ ნერვიულობა მუშაობაში. მათი პრაქტიკული სარგებლიანობა, როგორც წესი, მინიმალურია. ეს ახალი საკითხი არ განლაგეთ, მათზე არაერთხელ თქმულა და დაწერილა, მაგრამ საქმე ჯერ არ შეცვლილა.

მას შემდეგ დრო გავიდა, მაგრამ არსებითად არაფერი შეცვლილა.

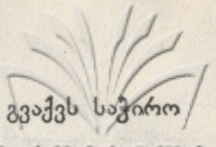
როდემდე?

ჩვენ თითონ ხომ შეგვიძლია მოვაწესრიგოთ ეს საქმე აქ, ჩვენს სახლში და მივალწიოთ ამ უბანზე ჩვენი საზოგადოებრივი ცხოვრების რეალურ გაჯანსაღებას.

შეგვიძლია. ჩვენ კი ვზოზინობთ, დროს ვკარგავთ და ვაგვიანებთ გარდაქმნის დამუხრუჭების მექანიზმის დემონტაჟს.

ახლა, საზოგადოებრივი ცხოვრების დემოკრატიზაციას, აგრეთვე ყველგან და ყველაფერში ფართო საჯაროობას შეუძლია „ზემოდან“ გაძლიერებული კონტროლის კომპენსირება.

— საზოგადოების დემოკრატიზაციის პირობებში პრინცი-

პული მნიშვნელობა აქვს „ქვემოდან“ კონტროლის დონისა და ეფექტიანობის გაზრდას, რათა თითოეული ხელმძღვანელი, თითოეული თანამდებობის პირი მუდამ გრძობდეს თავის პასუხისმგებლობას და დამოკიდებულებას ამომჩევლებზე, შრომითს კოლექტივებზე, საზოგადოებრივ ორგანიზაციებზე, პარტიასა და მთელ ხალხზე. აქ მთავარია, შევქმნათ და განვამტკიცოთ მშრომელი ადამიანებისაგან მომდინარე რეალური კონტროლის ყველა ინსტრუმენტი და ფორმა.

საჯაროობა საყოველთაო სახალხო კონტროლის ქმედითი საშუალებაა და უთუოდ ამიტომაც ღირს მისი დამკვიდრება.

იმიტომ, რომ თუ მე სრული და რეალური საჯაროობის პირობებში აღარ ვიქნები დამოკიდებული ამა თუ იმ თანამდებობის პირის ნება-სურვილზე და დავიხრებ დრო, როცა ვანუხრებლად დავიცავთ შრომითი კოლექტივებისა და მოსახლეობის წინაშე ყველა არჩეული თუ დანიშნული თანამდებობის პირის სისტემატური ანგარიშგების წესს, როცა ყოველი ასეთი ანგარიშის შემდეგ გაიმართება ცოცხალი, პრინციპული განხილვა, რასაც თან ახლავს კრიტიკა და თვითკრიტიკა, საქმიანი წინადადებები, და ყოველივე ეს განმტკიცებული იქნება იმის საქმიანობის შეფასებით, ვინც ანგარიშს აბარებს, მაშინ ვის, სად და როდის ექნება თანამდებობის ბოროტად გამოყენების, გამოძალადისა და ქრთამის მიცემის ან აღების შესაძლებლობა, სურვილი, მისწრაფება?

სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ასეთ ფაქტებს უმთავრესად ადგილი აქვს ბინების განაწილებისა და ჩაწერის, სამუშაოზე მიღების, ყალბი ცნობების გაცემისა და ზოგიერთ სხვა გარემოებათა დროს, როცა საქმე წესისა და კანონის გვერდის ავლით კეთდება.

ასე მოხდა, მაგალითად, დუშეთის რაიონშიც.

სულ ახლახან მოხდა.

საქმე სამუშაოზე მიღებას ეხება.

ვინმე სირანუშ ხაჩოიანმა, რომელიც თბილისში ცხოვრობს და მუშაობს, მაინცდამაინც დუშეთის რაიონში მოინდომა მიწის ნაკვეთის აღება. მისი ამ სურვილის განხორციელებას დიდად შეუწყობდა ხელს სადმე, თუნდაც ნახევარ განაკვეთზე მუშაობის დაწყება და სირანუშ ხაჩოიანმაც რაიონული საავადმყოფოს მთავარ ექიმს ვასილ სირაძეს მიაკითხა. სირაძემ სირანუშს 2 000 მანეთი მოსთხოვა, ხოლო სახალხო სასამართლომ მისი ქმედება ოთხი წლით თავისუფლების აღკვეთით შეაფასა. ასე დამთავრდა ეს საბედისწერო გარიგება.

ახლა რამდენიმე კითხვა დავსვამ:

საჯაროობის პირობებში, რაც ახალი თანამშრომლის შრომითი კოლექტივის თანხმობით მიღებასაც გულისხმობს, იქნებოდა შესაძლებელი ქრთამის მიცემა-აღების მცდელობა?

ალბათ, არა!

თუნდაც იმიტომ, რომ ვილაც მაინც დაინტერესდებოდა:

შეუძლია თუ არა სირანუშ ხაჩოიანს შეასრულოს სამედიცინო დის მოვალეობა და აქვს თუ არა მას რაიმე დამადასტურებელი საბუთი?

ან:

რა აიძულებს მას, თბილისიდან ნახევარი განაკვეთისათვის დუშეთში იაროს და რა სარგებელს მოელის ასეთი შეთავსებიდან?

ან კიდევ:

ნუთუ დუშეთში, ადგილობრივ მკვიდრთაგან არავინ აღმოჩნდა ისეთი, რომელიც ასეთივე მონაცემებით შეძლებდა სამედიცინო დის მოვალეობის შესრულებას?

შრომითი კოლექტივის წევრების მიერ საჯაროდ დასმული ეს და კიდევ სხვა კითხვები ააცილებდა მთავარ ექიმს პატიმრობის მიძიმე ტვირთს, ხოლო რაისავადმყოფოს მწოლიარე ავადმყოფებს კი იმას, რომ თბილისიდან მოვლენილი მედლა, ქრთამის სახით გაღებული თანხის ამოღებას იმავე ავადმყოფებიდან შეეცდებოდა: გამოძალავა ისევე გამოძალავს შობს და ურღვევია მათ შორის არსებული ეს ურთიერთკავშირი.

ცნობილია, რომ დანაშაულის ამა თუ იმ სახის გავრცელებას, თვით საზოგადოებრივი ცხოვრება უწყობს ხელს და ამიტომაც გვეკრძება ამა თუ იმ დანაშაულის გამომწვევ მიზეზებში ჩახედვა, მათი დანახვა, გამოვლენა-გამოამკარავება და აღმოფხვრა.

მაგრამ, გაგვიჩნია კია ჩვენ ასეთი ანალიტიკური მასალა, აკეთებენ კია ყოველივე ამის ანალიზს საქართველოს სსრ იუსტიციის და შინაგან საქმეთა სამინისტროები, უმაღლესი სასამართლო, პროკურატურა და ისინი, ვინც ვითომდა სოციოლოგიური გამოკვლევებით არიან გართულნი? მე მეგონი არა. მაგრამ, თუ ეს მაინც კეთდება, რატომ არ იცნობს ფართო საზოგადოება ამ მასალას, ან რატომ არ გამოგვაქვს აქედან მოქმედე-

ბისათვის სახელმძღვანელო დასკვნები და არა გვაქვს საჭირო რეკომენდაციები?

საჯაროობა მართლა მარტო იმას ხომ არ ნიშნავს, რომ თქვა, რაც კაცს ენაზე მოადგება. საჯაროობა უდენს „გასაქრე დუმლოებულ“ დახურული და აკრძალული თემების, საკითხების, მონაცემების, სტატისტიკური მასალის საზოგადოების სამსჯავროზე გამოტანას ნიშნავს უმთავრესად, რათა საქმიანობის სასარგებლო ობიექტური დასკვნები გავაყეთოთ.

ესეც გარდაქმნის დამუხრუჭების მექანიზმის დემონტაჟია, მისი ერთ-ერთი, ამასთან ფრიალ მნიშვნელოვანი ნაწილის დაშლას რომ ითვალისწინებს.

საიდუმლო!

ცხადია, არსებობს სახელმწიფო და სამხედრო საიდუმლოება.

ისიც ცხადია, რომ ასეთ საიდუმლოს დაცვა და შენახვა სჭირდება.

მაგრამ, იმდენად არის გამჭადარი ჩვენში თითქმის ყველაფერის გასაიდუმლოების ტენდენცია, რომ წლები ვადის, გარდაქმნისა და საჯაროობის პროცესი მიმდინარეობს, ხოლო პარტიული ორგანიზების იმ დადგენილებებსაც კი, რომლებიც პრესაში ქვეყნდება, კვლავ შემორჩა გრიფი — „საიდუმლო“.

მე თუ მკითხავთ, ამასაც დემონტაჟი სჭირდება, რამეთუ როცა, მაგალითად, პარტიის რაიკომის ბიურო სკოლის დირექტორს ამტკიცებს და მიღებული დადგენილების ამონაწერს იმავე სკოლაში ავზავნის, ან სკკპ წევრს პარტიულ სასჯელს ადებს და ა. შ. ამაში არაფერი გასაიდუმლოებული არ უნდა იყოს.

ასე ნაწილ-ნაწილ, მაგრამ დროულად და ყოველგვარი მოლოდინის გარეშე შესაძლებელი უფრო ენერგიულად და მიზანსწრაფულად ვეწეოდეთ გარდაქმნის დამუხრუჭების მექანიზმის დემონტაჟს.

ახლა მოქმედების, პრაქტიკული მუშაობის დროა.

ამ თვალსაზრისით, პრაქტიკული საქმიანობის ფრიალ მნიშვნელოვანი ასპექტია დამუხრუჭების მექანიზმის ენერგიული დემონტაჟი.

ამასთან დაკავშირებით, ახლა ალბათ იმის თქმის დროც მოვიდა, რომ დამუხრუჭების მექანიზმის ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილთაგანია უძრავობის წლებში შექმნილი ურიცხვი რაოდენობის დადგენილებები, განკარგულებები, ბრძანებები და ათასნაირი ინსტრუქციები, რომლებიც კაცს თავისუფლად ამოსუნთქვის საშუალებას უსპობენ. ისიც მხედველობაშია მისაღები, რომ სწორედ ამ დოკუმენტებს არიან ხშირ შემთხვევაში ამოფარებული ის მუშაეები, რომლებიც გარდაქმნას ეწინააღმდეგებიან.

გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ რესპუბლიკის თითქმის ყველა სამინისტროსა და უწყებაში დაგროვდა სხვადასხვა ხასიათის, დანიშნულებისა და რაოდენობის „აკრძალვის“ დოკუმენტი, რომელიც ყოველი ფეხის ნაბიჯზე ბოჭავს სწორედ ნიციბატივიან მუშაეებს და, მაშასადამე, ხელს უშლიან მათ და აბრკოლებენ საზოგადოების წინსვლას.

გარდაქმნის ახლანდელი ეტაპი მოითხოვს მიდგომის, მუშაობის მეთოდების შეცვლას, და ახალი ადამიანებიც უნდა გაჩნდნენ.

ცხადია, უნდა გაჩნდნენ.

მაგრამ, სანამ მათ დაინახავენ, შეამჩნევენ და მხარს დაუჭერენ, ესე იგი, სანამ ახალი ადამიანები გაჩნდებიან, იქნებ ძველებმაც გაუანძიროთ ხელი. მაგალითად, ჰკითხონ დარგის ხელმძღვანელებმა უშუალო შემსრულებლებს, კონკრეტულად რომელი ბრძანება-განკარგულება, გადაწყვეტილება, დადგენილება ან დებულება თუ ინსტრუქცია უშლით მათ ხელს მუშაობაში და მოძველდნენ.

ჰკითხონ და, როცა ნათქვამის სამართლიანობაში დარწმუნდებიან, გააუქმონ ისინი.

გააუქმონ ყველა; რაც უნდა ბევრი აღმოჩნდეს ასეთი. გარდაქმნის დამუხრუჭების მექანიზმის დემონტაჟის აგრეთვე ფრიალ მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილია ეს.

შ. ს. გორბაჩოვი:

— ჩვენს გარდაქმნაში ბევრი სიძნელეა. განწყობილების რთული მოზაიკა, გონებაარეულობა, ილუზიები, მოუთმენლობა, გალიზიანება — ყველაფერი ეს, როგორც იტყვიან, ჩვენს თვალწინაა.

უთუოდ ამის გამოცაა, რომ ამ პასუხსაგებ, გარდამტეხ ეამს გაისმის ხმები, თითქოს გარდაქმნას საფრთხე ექნებოდეს.

საფრთხე თავიდან უნდა ავიცილოთ.

ეს თითოეული ჩვენგანის ღვიძლი საქმეა.

გარდაქმნის დამუხრუჭების მექანიზმის დემონტაჟი ამ საფრთხის თავიდან აცილების რეალური საწინდარია.

ოთარ ჭინკაძე

დროშა 3

საქ. სსრ კ. მარტოს
სსრ. საბ. რესპუბ.
ს. გორბაჩოვი

70881

ლოზე, რომლისთვისაც ხალხის სიმცირის გამო ძველებური გაგებით ვერც კან ვიწოდებოდათ საველე კალო, სამად სამი კაცი ტრიალებს. მუშაობით გართულ ამ სამკაცს შორიდან რომ უთვალთვალოდ, შეიძლება თავიდან მუხჯებიც კი გეგონოთ: მუშაობენ უსიტყვოდ, უფატიფუცოდ, მადლიან-ბარაქიანად, საქმის ცოდნითა და ერთგულებით. აქ დაგროვილი ასობით ტონა მარცვლეული მხოლოდ ამ სამმა კაცმა გალეწა და მოზიდა კალოზე. ახლა კი ბელელში აგზავნიან.

ეს სამი მექანიზატორი სიღნაღის რაიონის სოფელ ბოდბისხევის წითელი ოქტომბრის სახელობის კოლმეურნეობის არენდატორები არიან.

არენდატორი ივარის მოთავე და სულსჩამდგმელი ვალიკო პავლიაშვილი იყო.

ვალიკო პავლიაშვილმა 1970 წელს წარჩინებით დაამთავრა საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის მექანიზაციის ფაკულტეტი, დაუბრუნდა მშობლიურ ბოდბისხევს და მუშაობა დაიწყო კოლმეურნეობის მთავარ ინჟინრად. უხვი მოსავლისათვის ორჯერ — 1974 და 1977 წელს — დააჯილდოვეს სსრ კავშირის სახალხო მეურნეობის მიღწევათა გამოფენის ბრინჯაოს მედლებით. დაფასება და ყურადღება არც სხვა მხრივ დაჰკლებია — არჩეული იყო საქართველოს კომპარტიის 27-ე და საქართველოს კოლმეურნეთა მე-4 ყრილობების დელეგატად.

ასე გადიოდნენ წლები. მაგრამ 1987 წლის შემოდგომაზე ამ კაცის სულსა და გონებაში მოულოდნელი შემობრუნება მოხდა: რალაცნაირად მიწის ძაბილი და მიზიდულება იგრძნო, მინდვრისკენ გაუწია გულმა. მართალია, მანამდეც სულ მიწასთან ჰქონდა საქმე, მაგრამ სხვისი მეშვეობით, ის მაინც მთავარი ინჟინერი, მამასადადე, უფროსი, ზემდგომი, განმკარგულებელი, სხვისი მაკონტროლებელი იყო. ხოლო თუ სამართლეს ვიტყვი, მიწისთვის ვინ აცდიდა — დღე და დამე მოუხელთებელი სათადარიგო ნაწილების საშოვარზე დარბოდა. ახლა კი გულით მოსწყურდა, რომ მიწას უშუალოდ თვითონ შეემოდა, თვითონ ეცადა მკლავი და გუთანა, სხვისი მომაბეზრებელი ჩიჩინის, მითითების, გაფრთხილების, მუქარისა და წაქეზების ნაცვლად დამოუკიდებლად ყოფილიყო მხენელიც, მთესველიც, მომკელიც, აღმრიცხველიც!

ვალიკოს სურვილი სოფელში თავიდან ბევრს ახიზებდა მიაჩნდა. და იეს, თუ მათი არმინით გავზომავთ, არც იყო გასაკვირი: კოლმეურნეობის მთავარი ინჟინერი, ხელოვანი 280 მანეთი, პრემიები, მყარი და სახარბილო მდგომარეობა. აბა, მეტი რაღა უნდა სდომებოდა სოფელს კაცს?! საარენდო ივარისას კი მოჭრილი ხელოვანი არ ექნებოდა, ყველაფერზე თვითონ უნდა ემტვრია თავი, სარისკოც ბევრი რამ იყო, ვინაიდან წინასწარ არაფერი იცოდა, საიდან რა გამოვიდოდა. ასევე ბევრი რამ ჰქონდა ამინდზე. თანაც, ვაითუ დღევანდელი ხელმოსაცემი სამეურნეო-ეკონომიკური პოლიტიკა ახლო მომავალში ისევ შეიცვალოს და ერთუხიასტებს კოვზი ნაცარში ჩაუვარდეთო.

— ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ, არაფერს შეგვიამბანადლება, ვალიკო, — გულს უტყვინდნენ ზოგიერთები. — აუტკივარ თავს ვინ აიტკიებს, ღმერთი გიშველოს!

მაგრამ მსურველები გამოჩნდნენ: სატრაქტორო ბრიგადის ბრიგადირი მოთა კუ-

აღაზნისპირელი არენდატორი

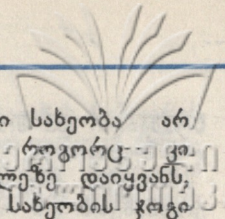
საღაზიდულ ხორნაბუჯის ციხის ჩრდილო-აღმოსავლეთით, მილარის ვრცელ ტერიტორიაზე მდებარეობს ერთი მშვენიერი მიწა, რომელსაც ბოდბისხეველები ფურცლიანყურეს უწოდებენ. ვინც კარგად იცნობს ამ მლაშობ და ერთობ მწირ სანახებს, უეჭველად გააკვირვებს სხვა ადგილებისაგან მკვეთრად განსხვავებული ამ მიწის ბარაქიანი ჭირნახული.

ხვათვალისშემოთხებით გართულ კაცს გზა უცებ ფეხქვეშ დაეღვება და აღაზნის ზედ წაადგება. მდინარის პირას, ერთ შემადლებულსა და საგულდაგულოდ დატკეპნილ დამრეც ფორზე, გაუწმენდავი ხორბლის სამი წაგრძელებული ბორცვი აღმართულა. ირგვლივ მოჩანს მარცვალსანიავებელი აგრეგატები, სასუქის შესატანი მანქანა, გუთნაინი ტრაქტორი, ცისტერნა, ნიჩბები, ოთხასკილოიანი მუხის კასრი... ძველი ვაგონი იმსივალღე რკინის ფეხებზე შეუსკუპებიათ, რომ მის ქვეშ ადვილად მი-

უსდნენ სუფრას. ერთი სიტყვით, აქ ტიპური საველე კალოა გამართული, ოღონდ იმ გასაკვირი განსხვავებით, რომ არ ისმის ჩვეულებრივი ხალხმრავალი ქრამული და ერთმანეთში არ ირევიან კომბაინერები, მექალოე დედაკაცები, ბრიგადირები, მექანიკოსები, აღმრიცხველები, კოლმეურნეობის გამგეობისა და სარევიზიო კომისიის წევრები, აგრონომები, პარტრაიკომისა და რაიადმასკომის ინსტრუქტორები, აგროსამრეწველო გაერთიანების მეთვალყურენი, მეხანძრეები, კალოს ყარაული, მზარეული, ნოქარი, სახალხო კონტროლის მუშაკები, საველე ბიბლიოთეკის გამგე, ექთანი, პროპაგანდისტი, ავიატორი, პოლიტინფორმატორი, მეთესლეობის ინსპექტორი, მილიციონერი და სხვა ათასი ჯურის მოცილილი ადამიანი, რომლებსაც მეტისმეტად უყვართ ხოლმე უხვ მოსავალზე ყალბი პათოსით ლაუბობა და ხორციით საველე უზარმაზარ მოთუხთუხე გამურულ ქვაბთან ახლოს ტრიალი.

არა, აქ სრული იდილია სუფევს და კა-

● გარემოს მსგავსს საქმიანობაში მზის ღირსეული პარტნიორია ბუნების საოცრებათაგან ერთ-ერთი ყველაზე დიდი საოცრება — მცენარე. რაში გამოიხატება სამყაროს ამ ორი სრულიად განსხვავებული ფენომენის „შემოქმედებითი თანამშრომლობა“? მცენარე — ბალახი იქნება ეს, ბუჩქი, ხე, თუ სხვა სასიცოცხლო ფორმა, მწვანე ორგანოთა თითოეული უჯრედი მინიატურული ლაბორატორიაა. მაგრამ მისი მოქმედებაში მოყვანა შეუძლია მხოლოდ და მხოლოდ მზის სხივებს. მცენარე თავის ლაბორატორიაში თავს უყარის წყალს მასში გახსნილი მინერალური ნივთიერებებით და ატმოსფეროში არსებულ ნახშირორჟანგს. ამ არაორგანული კომპონენტებისაგან ქმნის ორგანულ მატერიას — საკვებ პროდუქტებს.

ამგვარად, მცენარე ბუნებაში ორგანულ ნაერთთა დამამზადებლის, ანუ პროდუცენტის როლში გვევლინება. ამ ნაერთებში, პროდუქტებში იკვებება, იზრდება, ე. ი. არსებობს, უწინარეს ყოვლისა, თვითონ მცენარე. მაგრამ გარემოში ბუნებრივ ნივთიერებათა ტრანსფორმაცია მხოლოდ მცენარის დონეზე როდი წყდება. მცენარე საფუძველს უყრის ორგანულ ნაერთთა ერთი ფორმიდან მეორე ფორმად სახეცვლილების შემდგომ პროცესს.

ამ მოვლენას, რომელსაც საფეხურგობრივი ხასიათი აქვს, მცენარეებმა ეგზოტიკური სახელი — „სიცოცხლის პირამიდა“ უწოდეს. მოვლენის არსი ასეთია: მცენარის მიერ შექმნილ მზაზარეულ პროდუქტს შემდეგში მოიხმარენ ცხოველთა სრულიად განსხვავებული ჯგუფები. ამდენად, ცხოველები ბუნებაში მომხმარებლების, ანუ კონსუმენტების როლში გამოდიან. სწავლულებმა ამ პროცესსაც ზედამოჭრილი სახელი — „კვებითი ჯაჭვი“ დაარქვეს.

მცენარის მკამელ ორგანიზმებს — ცხოველებს, უხერხემლოები იქნებიან ისინი თუ ხერხემლიანები, წვეთ-წვეთობით, ლუკმა-ლუკმა შეჰყავთ თავიანთ ორგანიზმში ვეგეტარიანული საკვები. ვეგეტარიანელები მცენარეებს ტონობით ხორცად, ე. ი. საკუთარ სიცოცხლედ გარდაქმნიან.

ნებისმიერ ველურ ლანდშაფტში — ჯუნგლში, სავანაში, ტყეში, უდაბნოში, ველში, მთაში, თუ სხვაგან მოხვედრილი კაცს მტაცებელ ცხოველთა იერი, ხმა შეაახსენებს: ბუნებაში არც მცენარისმკამელებით წყდება კვებითი ჯაჭვი. ლომი, ვეფხვი, ჯიქი, მგელი, არწივი, შვედარდნი, დიდი თუ პატარა მტაცებლები, დრო და დრო ღებულობენ მათთვის საჭირო სისხლიან ძღვენს.

მთავრდება მტაცებელთა ღრეობა. დროებით მოსვენებას ეძლევიან ფერღასვე აგრესორები. მიწაზე რჩება ნასუფრალი. სულ მალე არც ამ უკანასკნელს დატოვებენ ხელუხლებელს.

ბუნების არენაზე ახლა ლეშიჰამია ცხოველები გამოდიან. ტურა, აფთარი, სვავი, ორბი და მათი მსგავსნი ბოლოს უღებენ ნასუფრალს. შემთხვევით გადარჩენილ ძვლის უკანასკნელ ნატეხს, ხორცის ან ტყავის ნაგლეჯს შლიან და კვლავ არაორგანულ ნივთიერებად აქცევენ „ბუნების უდიდესი მესაფლავენი“ — მიკროორგანიზმები. ამ უკანასკნელებს დამშეულებს, ანუ რედუცენტებს უწოდებენ.

ხანგრძლივია და საქმეში ჩაუხედავი კაცისათვის საიდუმლოებითაა მოცული მზის სხივის ოდისეა. თავდაპირველად მისი მონაწილეობით იქმნება მცენარის უჯრედი. მცენარეს ჰამს ვეგეტარიანელი ცხოველი. მცენარისმკამელებით იკვებებიან ხორცისმკამელები. ეს უკანასკნელები ზოგჯერ უფრო ძლიერი მტაცებლების მსხვერპლი ხდებიან. ნარჩენებს ასუფთავებენ ლეშიჰამიები და ბაქტერიები. უტილად ქცეული ორგანული ნივთიერებები მინარეების სახით კვლავ მიწას უბრუნდებიან. ამ უკანასკნელებს იოლად ითვისებენ მცენარეები და ხელახლა გარდაქმნიან მათ ორგანულ ნივთიერებად. შეიქრა ციკლი. იგი დაიწყო მცენარის მწვანე ორგანოთი და დამთავრდა მუდამ მშვიერი აფთართა და ყველგან არსებული მიკროორგანიზმებით.

ასეა აგებული სიცოცხლის დიადი პირამიდა. მის ბალავარს მცენარეები ქმნიან. იმისათვის, რომ ხორცისმკამელებმა იარსებონ, მცენარეთა ბიომასა (პირამიდის პირველი საფეხური) ვაცილებით უნდა ჰარბობდეს მათ მომხმარებლებს თავის მხრივ, პირამიდის მომდევნო საფეხურის შემქმნელ ორგანიზმთა — ხორცისმკამელთა რიცხოზობა საგრძობლად უნდა აღემატებოდეს მტაცებლებს. პირამიდის მესამე საფეხურზე მდგომი ცხოველების (მტაცებლები) სულადობა უნდა ჰარბობდეს ყველაზე ძლიერ მტაცებელთა (ლომი, ვეფხვი, არწივი) რიცხვს. ბუნების სულ ზედა საფეხურზე მყოფ — ლეშიჰამიათა პოპულაცია კი ყველა დანარჩენზე მცირერიცხოვნობით უნდა ხასიათდებოდეს. ეს წონასწორობა ბუნებაში უხსოვარი დროიდან ასეა დაცული.

კვებითი ჯაჭვის თითოეული რგოლის, სიცოცხლის პირამიდის ნებისმიერი საფეხურის ამა თუ იმ სახით ხელყოფა იწვევს გადაწყვეტას, პირამიდის ხუნულასავით დანგრევას, ეკოლოგიური წონასწორობის დარღვევას. მსგავს ექსცესებს ბუნებაში პრაქტიკულად არა აქვს ადგილი.

ბუნების ეკოლოგიური პირამიდის საფუძვლის შერყევა არასოდეს ხდება მის ცალკეულ საფეხურებზე მდგომ ცოცხალ ორგანიზმთა მიზეზით. პირამიდის ხელშეუხებლობას თვით ბუნება არეგულირებს მილიონობით წლების განმავლობაში შემუშავებული კანონზომიერებებით, რასაც სპეციალისტების „პომეოსტატიკურ მექანიზმს“ უწოდებენ.

ასე, მაგალითად, გარეულ ბალახისმკამელებს, უმთავრესად ჩლიქოსნებს, მოსპობამდე არასოდეს მიჰყავთ მცენარეული საფარი. მსგავსი დაკვირვება ჩატარებულია აფრიკის სავანაში.

რა საკვები აუთავდებათ აფრიკის სავანებში მოხინარე ჩლიქოსანთა ურიცხვ ჯოგებს? ასეულ ათასობით წლების განმავლობაში გარემოსთან შეგუების წესმა განაპირობა აფრიკის სხვადასხვა სახეობის ჩლიქოსნებს შორის საკვების ისე განაწილება, რაც პრაქტიკულად თავიდან აშორებს მათ კონკურენციას. პირიქით, ისინი თითქოსდა ავსებენ კიდევაც ერთმანეთს. ზებრები და ორი სახეობის ანტილოპა — გნუ და კონგონი, ბალახს ძოვენ მწვანე საფარის განვითარების სხვადასხვა ფაზაში. მალაი, უხეში ბალახის ძოვას პირველად ზებრები იწყებენ, მათ მოსდევს გნუ, კონგონი და გაზელე-

ბი. ცხოველის არც ერთი სახეობა არ კვნეტს ბალახს ძირამდე. ერთგორც კი ბალახს სათანადო სიმალღეზე დაიყვანს, ჩლიქოსანთა ამა თუ იმ სახეობის ჩოგი აგრძელებს გზას.

კონკურენციის თავიდან აშორების მეორე ხერხია ლანდშაფტის განსაკუთრებულ ადგილებში ჭოფა. მაგალითად, თითქმის დაჭობებულ დაბლობებში უყვარს ბალახობა ანტილოპა ტოპის. ტოპის მეორე ქვესახეობა კი, პირიქით, უპირატესობას ანიჭებს მარცხოვანი ბალახებით დაფარულ ვაშლილ სივრცეებსა და ნათელ ტყეებს. ცხოველი აქ ჰამს გადაბერებული ბალახის ისეთ ხმელ ღეროებს, რომლებსაც პირს არ აკარებენ ზებრები, გნუ და კონგონი. ასეთი ქცევით ტოპი უნებლიეთ მეორე კარგ საქმესაც უკეთებს თანამომქმეთ და საერთოდ, სავანას: გამხმარი, სხვების საკვებად უყვარვის მცენარეების განადგურებით ისინი ამცირებენ სავანაში ხანძრის საშიშროებას.

აქამდე ლაპარაკი იყო სავანის ბალახისმკამელ ჩლიქოსნებზე. მაგრამ აფრიკის ამ სამოთხეში ბინადრობენ ხეებისა და ბუჩქების ფოთლებით მკვებავებიც. თურმე ცხოველებს შორის სრული წესრიგი სუფევს მცენარეთა მწვანე სართულების საკვებად გამოყენების თვალსაზრისითაც. მაგალითად, მარტორქები საბინადრო ადგილებად ირჩევენ წყალსაცავების სანაპიროსთან მოზარდ მცენარეთა რაყებს, იშვიათად გორაკთა ფერდობების ქვა-ლორიდან ნაშალებს.

სულ სხვაგვარად იკვებებიან ჟირაფები. მართალია, ისინი ხშირად გადაკვეთენ ხოლმე მარცვლოვნებს, მაგრამ ბალახებს პირსაც არ აკარებენ. მათი საყვარელი საკვებია მძიმე თიხნარ ნიადაგებზე მოზარდი აკაცია. ჟირაფი ხუთნახევარი მეტრი სიმაღლის გიგანტია. იგი ერთადერთი ცხოველია სავანაში, რომელიც მცენარისათვის სერიოზული ზიანის მიუყენებლად ხეთა ფოთლებით იკვებება. ჟირაფი, ჩვეულებრივ, კენწეროდან მოყოლებული მეტრნახევარსამ მეტრ სიმაღლეზე წიწკნის. მცენარეთა ასევე მაღალ პორიზონტებში იკვებება სპილოც. მაგრამ ჟირაფისაგან განსხვავებით, იგი ამტვრევს ხემცენარეებს.

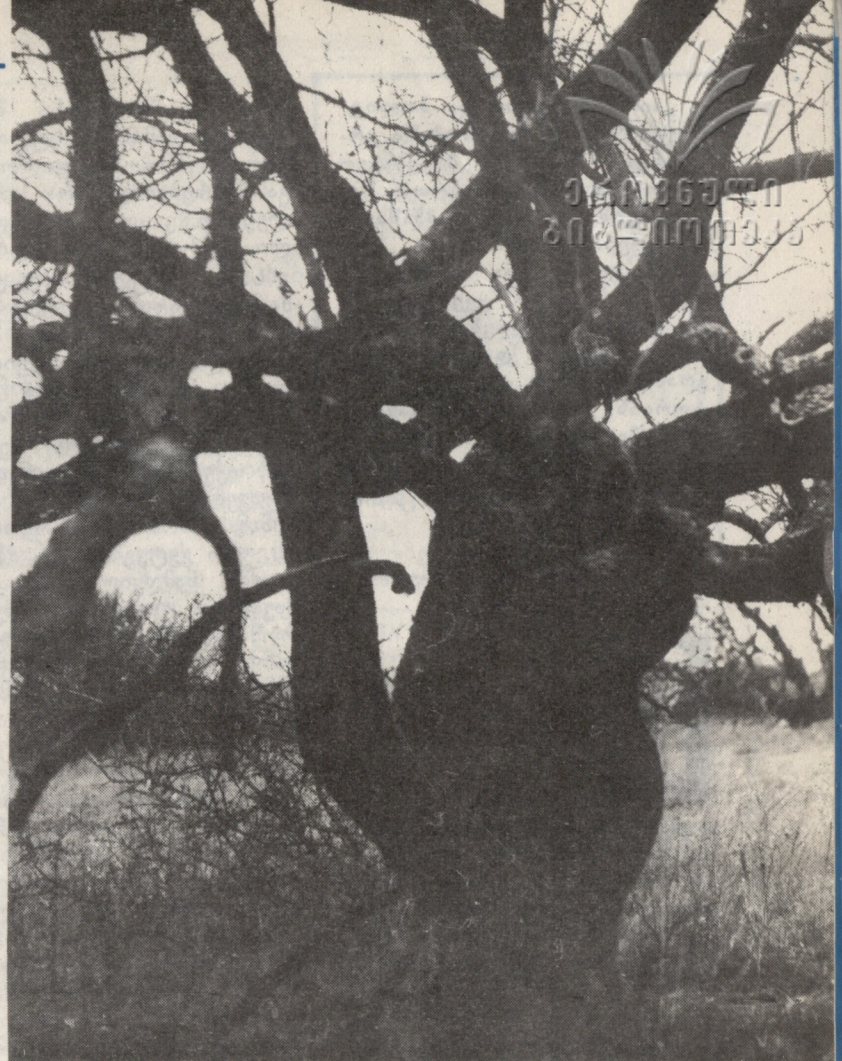
თავისი მომხმარებელი ჰყავს სავანის ბუჩქებსაც. ეს არის გერენუჯი, ანუ ჟირაფისებრი გაზელი. ეს გრძელკისრიანი არსება თავისუფლად დგება უკანა ორ ფეხზე და ასე წვდება ბუჩქების ფოთლებს. გერენუჯი ხე-ბუჩქთა ფოთლებს დაუვლის იქიდან, სადაც კვებას წყვეტს ჟირაფი და თითქმის ნიადაგამდე შეექცევა მათ. და ბოლოს, მრავალრიცხოვანი გაზელი — დიკიდი ქვეყოფილდება მერქნიან მცენარეთა ქვედა იარუსში წარმოდგენილი, უმთავრესად პატარ-პატარა ბუჩქების ფოთლებით.

თუ ჟირაფი და გერენუჯი დაბლობებში პოულობენ საკვებს, პატარა და დიდი კულუები უპირატესობას ხშირად ძნელად მისაწვდომ გორაკებს და ხეობების ფერდობებზე მოზარდ ბუჩქნარებს ანიჭებენ. კომპიფორმას ფოთლებსა და ყლორტებს ეტანება დიბატაგი — კიდევ ერთი გიგანტური თხისნაირი. ეს მცენარე ეკლიანი ხეა, რომელსაც ცხოველთა უმრავლესობა გვერდს უვლის.

წონასწორობა ბუნების ობიექტური კანონებიდან გამომდინარეობს, მის გარეშე

სიზოზსლო აიკაილა

ქართული
ბიბლიოთეკა

წარმოუდგენელია გარემოს სიმყარე. ასეთი კანონიერება რომ არა, ჩვენს პლანეტაზე შეუძლებელი იქნებოდა თვით სიცოცხლეც კი.

დავუბრუნდეთ ისევ ტყეს, ოღონდ ზომიერი სარტყლისას. აი, როგორ განიხილავენ ეკოლოგები მის შემადგენელ სამეუფოს — მცენარეებს, გარეულ ჩლიქოსნებსა და მსხვილ მტაცებლებს.

ჩლიქოსნები (ირემი და ცხენირემი) იკვებებიან ხეთა ტოტებით, ფოთლებითა და ყლორტებით, ასევე ბუჩქებითა და ბალახებით. ჩლიქოსნებზე კი ნადირობენ მტაცებლები (მგელი, დათვი, ფოცხვერი). როდესაც ირემები და ცხენირემები ძალიან მომრავლდებიან, ისინი დიდ ზიანს აყენებენ ტყეს. მაგრამ ჩლიქოსნები კვებავენ მტაცებლებს. შესაბამისად, ისინი ნორმაზე მეტად მრავლდებიან.

ჭარბად მომრავლებული მტაცებლები თანდათანობით ამუხრუჭებენ ჩლიქოსანთა რიცხოვრივ ზრდას. ტყე დროის გარკვეულ მონაკვეთში „სულს მოითქვამს“, იშუშებს ჭრილობებს. მაგრამ იკლო ჩლიქოსნების რიცხვმა, შემცირდა საკვები. ახლა რიცხოვრივ კლებას იწყებენ მტაცებლები: მათ თვითონვე „შეარყიეს თავიანთი საკვები ბაზა“ და ახლა ზღავენ თავიანთ „შეცდომებს“. ამასობაში მტაცებელთა შევიწროებისაგან, ანუ როგორც ეკოლოგები ამბობენ, მტაცებელთა პრესიდან გათავისუფლებული ჩლიქოსნები თანდათანობით აღიდგენენ პირვანდელ რიცხოვრიობას. როგორც ვხედავთ, ყველაფერი თავიდან იწყება, წრე შეიკრა. წონასწორობა აღდგა.

ასეთი წონასწორობა პირობითად შეგვიძლია შევადაროთ საათის ქანქარას. მხოლოდ თვალის დახამხამებაში იმყოფება იგი „ნორმალურ“ მდგომარეობაში — ორი უკიდურესი წერტილის შუაში. ასევეა ბუნებაშიც: ბუნების ცალკეული კომპონენტები წონასწორობის იდეალურ მდგომარეობაში იმყოფებიან დროის სულ რაღაც მცირე მონაკვეთში.

დავუბრუნდეთ ისევ საათის ქანქარას. დროის ამ მცირე მონაკვეთის გარდა ქანქარა ცენტრიდან გადახრილია ან მარჯვნივ ან მარცხნივ. იმავე სურათს ვხედავთ ბუნებაშიც. მართალია, ბუნებაში წონასწორობა კი არის, მაგრამ აქ მიმდინარე

ბაროლდ გებეჰორი

სასიცოცხლო პროცესები იდეალურ მდგომარეობაში თითქმის არასოდეს იმყოფება. სასიცოცხლო პროცესების ზეგავლენით ხდება წონასწორობის იდეალური მდგომარეობიდან ხან ერთ, ხანაც მეორე მიმართულებით გადახრა. ამიტომ ჩვენ შეგვიძლია ვილაპარაკოთ როგორც მექანიზმის (ამ შემთხვევაში საათის ქანქარას), ისე ბუნების არა იდეალურ, არამედ შეფარდებით წონასწორობაზე. ასე იყო ეს უხსოვარი დროიდან, ასე არის დღესაც.

ახლა განვიხილოთ მაგალითი, როდესაც გარეშე ძალების უხეში ჩარევით ირღვევა ეს შეფარდებითი წონასწორობა, სხვანაირად, როდესაც ბუნების ქანქარა ერთ რომელიმე მხარეზე ზედმეტად გადაიხრება.

ჩვენს ქვეყანაში, ბევრ ადგილას, განსაკუთრებით ნაკრძალებში, მთლიანად მოსპეს მგელი, ჩლიქოსანთა ეს ბუნებრივი მტერი. და აი, ორმოცდაათიან-სამოციან წლებში შეიქმნა ეკოლოგიური მეცნიერებისათვის კარგად ცნობილი ასეთი მდგომარეობა: გაანადგურა რა მგლები, აღამიანმა ვერ შეძლო მათი მთლიანად „შეცვლა“ და ჩლიქოსნებზე კონტროლის თავის ხელში ალბა. ამიტომ ისინი ზეჭარბად მომრავლდნენ. რუსეთის პირობებში ზეჭარბ მომრავლებას ეკოლოგები ციფრების ენით უწოდებენ ვითარებას, როდესაც ათ ჰექტარ ფართობზე საშუალოდ ოცდახუთზე მეტი ირემი ცხოვრობს. მათ გაანადგურეს ხელმისაწვდომი საკვები და დაიმშენ.

რა შეემთხვათ ჩლიქოსნებს ტყეში? მართებული იქნებოდა ამ კითხვაზე შოთა ნიშინიანის სტრიქონებით გავვეცა პასუხი:

თუ ტყეში მშვიდ მგელივით
არ გაძუნძულდა შიში, —
ირემისა და შველ-ურის გადაშენდება ჭიშ.

ბიოლოგიურ პირამიდას საფუძველს არც მტაცებლები ურყევენ. ეს უკანასკნელები არასოდეს არ ხდებიან ჩლიქოსნების ამოწყვეტის მიზეზი. შეიძლება პარადოქსალად მოგვეჩვენოს, მაგრამ უხსოვარი დროიდან მოყოლებული, ვიდრე დღემდე, მტაცებლები იცავდნენ თავიანთ მსხვერპლს, რათა ეს უკანასკნელები არ ამოხოცილიყვნენ.

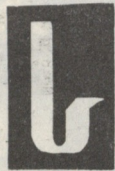
ამგვარად, დღეს ბუნებაში არსებული წესისა და თადარიგის უმთავრეს დამრღვევად პლანეტის ყველაზე გონიერი არსება — აღამიანი გვევლინება. ამ, ერთი შეხედვით, ალოგიკურ ფაქტს აქვს თავისი საფუძველი. „...ოდითგან დაწესებულ ბუნებრივ წონასწორობას საძირკველი მაშინ გამოეცალა, როდესაც აღამიანთა მოსახლეობის სიმჭიდროვემ გადააბიჯა სათანადო ზღვარს“, — წერს წიგნში „მანამდე, სანამ ბუნება მოკვდებოდეს“ ბუნების მხურვალე ქომაგი, ფრანგი პროფესორი ჟან ლორსტი.

— ჩვენი გამოჩენით კონტინენტები სწრაფად ჩაჩანაქდებიან, — ასკვნის „აფრიკის მწვანე ბორცვებში“ ერნესტ ჰემინგუეი. დედამიწის გარემოს კანონზომიერებებში ჩაწვდომა ხელეწიფება მხოლოდ აღამიანს. ამიტომ აღამიანი კი არ უნდა აკნინებდეს დედაბუნებას. პირიქით, იგი ვალდებულია, ხელი შეუწყოს მის მთლიანობას, ბუნების ცალკეულ წევრებს შორის დაწესებული ჰარმონიის განვითარებას.

„აი, მოგვადები და პოლიტიკურად თუ მთავრობაში ერთმანეთს პატარა ბიჭებივით დაერევი. ჩვენს საერთო შეცდომებში მთავარ დამნაშავეს დაუწყებთ ძებნას. დიახ, ბევრი შეცდომა და სიძნელენი გვქონდა. ვიცი, ყველაფერში მე დამადანაშაულებთ და ჩემს სამარეს ნავით დაფარავთ. მაგრამ არაუშავს, არაუშავს, ისტორიის ქარი დროთა განმავლობაში გაფანტავს იმ ნავავს“

(სტალინი)

შუბნალი „სოვეტსკი ვოინ“
№ 7, 1988 წ.

საქიოში ზეთისხილის ბაღებს შორის მიმოკარგული, ლოტოსის ფოთლებით გადახურული სახლები მწვანებალახიანი გზის გაღმა-გამოღმა ჩარიგებულან. გზაზე მწვანე ბალახი ხუ გაგაკვირვებთ. იმქვეყნად ხომ ტრანსპორტი არ დადის. რაც შეეხება ფეხით მოსიარულლებს, საერთოდ, მიცვალებულები უმეტეს დროს ფართო აივნებზე ატარებენ. ბანქოს თამაშით იქცევენ თავს, ან საიქიოს მდიდარი ბიბლიოთეკიდან გამოტანილ წიგნებს კითხულობენ. რადიო-ტელევიზია, ჩემზე უკეთ მოგეხსენებათ, იმქვეყნად საერთოდ უარყოფილია. „ლელოს“ ფორმატის პატარა გაზეთი „საიქიოს ხმა“ კვირაში ერთხელ გამოდის. იგი საიქიოს ახალ მკვიდრთა გრძელ, მოსაწყენ სიას აქვეყნებს და თუ რაიმე წაიკითხება, ეს გახლავთ ბუეინსკის კომისიის სხდომათა ოქმები. ეს კომისია ჯოჯოხეთის მცხოვრებთა საჩივრებს განიხილავს. დიდი მიხვედრა არ უნდა იმ ამბავს, რომ ჯოჯოხეთის მკვიდრნი წამდაუწყებლად იყვნენ: შეცდომა იქნა დაშვებული, კუპრის ქვეყანაში სრულიად დაუმსახურებლად მოგვაქციესო. თქვენ წარმოიდგინეთ, ზოგი მათგანი, მართლაც უბრალოა და ვილას დავუმალო, ბუეინსკის კომპეტენტური კომისია უნერკიულად ცდილობს, სამართალმა პური სჭამოს იმ ქვეყანაზე.

ერთი სიტყვით, საიქიოში მხატვრული ლიტერატურა დიდ პატივშია. მიცვალებულები, სიცოცხლეში თავიანთი აბურღული საქმეების გამო წიგნისთვის რომ ვერ იცლიდნენ, ახლა ხშირად გადაულაპარაკებენ ერთმანეთს: რა საოცარი, რა მომხიბლავი სამყარო არსებულა ჩვენს გვერდით, ბიბლიოთეკათა სარკოფაგები თურმე გენიოს მწერალთა რა გრინეულ სკივრებს გვთავაზო-

ბდნენ, გვემოგზაურა მათთან ერთად ადამიანთა სულის ლაბირინთებში, სასაცილოც კიფ გასახსენებლად, რა სისულელებით ვიყავით დატვირთული გარდაცვალებამდეო.

საიქიო, უფრო იოლად რომ მიგახვედროთ, მთავრობის აგარაკს წაავს, ოღონდ მიცვალებულნი მყუდრო ვილებში ცალკე, თითო-თითოდ ცხოვრობენ. სიღედები, ოჯახის სხვა გარდაცვლილი წევრები და, თქვენ წარმოიდგინეთ, დამლაგებელი ქალებიც კი არსად ჩანან. სამოთხეში როგორ არის, ვერ გეტყვით და აქ, საიქიოში, ნამდვილად ასეა. დამავიწყდა თავიდანვე შეთქვა, რომ მკვდართა საუფლო სამი განყოფილებისგან შედგება: ჯოჯოხეთი, საკუთრივ საიქიო და სამოთხე. საუკუნეების განმავლობაში, როგორც საღვთო წიგნებიდან იცით, მხოლოდ ორი განყოფილება არსებობდა. საკუთრივ საიქიო 1953 წლიდან გაიხსნა. კარგა ხანს საიქიოს მკვიდრი მხოლოდ ერთი კაცი ვახლდათ. ახლა საიქიო იმქვეყნად საკმაოდ მჭიდროდ დასახლებულ რეგიონად ითვლება. თავიანთი ხანმოკლე სიცოცხლის მანძილზე ადამიანები იმდენი ცულუტობის ჩაღენას ასწრებენ, რომ ბუეინსკის კომისიას თავსატეხი უჩნდება: გარდაიცვალა კაცი. რა თქმა უნდა, სამოთხეში განაწილებაზე ლაპარაკი ზედმეტია, მაგრამ მისი მოქალაქეობრივი პროფილი იმდენ ხათელ წერტილს შეიცავს, რომ საჯოჯოხეთოდაც არ გაიმეტება. ჰოდა, ასეთებს საიქიოს მუდმივ ჩაწერას უფორმებენ და საიქიოს თანაცხოვრების წესებს გაცნობილთ, ყოველ შემთხვევაში, ხელწერილსაც ჩამოართმევენ ხოლმე, რომ ამქვეყნიური, ვნებათა ღელვანი და ძირძო ინტრიგები გულში არ გაივლონ, თორემ ბუეინსკის სამეულის მიერ პირველი შემჩნევისთანავე ჯოჯოხეთს იქნებიან გამწესებულნი.

საიქიოს უპირველესი, ძირძველი მკვიდრი — იოსებ სტალინი დიდიდანვე ზეთისხილის ხეებს ძირს უთოხნიდა. ხანდახან ლობეზე ორივე ხელით და ყბით ჩამოყრდნობილ მეზობელს გაეხმინებოდა იმგვარი ხუმრობით, უფროსები რომ ბავშვებს ეხუმრებიან. ხუმრობაში რთულადგასაგები რომ არაფერია და მაკრატლით ყურის მოჭრის და ტომრიანი ძიას ჩამოვლის შესავსი პასაჟი რომ იქცევს ყურადღებას და მეტი არაფერი. სტალინის მეზობელი — ბრეჟნევი თავს ასწევდა და როზროზა ხმით იცინოდა. მერე ბამბუკის ღობეს ისევ ჩამოადებდა მოშვებულ ყბას და სტალინს სიყ-

ეთიკური დაეუაულო ანუ სტალინი საიქიოში

რევაზ მიხველაქე

ნოველა

ვარულით შეაჩერდებოდა. უყვარსო, ვერ იტყოდით, მაგრამ ბრეჟნევის სტალინი ამკარად არ სძულდა. მონუსხულივითაც კი ხშირად უსმენდა კავკასიური აქცენტით მოსაუბრე ამ კონტა მოხუცს, რომელსაც ეზოში ყოველთვის ყველაფერი სანიმუშოდ მოვლილდა წაწკრილებული ჰქონდა. ბამბუკის ღობე შემთხვევით არ მიხსენებია. საიქიოში ერთადერთი ეზოა შემოღობილი და იგი სწორედ სტალინისა გახლავთ. რატომ დაუშვა კომისიამ ეს ერთადერთი გამოჩაგლისი, ვერ გეტყვით. სტალინი მა ჩამოსვლისთანავე შემორავა ეზო, მიუხედავად იმისა, რომ კარგა ხანს საიქიოს ერთადერთი მცხოვრები იყო. ამბობენ, ღმერთს ღობის ამბავი რომ მოახსენეს, გაეღიმა და თავი გადააქნიაო. ეტყობა, ღმერთსაც არ მიუღია ენერგიული ზომები. სტალინის ღობის წინააღმდეგ, თორემ იმ ქვეყნის ახირებული მკვიდრის პრეტენზიას დიდი დღე არ ეწერა. სტალინის ჯიუტი ხასიათი იცოდა რა, ღმერთმა, ჩანს, ხელი ჩაიქნია სხვა არაფერი მოიძოქმედოს და ჰქონდეს ეს ღობე. რაკი ასე ძალიან უნდა, რა ვქნა, ახლაო.

აივნის კედელზე დაკიდებულნი ჩაჭვ-გირებიანი კედლის საათიდან გაუგოლი გამოხტა

და სამჯერ დაჰკრა ნისკარტი ბზის ფირფიტას. „რა მალე გასულა დრო, ვერ თორმეტეც არ მეგონა და სამი გამხდარაო,“ სტალინიმა თოხი ღობეზე მიაყუდა, თეთრი კიტელის საყელო შეიხსნა, ზეთისხილის ტოტიდან ტილოს საზოცი ჩამოხსნა, ყელ-კისერში ამოისვა და, არ დამგრეილოსო, დაცვარული შუბლი წაიკრა. ახლა უფრო დაემსგავსა ლიხვის ნაპირას დაბადებულ მის წინაპარს, საუკუნეების განმავლობაში მიწას რომ ებრძოდა და სარჩო-საბადებელი ოდენ ქაპან-წყვეტით მოჰყავდა. ბრეჟნევის გასახანა: „ლეო, როცა მოიცალო, წყალი მოუშვი და მორწყე, თუ კაცი ხარ. ფესვებს ბელტი არ შეახმეს. აივანზე ვიქნები, ცოტა წელს გავმართავ, თვალი მოჭუტა და დაუმტა: — ასი გრამი ჩემზე იქნება“.

— არ შეიძლება დაღვევა ჩემთვის. — ყრუდ ჩაღაპარაკა ბრეჟნევი და ზემოთკენ, წყლის მოსაშვებდა დაუყვა ბილიქს. ასე ამბობდა იგი ყოველთვის, როცა სასმელს შესთავაზებდნენ. მაგრამ მაინც სვამდა. მითუმეტეს, სტალინის ორნახადზე ვერ იტყოდა უარს. იცოდა, სტალინს ყოველთვის მშვენიერი სასმელი ჰქონდა. თვით მასპინძელი ღვინოს პირს არ აკარებდა, მაგრამ სტუმრებისთვის ყო-

ველთვის ჰქონდა ჰაჭის თეთრ-
ჯაჭვა არაყი და ყვარლური,
მელანივით ქინძმარაული.

ის იყო სტალინი აივანზე
შემოდგა და, სანამ ჯიბიდან
თუთუნის ქისას ამოიღებდა,
ქორული მხერა მოავლო სო-
ფელს, რომ ქუჩაში ვილაცას
ჰკიდა თვალი და ჩიბუნის გაწ-
ყობა გადაიფიქრა. უცნობი
ისედაც ნელა მიაბიჯებდა და
სტალინის ჰიშკართან აშკარად
აითრია ფეხი. ერთი-ორჯერ
ეზოშიც გადმოიხედა.

— ამხანაგო, — სტალინმა
ცახტცი მოიხადა და როგორც
იყო, დაკეცილ-კალაპოტმიცე-
მული, ისე მიაგდო ტახტზე,
ამოვბრუნდები და ისევ დავი-
ხურავო.

უცნობი შედგა, მოიხედა,
ჰიშკარისკენ წამოსულ მასპინ-
ძელს გაუღიმა და სახელურს
მიწვდა. აშკარად ეტყობოდა,
რომ მორცხვობდა.

სტალინმა ვერ იცნო მიცვა-
ლებული და დასკვნა, რომ
იგი სამი საათის მატარებელს
უნდა ჩამოჰყოლოდა. საიქიოს
ახალი მკვიდრი რომ იყო ფერ-
მკრთალ სახეზე, გაცრეცილ
ტუჩებზე და მოშვევებულ თვალ-
თა უპეებზე ეტყობოდა. ორ-
მოცდაათი წლისაც არ იქნე-
ბოდა ახალმოსული, მაგრამ
ისე დაჰმუჭნილი და მოჩვა-
რული უბეები ჰქონდა, რომ
სტალინმა გაიფიქრა: სწრაფად
რომ დაიხაროს, ან გაიქცეს,

შეიძლება თვალები ბუდე-
ბიდან გადმოუცვივდესო.

სტალინს უნდოდა, ეკითხა,
აქეთ როგორ მოხვდითო, რად-
განაც საიქიოს ამ კუთხეში
ახალ მიცვალებულებს უადგი-
ლობის გამო აღარ ასახლებდ-
ნენ, მაგრამ სტუმარმა კითხ-
ვის მიცემა როდი დააცალა.

— აქეთ გამომანაწილეს. სა-
იქიოს ოცდაჩვიდმეტ ნომერ-
ში. ადგილი განთავისუფლ-
დაო, მიქელ-გაბრიელმა. რო-
მელიდაც მარშალი კომისიას
ჯოჯონეთში გაუგზავნია. აშ-
კარად გამიმართლა. თქვენს
მეზობლად ცხოვრება ჩემთ-
ვის დიდი ბედნიერებაა, —
სტუმარი ისე მოწიწებით შეს-
ტყროდა, რომ აშკარა იყო,
მან წელან ეზოში გადახედვის-
თანავე იცნო სტალინი.

— რა მოგახსენოთ, საერ-
თოდ აქეთ ყველგან ერთნაირი
პირობებია.

— პირობები კი, რასაკვირ-
ველია, — ენად ვაიკრიფა ახ-
ალმიცვალებული, — მაგრამ
ხომ დიდი მნიშვნელობა აქვს,
ვისთან იმეზობლებ, ვის შეხე-
დავ და მიესალმები ყოველ-
დღე.

სტალინს პასუხი არ მიუ-
ცია. გონება დაძაბა, რათა გა-
მოეცნო, ვინ გაიწვია ბუეჩინს-
კის კომისიამ საიქიოდან, წარ-
სულის დანაშაული ამოუწიეს,
თუ, უბრალოდ, ამ ახალი
მკვდრისთვის ადგილი დასჭირ-

დათ. ვარდა ამისა, სტალინს
ცნობისმოყვარეობა ჰქონდა,
გაეგო, რამ იმხვერპლა ეს
ახალგაზრდა კაცი, მაგრამ არ
უკითხავს. საიქიოში შეკითხვა
სიკვდილის მიზეზის შესახებ
მიღებული არ არის. თუ თვი-
თონ მიცვალებულმა არ გაამ-
ბოთ, თქვენ მაინცდამაინც ნუ
ჩაჭიჭინდებით, გინდა თუ არა
მითხარიო. საერთოდ, ადამიან-
ებს, ვარდა ისეთი პრესტიჟუ-
ლი დაავადებებისა, როგორც
გახლავთ სისხლის გაწყალება,
ინფარქტი და კიბო, ასეთივე
წარმატებით ჰქლავს მთელი
რიგი არასერიოზული სხეუ-
ლებანი, მაგალითად: მოუვლე-
ლი თიაქარი, გამრუდებული
კუდუსუნი, და თქვენ წარმო-
იდგინეთ, ექიმბაშისგან მიმწ-
ვარი, ვალიზიანებული მეჭე-
ჭიცი იმგვარ საჩოთირო აღ-
ვილზე, მარტო სამედიცინო
წიგნებში რომ შეიძლება მი-
თითება.

მასპინძელმა შემოიბატიუა
ახალუბნელი, აივანზე აუძღვა,
დაწულ თეთრ სკამზე დასვა,
თვითონ წინ დაუჯდა, თითებ-
გაყრილი ხელები მარცხენა
მუხლს შემოაჭლო და ისე შე-
ხედა, როგორც მონატრული
მამა შეაჩერდება დიდი ხნის
უნახავ შვილს, რომელმაც არა
მარტო იმით გაახარა, რომ მო-
ხუცი გაიხსენა, ქვეყნის ამ-
ბებსაც უამბობს.

— რა ხდება იქ, ზევით? —
ყრუ ხმით ჰკითხა სტალინმა.

— მშვიდობაა.

სტალინს გაეღიმა. ეგ იყო
ყველაზე სასიამოვნო რამ, რაც
ახალ მიცვალებულს შეეძლო
ეთქვა მისთვის. იშვიათზე იშ-
ვიათად: ხვდებოდა წუთისო-
ფლის ახალ სტუმარს საიქიო-
ში და პირველ რიგში რისი გა-
გებაც აინტერესებდა, სწორედ
რომ მშვიდობის ბედი იყო.
„თითქოს ჩემს გულში იჯდა,
ეგ დალოცვილიო“, გაიფიქრა
ახლაც.

ცოტა ხანს უბრად ისხდნენ.
სტუმარი ხმის ამოღებას ვერ
ბედავდა.

— მლანძღავენ? — მოულო-
დნელად ჰკითხა მოხუცმა და
თვალი თვალში გაუყარა.

— საკმაოდ, — უცნობმა
განზე გაიხედა. მის წინ სხვა
მიცვალებული მკვდარიყო, შე-
იძლებოდა დაემალა სიმაართ-
ლე, მაგრამ სტალინის მოტყუ-
ება ვერ გაბედა.

— როგორ გავიგო, „საკმა-
ოდ“?

— ისე ენერგიულად გლანძ-
ღავენ ვახეთებში, რომ პირა-
დად ჩემს აზრს მოგახსენებთ,
მოსაწყენიც კი ვაზდა თქვენი
კრიტიკის კითხვა და მოსმენა.

— ეგ რომ თქვენი პირადი
აზრი არ იყოს, მეწყინებოდა.
რაკი გაშლილი ფრონტით
მლანძღავენ, ეს იმას ნიშნავს,
რომ ბევრს ვაინტერესებ, ვახ-

სოვართ, ანგარიშს მიწვევენ. მე
კარგა ხნის მკვლარი ვარ, იმი-
სთვის, რომ დღეს ვსრულდება
ნაღ მიგონებდნენ. ასე რომ,
რაც უფრო ვიხსენებ, მით
ბათ ჩემი გაკრიტიკება, მით
უკეთესია.

სტუმარმა ვერ გაიგო, რას
გულისხმობდა სტალინი და ეს
ვერგაგება სახეზე აშკარად შე-
ეტყო.

— თითქოს ერთბაშად გაახ-
სენდით. თავს გესხმიან, რო-
გორც სახელმწიფო დამნაშა-
ვეს, რომელიც სიცოცხლეში
გაუსხლტათ ხელიდან და სა-
თანადოდ ვერ შეაჩვენეს.

— იქნებ მართალიც არიან.
ჩემი შეცდომების ქარავანს
ჩემზე უკეთ არავინ იცნობს.
რატომ შეიძლებოდა შუამც-
დარი ვყოფილიყავ, რაო, მე —
გორელი მეჩქემის შვილი, ბუ-
რბონების სასახლეში ვეზიარე
პოლიტიკურ დელიკატურობას
თუ, დუნედ, თვითღიწებით
მცხოვრები სახელმწიფოს სა-
თავეში მომიწია ყოფნამ? მე
რომ ისტორიის საჭესთან დავ-
დექი, წინ მხოლოდ მრუმე ბუ-
რუსი და საშიში ფიორდები
ჩანდა, მეტი არაფერი.

— საჭმე ის არის, რომ სო-
ციალიზმის ცუდად აშენებას
და მთელ რიგ ეკონომიკურ-
პოლიტიკურ წარუმატებლო-
ბებს თქვენ გაბრალდებენ.

— გასაგებია. სწორედ ეგ
არის მიზეზი. სისტემაში ჩადე-
ბული უხერხულობანი ვილა-
ციო უნდა ახსნან. ვილაცას უნ-
და დააბრალონ. სწორადაც იქ-
ცევიან, იქნებ ჩემი ხაზის უარ-
ყოფით, ახალ, უკეთეს გზას
ეწიონ.

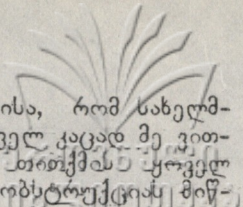
— მაგრამ თქვენ ხომ ოც-
დათხუთმეტი წლის წინათ გა-
რდიცვალეთ.

— ჰო, ეგ კი ქმნის, ცოტა
არ იყოს, წინააღმდეგობას გა-
უკუღმართებული სოციალიზ-
მის ჩემთვის გადმობრალებამო-
დილი დრო ჰქონდათ იმისათ-
ვის, რომ თუ რაიმეს გამომს-
წორებლები იყვნენ, გამოეს-
წორებინათ. ჩემს „მემკვიდრე-
ებს“ როგორ იხსენიებენ?

— არც იმათ ადგათ კარგი
დღე. განსაკუთრებით ნიკიტას
და ლიონიას სდებენ ბრალს
პოლიტიკურ სიბეცესა და ეკო-
ნომიკურ უმეცრებაში. მაგრამ
ისინი ჩვეულებრივი მოკვდავ-
ნი იყვნენ და განსაკუთრებულ
პასუხს თქვენ გთხოვენ. ნუთუ
თქვენ; გენიოსმა, ვერ იგრძე-
ნით?

— რა?
— რომ საზოგადოებრივი
საკუთრების თეორია ქიმერა
იყო და ის, რაც ადამიანში
ათასობით წლის განმავლობა-
ში ჩამოყალიბდა, ასე ხელის-
დაკვრით არ აღმოიფხვრებო-
და?

— ვიგრძენი, მაგრამ უკვე
გვიან იყო. ჩვენ ღრმად და

ლონივრად მივტოვავდით ისტორიაში. ვიფიქრე, მუშტით და მახვილით ვავამაგრებ მეთქი სახელმწიფოს. ეგ იყო ჩემი ყველაზე დიდი შეცდომა.

— მაგრამ მსოფლიო ხომ ხელდავდა, რომ სახელმწიფო, რომელსაც კონსტიტუციაში დემოკრატიის აყვავება და ადამიანის უფლებათა იდეალური პარამონია ეწერა, თანდათანობით დესპოტურ სახელმწიფოდ იქცა და დიდ საპყრობილეს დაემსგავსა.

— მაშინ მსოფლიოს დასახვად თავის გალამაზება მოდაში არ იყო. მთავარ პრობლემას ერთ ბანაკად შეკვრა და მტერ-მოყვრისთვის პასუხის გაცემა წარმოადგენდა. მაინც რას წერენ, რაო, კონკრეტულად?

— შემთხვევით მოხვდა სახელმწიფოს სათავეშიო.

— მაინც რა შემთხვევა იყო? მკითხავები დეხმარნენ თუ ლორთს თამაშის დროს იღობიანი კოჭი შეხვდა? იქნებ დაეძალე ლენინის ანდერძი? იქნებ თავს მოვახვიე ვინმეს ჩემი კანდიდატურა?

— უფრო შემდგომ პერიოდებს გედავებოან. განუზომელი ძალაუფლება ჩაიგდოო ხელში და თავის პოლიტიკურ მოწინააღმდეგეებს ანგარიში გაუსწორაო.

სტალინი წამოდგა, გაიარა გამოიარა, აივნის ბოძს მიეყრდნო და კარგა ხანს ნახარეველის ცისფრად განათებულ მთას შესცქეროდა. მერე თითქოს გაახსენდა, რომ სტუმარი ჰყავდა, სწრაფად შემობრუნდა და გაბზარული ხმით თქვა:

— იცით, მე რევოლუციონერი ვარ და როცა თბილისის დეპოს მუშებს ხელისუფლების წინააღმდეგ ვამხედრებდი, ფარალალა, მიტოვებულ ქონებაში ლამეს ვათვდი, ან ბაქოს მატარებლის სახურავზე უბილეთო მგზავრი სიცივით ვითოშებოდი, ვერც კი წარმოვიდგენდი, ყველაზე ლალი ოცნების დროსაც ვერ გავივლებდი თავში, რომ ოდესმე მსოფლიოში უზარმაზარი სახელმწიფოს გაძლოა მომიწევდა. გჯერათ თუ არა ჩემი?

— დიან.
— არც ფსიქოლოგიურად ვიყავი მზად ამისათვის და, როგორც მოვახსენეთ, არც წინაპრულ-ოჯახური ტრადიცია მიწყობდა ხელს. ახლა განსჯა-შეფასება ადვილია. გეცოდინებათ, რომ ძალაუფლების ხელში აღების პირველი დღიდანვე მოუღერა ლენინს მუშტი ყველა ჯურის მტერმა. მე ცერბერივით ვდარავობდი რევოლუციის მონაპოვარს, რუსეთის ხან ერთ კუთხეში ვაქრობდი ცეცხლს, ხან მეორეში. წავიდა ლენინი და ქვეყანამ მე მარგუნა მისი ტახტი. და-

ფიქრით კარგად, მე — იოსებ სტალინი: როცა მივიხედ-მოვიხედე ჩემს ირგვლივ, ლენინის შედგენილ კაბინეტში ყველა როლი იყო ისეთი, საბჭოთა ხალისუფლების შუშახნით დაცვას რომ იკისრებდა. რატომ გამოიციხავთ იმის შესაძლებლობასაც, რომ პოლიტიკურ ბრძოლებში გამობრძმედლო, ბლანჩე — პენსნეებიან მარქსისტ-თეორეტიკოსთაგან ბევრს იმთავითვე არ ეპიტნავა უღვაშიანი კაცის აღზევება. სანამ მათ გვერდით ვიბრძოდი და იუმორიანი, აქცენტინი, საერთო საქმის ერთგული კობა ვახლდით, ყველაფერი რიგზე იყო, მაგრამ პირველ კაცად არჩევის მეორე დღესვე, რა უბრალო, დემოკრატიული იერიც უნდა მიმელო, მათ თვალეში აუცილებლად გაკრთებოდა შიგა და შიგ ეჭვისა და უნდობლობის ნაპერწკალი. ესეც გჯერათ თუ არა?

— დაეუშვათ.
— ძალიან გთხოვთ, ნურაფერს „დაუშვებთ“, ფიქრი და ეჭვი მიაყოლებთ ჩემს ნათქვამს და სადაც არ დამეთანხმებთ, პირდაპირ მითხარიოთ. ჩემს ცხოვრებაში იყო პერიოდები, როცა ჩემი სურვილის საწინააღმდეგოდ, აღარ მეკამათებოდნენ. შეიძლება იმ წლებმა დალი დასვეს ჩემს საუბარს და კატეგორიული გავზდი. ამიტომ მაპატიეთ.

— სწორედ იმ კატეგორიულობას გიკრიტიკებენ ახლა და იმასაც ამბობენ, განდიდების მანიით დაავადდაო.

— ეგ ცალკე საუბრის თემაა. რომ არ დამავიწყდეს, ახლავე გეტყვი: ვერ მომიძებნით ვერც ერთ ფრანსას, ჩემს დამსახურებებს რომ ხაზს ვუსვამდე. სამაგიეროდ ბევრს იპოვით ჩემს ცხოვრებაში იმის მაგალითს, რომ ჩემი მაღალი რანგის კოლეგებიც გამიკიცხავს უადგილო ქება-დიდებისთვის.

თუ ჩემი ქება-დიდების წინააღმდეგ მიმართულ ჩემს ლონისძიებებს გაიხსენებენ, მე მგონი, არ უნდა დამდონ ბრალი ჩემი განდიდებისთვის ხელშეწყობაში. საერთოდ კი, თუნდაც განუზომელი ქებისთვის ჯერ არავინ დაუსჯიათ. საოცარი ამბავია: სიცოცხლეში ჩემი ქება ბევრმა პროფესიად გაიხადა და ზოგი ახლაც კარგ პურს სჭამს ჩემი ძაგებით. დამერწმუნეთ, როგორც პირველნი, ისე მეორენიც, ხელმოცარულ ადამიანებად მიმაჩნდა ყოველთვის და სერიოზულ კრიტიკატორებად არასოდეს ჩამითვლია.

გაბელაღება-გაღმერთების ნიაღვარს რომ ვერ მოვერიე, ჩემი ბრალია? თუ იხსენებენ, ნიადავ ლენინის მოწაფედ რომ

ვაცხადებდი თავს, ან საერთოდ, რაც მე ლენინის პატივსაცემად ვავაქეთე, თუ რომელიმე პოლიტიკურმა მემკვიდრემ გაუქვთა თავის წინამორბედს?

— აქამდე ეგ, ლენინთან ურთიერთობა, ერთადერთი სფეროა, სადაც კრიმინალი ვერ მოგიძებნეს, მაგრამ ამ ბოლო დროს მაინც გამოჩნრიკეს რამდენიმე საბუთი ლენინთან თქვენის უთანხმოებების, კრუპსკაიას ინციდენტით, საქართველოს ავტონომიის საკითხზე აზრთა სხვადასხვაობის შესახებ.

— შეხედულებათა სხვადასხვაობა მე ყოველთვის ბუნებრივად მიმაჩნდა. ნურც იმას გამოიციხავთ, რომ ლენინი სიცოცხლის უკანასკნელი ორი წლის მანძილზე მძიმე ავადმყოფი იყო. გეცოდინებათ, რას ნიშნავს ფიზიკურ-ემოციური ტრავმებისგან გამოწვეული ნერვოზული მდგომარეობა, პერიოდული ფსიქიკური განგაშის მოვლენები. მგონი, თემას გადაფუხვიეთ, მაგრამ აქვე უნდა ვითხრაოთ, რომ პოლიტიკურში რევოლუციით არასოდეს შევსულვარ და ჩემს პლევრას პირველკაცობისთვის ისე ბანდიტური მეთოდით არ უბრძოლიათ, ხრუშჩოვმა და ბრეჟნევმა რომ იბრძოლეს.

— ძალიან მშვიდი პოლიტიკური აქციები ხომ არ იყო ტროცკიზმის განადგურება, ან ოცდაჩვიდმეტი წელი?

— ოცდაჩვიდმეტის გახსენება მართლაც რომ შემადრწუნებელია. არ გეგონოთ, რომ იმას, რასაც ახლა გეტყვი, თავის მართლების მიზნით ვამბობდე. თუ იმდროინდელი ვახუთები გადაგიფალოებოთ, გეცოდინებათ, რომ პირველმა მე მივეცი უარყოფითი შეფასება ოცდაჩვიდმეტის რეპრესიებს და განკარგულება გავეცი, მკაცრად მოეკითხათ უდანაშაულო ადამიანების ამწიოკებლებისთვის. თქვენ მართალი ხართ, ბევრი უბრალო მოპყვა მრულად ნაქსოვ ბადეში, მაგრამ მე ვარ, ან მარტო მე ვარ დამნაშავე? თქვენ ერთი წუთით მაინც უშვებთ, რომ მე ვიტყვოდი: რაც შეიძლება მეტი უდანაშაულო და ნიჭიერი კაცი დასაჯეთ მეთქი? სხვას რომ ყველაფერს თავი დავანებოთ, ისეთი გულქვა როგორ ვიქნებოდი, საკუთარი ცოლისძმა ამომელო გულიდან?

აი, რა მოხდა ოცდაჩვიდმეტში: ოცდაათიანი წლებიდანვე აშკარად შემომიტიეს განაწყენებულმა პირებმა. განაწყენებას ორი მიზეზი ჰქონდა: პოზიციათა სხვადასხვაობა სოციალიზმის მშენებლობის მთელ რიგ საკითხებში და ვერ-

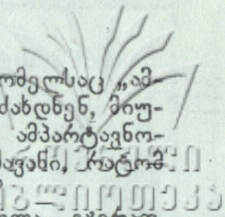
მოთმენა იმისა, რომ სახელმწიფოს პირველ კაცად მე ვითვლებოდი. თითქმის ყოველ პლენუმზე ობსტრუქციას მიწევობდნენ და რაკი თავისუფალი დისკუსიაში ვერ მაჯობეს, აშკარად ვადაწყვიტეს ჩემი გადაყენება. პოლიტიკურის ერთი სხდომის ორგანიზება-შეთქმულება და ჩემი ბურღლა არ იქნებოდა მეორე დღეს. განა არ მახსოვდა, რა მანქანებით წავართვით ჩვენ ძალაუფლება დროებით მთავრობას? ისტორიიდან სამარცხვინოდ წასვლა რომ არ მდომებოდა, გასაკვირია? ვცდილობდი, გული გამემაგრებინა, მაგრამ ჩემს თავზე (და მარტო ჩემს თავზე კი არა, ჩემი თანამოაზრეების თავზეც) შავი ღრუბელი გროვდებოდა. ვიგრძენი ეს და ზომები მივიღე. ბუხარინს და მის კამპანის რომ დაესწროთ, ჩვენც ისეთივე ბედი გველოდა. რას იზამ, პოლიტიკური ბრძოლაა. შემქმულთათვის თავზე ხელი არავის დაუსვამს.

— ვთქვით, ეგ ოპერაცია ჩატარდა თქვენი პოზიციის გასამაგრებლად, მაგრამ საერთოდ ოცდაჩვიდმეტი წლის გრანდიოზული მასშტაბები რა შუაში იყო?

— ოპოზიციის მომხრეებიც ჰყავდა. ისინი ფაქტიურად თავის გარეშე იყვნენ დარჩენილნი, მაგრამ იმდენს არ ჰკარგავდნენ. ნუთუ მართლა გჯერათ, რომ ოცდაჩვიდმეტში დასჯილთაგან თუნდაც ათი პროცენტი მაინც არ იყო შეთქმული პოლიტიკურის ბოლშევიკური ხაზის წინააღმდეგ? მოდი და გამოარჩიე ორასმილიონიანი კაცში ის ათი პროცენტი, ვინც მოახლოვებულ ომში თოფს მტრის ნაცვლად უნდებოდა შემოგებოდა. ამიტომ ჩემს ნათქვამს „ხალხის მტრების ფეხქვეშ მიწა უნდა იწვოდეს“-მეთქი, მოპყვა საშიში ტალღები. ანგარიშსწორების ტრიუმფი დაიწყო, ერთმანეთს დაუპირისპირდნენ ჯგუფები, კარიერისტული ჯოგები, პროფესიონალური მოქიშპენი, ადამიანთმოძულე მოსამართლენი. ამგვარი დაპირისპირებული პოზიციები საზოგადოებაში ყოველთვის არსებობენ. ჩიტისთვის ხელის დაქნვის ანდაზისა არ იყოს, პირველი, თუნდაც სუსტი ბიძგისთანავე იწყებენ ისინი საშიშ აქარაშხლებას. ოცდაჩვიდმეტშიც ასე მოხდა.

— თქვენ უკანონობათა შესახებ არაფერი იცოდით?

— ვისი განცხადებაც მომიწევდა, საკმარისი იყო, ოდნავ მაინც დავრწმუნებულიყავ სიმართლეში და ჩემი რეზოლუციებით ასობით პოლიტიკური პატიმარი თავისუფლებდებოდა საპატიმროდან. ერთი მხრივ მიხარია, რომ ასე დიდი წარმოდგენა გაქვთ ჩემზე, მეორე

მზრივ, მიკვირს, რატომ არ შეიძლება ჩემი მოტყუება? საიდან ვაჩნდა რწმენა ჩემი შეუმცდარობის შესახებ? მომიტანეს ტუხაჩევსკის და სხვა თანამდებობის პირთა დაკითხვის ოქმები და საბრალდებო დასჯებები. საქმეები გაიძვერა გამოძიებებს გარეგნულად მშვენივრად ჰქონდათ გაფორმებული. ტუხაჩევსკი და ასობით სხვანი (მათ შორის ჩემი საიმიდო ციურუბაძე) თეთრზე შავით აღიარებდნენ, რომ იმპერიალისტების დაქირავებული ჯაშუშები იყვნენ და საბჭოთა წყობილების დამხობაში ენერგიულად მონაწილეობდნენ. რა მექნა? თქვენ რას იზამდით ჩემს ადგილზე? სახელმწიფოს თავს შეუღებია უთხრას მართლმსაჯულებას ეს სუთი „მტერი“ გამითავისუფლე და ეს შვილი „მტერი“ დასაჯეო?

— გაჩნდა, რა მეთოდებით ხდებოდა იმ „აღიარებათა“ მიღწევა.
— მე ვინ მიჩვენებდა იმ მეთოდებს? მე რა, დაკითხვებს ვესწრებოდი, თუ პატიმართა საკნებში დავაბიჯებდი. რაც ციხის ჯურღმულებში ხდებოდა, იმათ კისერზე იყოს, ვისაც ციხის სამსახური ებარა. ისიც ხომ გაიკვია, რომ არაერთი სამხედრო თუ სამოქალაქო პასუხისმგებელი პირის ჯაშუშობა გერმანელთა დივერსიის ნაყოფი იყო და გესტაპოს შემოგზავნილ საბუთებს (ზრმად ენდნენ ეყოფი და იავოდა. ეს პროვოკაციაც მე უნდა მცოდნოდა?

— ომმა ამდენი ადამიანი რომ იმსხვერპლა, ესეც სტალინის წინდაუხედაობის ბრალიაო. ცოცხალ ძალას ძალიან ხელგაშლილად ხარჯავდაო.
— აქაც ჩქარობენ ამხანაგი უურნალისტები. ომში ჩემი გარჯის შემთხვევად ომის სპეციალისტები, მხედართმთავრები, იმ დროს ჩემს ირგვლივ მოფუსფუსე სამხედრო სპეციალისტები ხომ არიან ცოტათი მაინც უფრო კომპეტენტურები, ვიდრე ისინი, ვინც უნივერსიტეტის საერთო საცხოვრებელს არ გაშორებია. ჯიბეში უურნალისტის დიპლომი უდევს და ომი მხოლოდ კინოში უნახავს?

— ისინი თავის აზრს სწერენ.
— ოლონდაც, მეც მანდა ვარ. ოლონდ ქული რომ მექუღემ უნდა შევიროს, ეს ანდა-ნა ჯერ არავის გადაუფიქრა და „თავის აზრს“ ხომ უნდა უფრო გულისყურიანი შემოწმება? თავისი მასშტაბებით მსოფლიოში ყველაზე დიდი ომის მოგება, როცა საბჭოთა კავშირს ლამის კბილებამდე შეიარაღებული მთელი ევროპა ებრძოდა, ლახტის თამაშად ხომ არ გეჩვენებთ? ან, იქნებ

ისინი გგონიათ უგუნური და გულუბრყვილო პოლიტიკოსები, ვინც ისტორიამ ჩემს პირისპირ დააყენა? იცით თუ არა თქვენ, რომ მსოფლიოს დიპლომატიურ სკოლებში ჩერჩილის და რუზველტის შრომებს სახელმძღვანელოდ, ქრისტომათიად ასწავლიან?

— ომისთვისო, სათანადოდ არ მოემზადაო.
— გადახედეთ პოლიტიკურს და სამხედრო მთავარბანაკის სხდომის ოქმებს და დარწმუნდებით, რომ მე მოახლოებული ომისთვის მზადება პიტლერის ხელისუფლების სათავეში მოსვლისთანავე დაიწყო. რაც შეეხება ჩემსავე სათქვამს, „პიტლერი მოულოდნელად, მუხნაბათურად დაგვესხა-მეთქი“, ბავშვიც კი მიხვდება, რომ ეს ჩვენი ხალხის მორალურ-პოლიტიკური ერთიანობისთვის, მტრისადმი ზიზღის გამოსაწვევად დამჭირდა. და საერთოდ, პიტლერი მართლაც ისეთი ხომ არ გგონიათ, კინოებში რომ უჩვენებენ — სისხლისმსმელს, ადამიანის ხორცის მჭამელს და დუქმორეულს? პიტლერი დამთხვეული სრულიად არ გახლდათ. მკვირცხლი გონების, უაღრესად ნიჭიერი, ფენომენალური მენსიერების ავანტიურისტი იყო. ხორცს საერთოდ არ მიირთმევდა, ვეგეტარიანელი გახლდათ.

— არავის ენდობოდაო, ყველას ჩქვის თვალთ უტყერდაო, სიცოცხლის ბოლო წლები ლამის მარტოხელამ გაატარაო.

— ჰო, ალბათ, პირად ცხოვრებაში უბედური კაცი ვიყავი, მაგრამ მე პირადი ცხოვრება თითქმის არ მქონია. სიბერეში რომ შევდიოდი, მუხლებში ძალა მელეოდა და უფრო და უფრო მორღინდა აზრი, რომ პეტრე პირველის ტახტზე ოცდაათწლიან „პარპაშს“ შოვინისტები არ მაპატიებდნენ. ვიცოდი, რა დღეც მელოდა. საქართველოდან ჩემი პოლიტიკური ხაზის გასამაგრებლად და პირდაპირ რომ გითხრათ, ჩემს მცველად გავწვეულ ბერიასაც კი ვატყობდი თვალელებში, რომ „ხაზეინს“ გუშავის როლი აღარ აკმაყოფილებდა. დიდი ჭკუის პატრონი რომ არ იყო, ჩემი სიკვდილის შემდეგ უფრო დაამტკიცა. არ მინდოდა, ჩემს მოწაფეებს და თანამებრძოლებს ბებერი, მიხარწნილი, დაძაბუნებული ვენახეთ (როგორც ეს ჩემი მეზობელი ბრეჟნევი იყო ბოლო წლებში), ამიტომაც განემართოვდი და მარტო შევხვდი სიკვდილს. ყველაზე დიდი სიყვარულით გარემოცული ადამიანებიც კი სიკვდილის პირისპირ, ბოლოს მარტონი რჩებიან. ენაჭარტალა კაცს ყველაფ-

რის უკუღმა შებრუნება შეუძლია. ენას ძვალი არა აქვს. მაგალითად, ომს და ქვეყანას ჩემი იაკობი დაღუპულ მილიონთა მშობლების სოლიდარობის ნიშნად შევწირე, ზოგმა ეს ნაბიჯი გულქვა მამის ახირებად შეიძლება ჩამითვალოს.

— იცით თუ არა თქვენ, რომ ახლა, როდესაც იქ, ზემოთ, ქვეყნის განახლების ზარს დაპირეს და დემოკრატიის აღამი ააფრიალეს, ადამიანებმა ვერა და ვერ მოიხრეს გარდაქმნის სიკეთე. რომ ჯერ კიდევ ვერ ვახთანისუფლდა ქვეყანა თქვენს მიერ დაქანონებული იმპერიული სტილისაგან. ჯერ ვერც თავისუფალი არჩევნები ვისწავლეთ და სიმართლის თქმას მხოლოდ გუშინდელ დღეზე ვახერხებთ?

— ჩემს დისციპლინარულ სტილს ხრუმჩოვმა და ბრეჟნევი შეუტეეს, მაგრამ რა გამოვიდა? დემოკრატიულობას მათეზური თამაში უხვრეთის და ჩეხოსლოვაკიის „ჭკუის სწავლებით“ დავვირგვინდა, სოციალისტურ ბანაკს უგუნური პოლიტიკით ლამის ისეთი ბოძი გამოაცალეს, როგორც ჩინეთი იყო, ხოლო ამ ბოლო დროს ავღანეთის სამარცხვინო ფურცლებიც მიაკრეს ჩვენს ისტორიას. კიდევ კარგი, ახლა იქ მდგომარეობა სტაბილურდება. ხომ არ ჩამოვითვალოთ „დემოკრატიით“ გაბედნიერებული, სამშობლოდან გაძევებული მწერლები და გეჟად მონათლული, ეგრეთწოდებული „სხვაგვარად მოაზროვნენი“?
— ეგ თქვენს დანაშაულს ვერ აბათილებს.

— კიდევ გიმეორებთ, ის, რასაც თქვენ დანაშაულს უწოდებთ, ჩემი ცხოვრება, ჩემი ბრძოლა იყო. მე თავს არ ვიმართლებ, მაგრამ რა უკეთესობა დაატყვევ ქვეყანას ჩემი სიკვდილის მეტე ამ ოცდაათწლიანი წლის განმავლობაში? რატომ გავიწყდებათ, რომ მე პოლიტიკურ ასპარეზზე ყოფნამ მომიწია წყვეული ინტერვენციის, შინაგანი ამბოხების, საშინელი ომის და ომის შემდგომი წლების პერიოდში. ომის მოგება მკაცრი დისციპლინის გარეშე თქვენ შესაძლებლად მიგაჩნიათ? ხოლო რა უყვეს სახელმწიფოს იმათ, ვისაც ორმოცდაათიანი წლებიდან საზღვრებგამაგრებელი, მშვიდობიანი ქვეყანა დაგუამდიდრეს? ვილაცას გაზეთში დაუწერია სტალინის დროს, მართალია, საქონელი ყოველწელს იაფდებოდა და მაღაზიაში ხიზილადაც იყიდებოდა, მაგრამ ეს ყველაფერი მოჩვენებითი იყო. ვანა ეს სასაცილო არ არის?

— მაინც როგორ შემოვივლეთ მუშურ-გლეხური სახელ-

მწიფოს თავმა, რომელსაც „ამ ხანაგ სოსოს“ გეძახდნენ, მიუკარებლობის და ამპარტავნობის მაღალი გაღვივნი პირობა მოწყვლით მასებს?

— ნუთუ მართლა გჯერათ, რასაც ჩემზე დამწყვრალი პირები ჩამახვენ? მე ვიყავი ამპარტავანი კაცი, რომელიც ოროთახიან ბინას არ გავცილებივარ, სადილს ხშირად ჩემი ხელით ვიმზადებდი და მთელი ცხოვრების მანძილზე სამად სამი კიტელი გავცივითი, ხოლო ფეხზე ღრავუნთა პოლკის ოფიცერივით ნიდაგ ჩქმები მეცვა, რომ სამხედრო მზადყოფნაში მეგრძნო თავი. მე მოწყვდი მასებს? ერთი წუთით, მომიძინეთ.

სტალინი ოთახში შევიდა, ფრატინა, გაყვითლებულ-გაცრეცილი ქალალი გამოიტანა და სტუმარს გაუწოდა — წაიკითხეთ, თუ შეიძლება.

სტუმარმა სათვალე გაიკეთა და ხმაშლილი დაიწყო კითხვა:

„პეტას გაუმარჯოს!
ჩემი დეპეშა, როგორც ჩანს, მიგიღია. გიგზავნი ორი ათას მანეთს. მეტი არა მაქვს. ეს ფული ჩემი გონორარია. ჩვენ აქ გონორარს არ ვიღებთ საზოგადოთ, — მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევაში ვიღებთ ხანდახან. შენი გაჭირვება ჩემთვის განსაკუთრებული შემთხვევაა და ამიტომ ავიღე გონორარი, რომ შენთვის გამოვიყენო. გარდა ამ ფულისა, შენ მოგცემენ სესხათ 3000 მანეთს. მე ვუთხარი ამის შესახებ ბერიას (ამიერკავკასიის საოლქო მდივანია), და იმან სიტყვა მომცა — უეჭველათ აღვასრულებო. მაშ ასე: 2000 მანეთი მიიღე, როგორც ჩემი მეგობრული ნობათი და 3000 მანეთი — როგორც სესხი.“

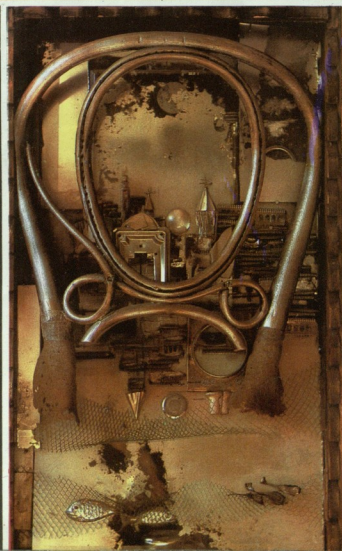
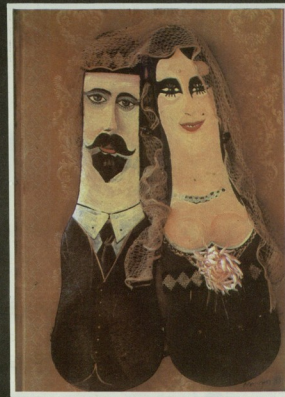
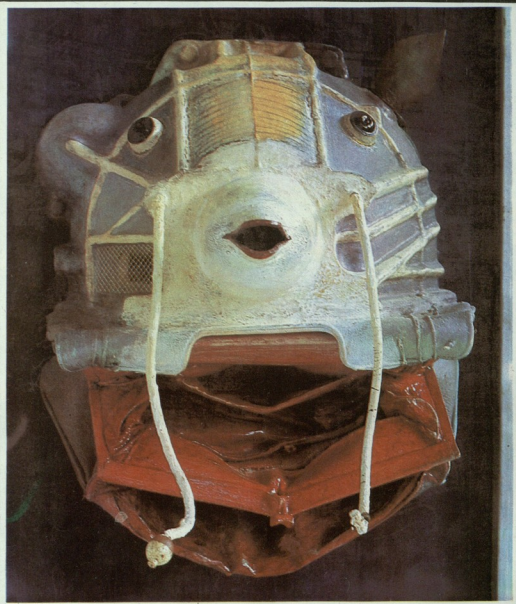
იცოცხლე მრავალუმიერი შენი სოსო. 7. XII — 33 წ.

უცნობმა წერილი დაუბრუნა, სათვალე მოიხსნა და თქვა: — საინტერესო ბარათია.
— იცით, რატომ წაგავითხეთ? ათას ცხრაას ოცდაცამეტ წელს, მე სახელმწიფოს თავმა, რომელსაც, ბუნებრივია, მთელი ხაზინა შემორჩილებოდა თავისი ბანკით და მეკვიდრეობით მიღებული თუ მეტე შეძენილი ოქრო-ბრილიანტებით, ჩემს ღარიბ მეგობარს ასე „გაუმარჯოე ხელი“. თქვენ ამპარტავნობაზე ლაპარაკობდით. შეადარეთ ახლა სახელმწიფოს სიმდიდრესთან ხრუმჩოვის და ბრეჟნევის დამოკიდებულება, მათი მილიარდიანი ვიზიტები და ფასდაუდებელი სამკაულების სურვილისამებრ განიკვება, მათი და მათი „სამეფო ოჯახის“ წევრების მიერ.

— ისიც ხომ ფაქტია, რომ ბოლო წლებში სამხედრო ხარ-

უკანასკნელ წლებში, დადგინდა ნორბებისა და სტერეოტიპების რღვევის პერიოდში, განსაკუთრებით გაიზარდა ინტერესი ერთგვარად „ტაბუდადებული“ მხატვრული მიმდინარეობებისადმი. სწორედ ამიტომაც გამოიწვია გარკვეული უფრადლება საქართველოს მხატვრის სახლში მოწყობილმა კლავის ნიმუშების გამოფენამ. კლავის საწიხები სამკიან წლებს უკავშირდება, როცა თანამართვა გარკვეულმა ჯგუფმა სცადა ერთად სწავლული განეხილა თანამედროვე პოპულარული მუსიკის, კინოს, დიზაინის, ინფორმაციის თუ ფილოსოფიის საკითხები, აქედან წარმოსდგა სახელწოდება — პოპულარული ხელოვნება, და მან ფართო გავრცელება მიაგო მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში. კოლავური ნამუშევარი არ იფარგლება აზრის ფერწერული გამოსახვით და მხოვეწმადეკარგული გამომსახველობითი ფორმანიმუშის თავისებურ „ქოსტურ“ ნაგვის წარმოადგენს. ავტორისა უფრადლება მიხედობლითა ამა თუ იმ საგნის მხატვრული აღქმისაკენ.

პირთელ მხატვართა ჯგუფის (გიორგი ალექსი-მესხიშვილი, ამირ კაკაბაძე, გიორგი მიქელაძე, ოთარ ჩხატარაშვილი, ლევან მაღალაშვილი, გიორგი ზუციშვილი) დაინტერესება საგნობრივი ხელოვნებით, არ არის ცალმხრივი მოვლენა. თითოეული მათგანი სახეობა უფროვნების სხვადასხვა ენარში მუშავებს და მათი ნამუშევრები ხაოქმელის აბლუტური ფორმით გაარბისქენა მხედუკლო, ავტორთა შემოქმედებითი პოეტრიკალის უცნო მხარეებს ხსნის.

მასში გადვიდაა გამოვლენილი მატერიალურ-საგნობრივ სამყაროში ჩაღრმავების ინდივიდუალური ზე. ფორმისადმი საკუთარი დამოკიდებულება, მაყურებელ საშუალება ეძლევა საგანთა თავისებურ პარამიონაში, თავსუფალ ურთიერთშეთანხმებაში მოახდინოს ინდივიდუალური შეხედულების პრეცედენტა, მოლოქმენოს ვიჯაღულურა აღქმული კომპოზიციის საგნობრივული რეალური ფორმების ანალოგია.

ამასთანავე ნათელი ხდება, რომ მხატვრისთვის საგანი ადამიანური გრძობებისა თუ ემპირიის გადატანადვე გვევლინება და ადამიანური ბუნების მრავალწახნაოვანი ნიუანსების გამოხატველია.

თითოეული კომპოზიცია მტკველებს მხატვართა მეკეთარად გამოხატულ ინდივიდუალურ აზროვნებაზე, ესთეტიკური ძიებებისა და მუშაობების მრავალფეროვან თავსებურებებზე, თუ გიორგი ალექსი-მესხიშვილის ნამუშევრებში გამჭვრეტელია თუ ატრადურ-დეკორატიული საწიხი, რითაც კომპოზიციების სანახაობრივი მხარე ძლიერდება, გიორგი მიქელაძის შუსხამისის ატრიაბუნების ერთობლიობაზე დაწყებული კლავის რთული ტექნიკა გარდასული პერიოდისადმი ნოსტალგიის ინტონაციითაა გამსჭვალული, ამირ კაკაბაძის კომპოზიციების მატერიალური ასექციის სიმყარე ზოგად-ფილოსოფიური აზრის გამოხატვის იდეაზე ეფუძნება, მძლი ოთარ ჩხატარაშვილის მონტაჟური ნამუშევრები უფრო გარემოცვასა და მის წარმოსახვას შორის არსებულ კავშირზე აგებული, ლევან მაღალაშვილი და ზურაბ ხენიაშვილი

ლი კი ეყენებენ მახალს, რომელიც მეკეთარ კონტრასტში გამოხატულების სიუეტთან, და იმავდროულად ორგანულად ერწყმის მეზობელ ფორმებს, გიორგი ზუციშვილის პლასტიკური კომპოზიციები თვითგამოხატვის აბლუტური ხერხების ძიების ნიუანსებებზე და ნახალად წარმოიჩენენ შემოქმედის ხედვის ინდივიდუალურ თავისებურებებს.

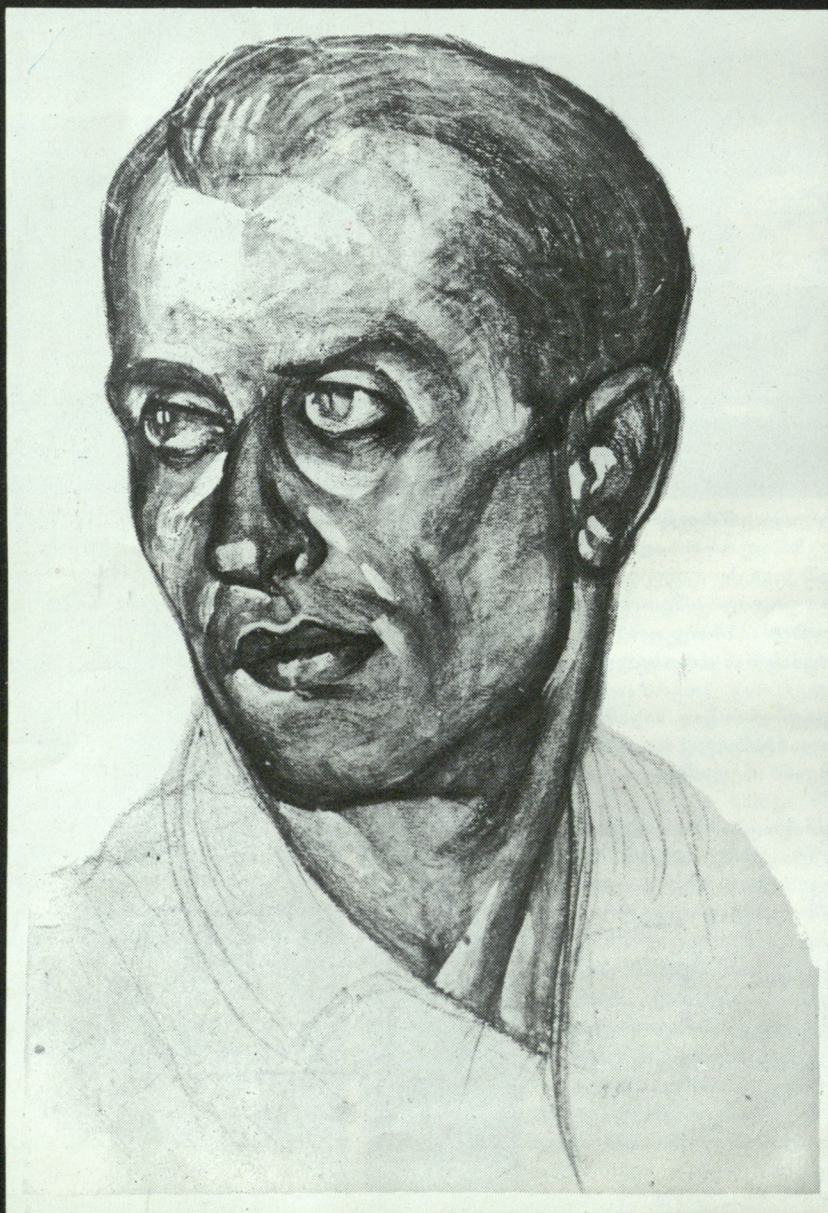
მხატვართა ხაოქმელის, მიწარაყებების სიერქმესქენა ძირითადად ახალი ხელოვნების გათავისების ნიუანსებზე ხორციელდება. ფორმისთან დამოკიდებულებაში თვალში საცემია ერთგული გენის, ხსიათისა და ტემპერამენტის ნიუანს-თავისებურების გათავისისწინებაც, ეს კი საშუალებას იძლევა ნამუშევრებში პართული უფრო სულერი საგნობრივი ანარეკლი დაინახოთ, სხვადასხვა საგნებისაგან შემდგარი კოლავური კომპოზიციების მთლიანი რიგი დეტალები — ფილოსამისის სურათის, ქართული მეკუსის (გიორგი მიქელაძე) ან თუშური დადავის (ამირ კაკაბაძე) ფრაგმენტები სწორედ ერთგულ ფისებებთან მგარ, ხისსლოტიკულ კავშირს მოწმობენ.

საგნობრივი ხელოვნების ნიმუშები, მიუხედავად აზრთა სხვადასხვაობისა, სტიკალობისა და ხელოვნების მოყვარულთა უფრო ინტერესს იწვევს, ქართული მხატვრობის უფრო მრავალფეროვანსა და საბოლოოს ხელს.

ინსა ძარაინი,
მთხოვედასამოსოდა

საკამოეფნი დარბაზიდან

მ

ოხდა ისე, რომ საქართველოში დაბადებული და უკვე აღიარებული მხატვარი ფელიქს ვარლამიშვილი ფართო ქართველი საზოგადოებისათვის ცნობილი გახდა მისი საზღვარგარეთ ცხოვრების პერიოდიდან. მხედველობაში გვაქვს სწორედ ის გარემოება, რომ მხატვრის მოღვაწეობის შესახებ უფრო მეტია ცნობილი სწორედ ამ დროიდან. თუმცა იგი მანამდეც აქტიურ მონაწილეობას იღებდა ქართველ მხატვართა საზოგადოების მუშაობაში.

იმ ანკეტის მიხედვით, რომელიც მხატვარს პირადად შეუქვს 1924 წლის ივნისში, ჯერ კიდევ საქართველოში ყოფნის დროს, ვგებულობთ, რომ ვარლამიშვილი ფელიქს გრიგოლის ძე, დაბადებულია 1903 წლის 18 მაისს. 1920 წელს დაუმთავრებია ქუთაისის რეალური სასწავლებელი. 1921 წელს უმუშავებდა ქუთაისში „გრუზკავროსტას“ მხატვრად. 1922 წელს უკვე თბილისში გადასულა და მუშაობა დაუწყო წითელარმიელთა თეატრში მხატვარ-დეკორატორად. ერთდროულად უსწავლია უნივერსიტეტშიც. მხატვრის პირველი სურათები თბილისის ტიპები ყოფილა. 1923 წელს აქვე მიუღია გამოფენაში მონაწილეობა.

ფელიქს ვარლამიშვილის შემოსვლა ქართულ ხელოვნებაში გამოცოცხლების ხანას დაემთხვა. ამ დროს თბილისში გაჩნდა სამხატვრო აკადემია — პირველი უმაღლესი სამხატვრო სასწავლებელი საქართველოში.

სრულიად ბუნებრივი და გასაგებია, რომ ფელიქს ვარლამიშვილი, რომელიც ბავშვობიდანვე გატაცებულია მხატვრობით, თავს ანებებს უნივერსიტეტს და სწავლას განაგრძობს თბილისის სამხატვრო აკადემიაში, სადაც ი. შარლემანი, ე. ლანსერე, ე. თათევისიანი, გიგო გაბაშვილი, მოსე თოიძე, იაკობ ნიკოლაძე, გიორგი ჩუბინაშვილი, დავით შევარდნაძე ასწავლიდნენ.

და აი, ფელიქს ვარლამიშვილი მთელი თავისი არსებით ებმება ახალი ცხოვრების ფერხულში, საპასუხისმგებლო დავალებას იღებს ქართველ მხატვართა საზოგადოების ხაზით და პირნათლად ასრულებს მას. ეს ის დროა, როცა ხელოვნათა სახლი, რომელიც ქართველ მხატვართა საზოგადოების განკარგულებაში გახლდათ, აწყობდა ყოველკვირეულ ინტიმურ საღამოებს. იკითხებოდა მოხსენებები ხელოვნებაზე, მხატვრობაზე, ქანდაკებაზე, სრულდებოდა მუსიკალური ნაწარმოებები.

1923 წლის 3 ივნისს თბილისში, „აიარტუნის“ დარბაზში, მოეწყო ახალგაზრდა მხატვართა ერთი ჯგუფის ნამუშევრების პირველი გამოფენა. მასში მონაწილეობას იღებდა ათი თბილისელი მხატვარი. ესენი იყვნენ ფელიქს ვარლამიშვილი, ირაკლი გამრეკელი, მ. გოცირიძე, ვ. ლებედევა, შალვა მამალაძე, პ. პანიანი, ს. თარხარანიანი, რ. შავერდიანი, ვ. მარკანიანი, ვ. პატარიძე. ამ გამოფენას ზოგჯერ სრულიად დამსახურებულად საქართველოს ახალგაზრდა მხატვრების ინტერნაციონალურ გამოფენაზეც იხსენიებენ. გამოფენაზე ფელიქს ვარლამიშვილის შვიდი ნამუშევარი იყო წარმოდგენილი: ელსნერისა და შალვა დადიანის პორტრეტები,

ხელოვნება

ველიქს ვარლამიშვილი

თამბაქოს გამყიდველები, მაწვნის გამყიდველი, მენახშირე, მუშა, ფენსაცმლის მწმენდელი.

საღარის ამყამად დატული ზემოთ მოხსენებული სურათები, უცნობია, მაგრამ სასიამოვნო ფაქტად რჩება ის ამბავი, რომ ჩვენს მუზეუმში ვარლამიშვილის ნამუშევრების გამოფენის გახსნის დღეს, მხატვრის ძმამ, ჩვენთვის სრულიად მოულოდნელად შემოგვწირა გრაფიკული ნამუშევარი. იგი, ჩვენი ვარაუდით, უნდა იყოს სწორედ 1923 წლის გამოფენაზე ექსპონირებული „თამბაქოს გამყიდველები“. ეს სურათი წარმოდგენას გვაძლევს, თუ რა სტილში უნდა ყოფილიყო შესრულებული ავტორის იქ გამოფენილი სხვა ნამუშევრები.

1927 წელს ფელიქს ვარლამიშვილი უკანასკნელად მონაწილეობს აკადემიის სტუდენტთა ნამუშევრების გამოფენაში. რეცენზიაში, რომელიც ამ გამოფენას განიხილავს და დაბეჭდილია ჟურნალ „საბჭოთა ხელოვნებაში“, ვკითხულობთ: „ფერწერის სტუდენტებმაც კარგად გაგვაცნეს თავი უკანასკნელი გამოფენით, მათ შორის აღსანიშნავია ფ. ვარლამიშვილის, დ. წერეთლის, კ. გჟელიშვილის, ლემონჯავას და ბევრი სხვა ნამუშევარი. აქ უკვე ნათლად ჩანს მათი პოტენცია, უდავო ნიჭი...“

იმ დიდ საიუბილეო გამოფენაზე, რომელიც 1927 წლის 6 იანვარს გაიხსნა და დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის მეათე წლისთავს მიეძღვნა, ფელიქს ვარლამიშვილი წარსდგა ორი ნამუშევრით: „ძველი თბილისის შენობების დეკორატიული მონასმი“ და „ტყე“.

1927 წლის ბოლოსათვის ფელიქს ვარლამიშვილი უკვე ჩამოყალიბებული და აღიარებული მხატვარია საკუთარი, მკვეთრად გამოჩენილი ხელწერით. ამ პერიოდის ფერწერულ ოსტატობაზე მეტყველებს ჩვენს გამოფენაზე წარმოდგენილი მისი ზეთის ფერებით შესრულებული ორი ტილო — „ძველი თბილისი“ და „ტატიანა ბეერის პორტრეტი“ ერთი საქართველოს მეგობრობის მუზეუმის კუთვნილებაა, მეორე კი არქიტექტორ ნეპრინცევის ოჯახიდანაა წამოდებული უსასყიდლოდ. ისინი ავტორს სამხატვრო აკადემიაში სწავლის პერიოდში შეუსრულებია და მეგობრებისთვის უჩუქნია.

მხატვარს ძველი თბილისისათვის დამახასიათებელი ტიპური კოლორიტული ადგილი „დაბახანა“ შეურჩევია და ის მსუყვე, თბილი ფერებით შეუსრულებია. სუფთა, კლასიკურ სტილშია გადმოცემული ახალგაზრდა ქალის — ტატიანა ბეერის პორტრეტიც.

1928 წლიდან ფელიქს ვარლამიშვილის სახელი ქართველ მხატვართა შორის აღარსად იხსენიება და მხოლოდ სამოციანი წლების მუახანებში გაჩნდა ცნობები, რომ იგი პარიზში მოღვაწეობს ვარლამს ფსევდონიმით.

მთელი იმ მხატვრული მემკვიდრეობის ამომწურავად შეფასება, რომელიც მას საზღვარგარეთ შეუქმნია, ძნელია, სანამ იგი თემატურ-ჟანრობრივად და შესრულების მხრივაც ერთ მთლიანობაში არ მოქცეულა. თემატურად ის, ალბათ, მეტად მრავალფეროვანია და სხვანაირად არც შეიძლება მომხდარიყო იმ გარემოში, რომელშიც მას ცხოვრება და მუშაობა უხდებოდა.

ეს გარემო კი ასეთია: ხელოვნანს ანგარიში უნდა გაეწია არა მარტო შემკვეთის, არამედ „ბაზარზე“ არსებული მოთხოვნისათვისაც. აქ გასათვალისწინებელია მთელი საზოგადოების ესთეტიკური გემოვნება და ინტერესები. თვით მშობლიურ თემატიკასაც კი იმის უდავო ბეჭედი აზის, რომ ავტორი მათ ხორცს ასხამდა იმას მიხედვით, რაც მეხსიერებას შემორჩა საზღვარგარეთ გამგზავრებამდე სამშობლოში ნანახისა და განცდილისაგან.

ამის დასტურია საქართველოს ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმისათვის მხატვრის ანდერძით გადმოცემული და ავტორის მიერ პარიზში საქართველოდან ჩასული სხვადასხვა პირებისათვის საჩუქრად გადაცემული სურათები. ეს სურათები მის პერსონალურ გამოფენაზე იყო წარმოდგენილი საქართველოს სსრ ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმის დარბაზებში.

რაც შეეხება წერის მანერას, ჩანაფიქრის მხატვრული განსახიერების პრინციპებსა და ოსტატობას, ასევე მშობლიური მხატვრობის ტრადიციებს, ამ მხრივ პარიზიდან მიღებული ექსპონატებისა და მუზეუმში არსებული ფონდის შედარებას იმ დასკვნამდე მივყავართ, რომ გაბედულად ითქვას: მხატვარმა ყოველივე ეს მოღვაწეობის უკანასკნელ ხანებამდე არა თუ შეინარჩუნა, მნიშვნელოვნად განავითარა კიდევ.

ამრიგად, ჩვენ წინაშე წარმოდგა სამშობლოდან შორს მყოფი, მაგრამ მუდამ სამშობლოზე მოფიქრალი, უაღრესად ნიჭიერი, შესაშური ინდივიდუალობის მქონე მეტად საინტერესო, ნამდვილი ქართველი შემოქმედი.

ქეთევან ბაგრატიშვილი, საპროფესორო ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმის ბანოფილიების განყოფილება, ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე.

დაუპინყარი უხვპედრა

1952 წლის ივნისში ქართველ მწერალთა ჯგუფი ეწვია სამხრეთ ოსეთს.

პარტიის საოლქო კომიტეტში დიდი პატივით მიიღეს გალაკტიონი, გ. ლეონიძე, აკ. ბელიაშვილი, ალ. ქუთათელი, ა. მირცხულავა, კ. კალაძე, ბ. ჟღენტე, კ. ლორთქიფანიძე, ო. ჩხეიძე, თ. ჯანგულაშვილი, ალ. გომიაშვილი, კ. ბობოხიძე, ს. წვერავა, ვ. ურჯუმელაშვილი და მასპინძლები — ოსი მწერლები.

შეხვედრა გახსნა პროფ. ალექსანდრე ლლონტმა, ხოლო ქართველ მწერლებზე მოხსენებები წაიკითხეს პროფ. დ. ბენაშვილმა და ა. ქოფუჩიამ.

პროფესორ ალ. ლლონტის მოგონებით, ორი დღის განმავლობაში გალაკტიონი ყურადღების ცენტრში იყო და თავს ევლებოდნენ. სასტუმროში ცალკე ოთახი გამოუყვეს, რომლის აივანიც მშვენიერ ბაღს გადაჰყურებდა. ბაღში ბუბულები გალობდნენ. იღვა გალაკტიონი აივანზე და ისმენდა ბუნების მგოსანთა შეჯიბრს.

— რა დამაძინებს, ძამიკო, სამოთხეში მომიყვანეს, ამ სიძღვრების მსმენელს რა დამაძინებსო, — იმეორებდა ალგზნებულ და ძალიან ნასიამოვნებში.

გალაკტიონი და საქ. კ. სამხრეთ ოსეთის საოლქო კომიტეტის პირველი მდივანი აკაკი იმნაძე.

ფოტოსურათი ქვეყნდება პირველად. მოგაწვოდა კ. ქარსელაძის ოჯახმა.

ბიორგი მინდიაური

პანორამა

ცნობილი აფორიზმი „სიცილი ჭანმრთელია“, არ არის გადაჭარბებულად ნათქვამი. ამერიკელი ფსიქოლოგი უილიამ ფრეი ამტკიცებს, რომ ადამიანის ორგანიზმი ჭანმრთელი, ძალდაუტანებელ სიცილს ისევე მოითხოვს, როგორც საკვებს.

ჩაატარა რა საფუძვლიანი გამოკვლევა ფრეიმ დაადგინა, რომ ოცწამიანი ჭანმრთელი სიცილი აძლიერებს გულის მუშაობას, აუმჯობესებს სისხლის მიმოქცევას და სამწუთიანი ვარჯიშის ტოლფასია. სიცილის დროს მუშაობენ გულმკერდის, მუცლის, მხრის, კისრისა და სახის კუნთები.

ამერიკაში გამოკვეთდა არაერთი პუბლიკაცია სიცილის სამკურნალო თვისებაზე. ერთ-ერთი სატელევიზიო სადგური სპეციალურ მხიარულ პროგრამასაც კი გადასცემს ავადმყოფებისა და იმ ადამიანებისათვის რომლებიც დეპრესიაში იმყოფებიან. ექიმები ურჩევენ სიცილს სტრესისა და ნერვული დაძაბულობის მოსახსნელად. ზოგიერთ საავადმყოფოში მოწყობილია „იუმორის კუთხე“. ისინი ძალიან მოსწონთ არა მარტო პაციენტებს, არამედ სამედიცინო პერსონალსაც.

თავის ტვინი და ალკოჰოლი

ავსტრალიელმა მეცნიერებმა გაქმოიკვლიეს ოცდერთ-ოცდათხუთშეტი წლის ასაკის ბუნებრივი სიკვდილით დაღუპულ ადამიანთა თავის ტვინი.

ალმოხნდა, ვინც ზედმეტად იღებდა ალკოჰოლს, მათი თავის ტვინის ზომა საგრძნობლად პატარა იყო არამსმელ ადამიანთა თავის ტვინზე. ეს შეეხება ნეირონებსაც — ნერვულ უჯრედებს, საიდანაც გადადის ნერვული იმპულსები რეცეპტორებიდან ცენტრალურ ნერვულ სისტემაში და ამ უკანასკნელიდან შემსრულებელ ორგანოებამდე.

ამრიგად, ალკოჰოლიკების როგორც გონებრივი, ისე ფიზიკური მონაცემები ძლიერ დაბალია.

კოკაინიანი კაფსულაში ადამიანის სხეულში

რა ეშმაკობაზე არ მიდიან ნარკოტიკებით მოვაჭრენი იმისათვის, რომ თავიანთი საქონელი საზღვარზე გადაიტანონ და შეიღველს მიაწოდონ. მექსიკის დედაქალაქის საერთაშორისო აეროპორტ „ბერინტო ხუარესში“ სახიფათო ტვირთით დაკავებული ორმა კოლუმბიელმა კონტრაბანდისტმა პირდაპირ გააკვირვა ბევრისმნახველი მექსიკელი მებაჟეები.

ნარკოტიკული ნივთიერებების აღმოჩენაში მათ მხოლოდ შემთხვევა დაეხმარა.

აი, როგორ მოხდა ეს: ...თვითმფრინავიდან გადმოსვლისას ორმა უცხოელმა სტუმარმა მოულოდნელად თავი ძალზე ცუდად იგრძნო. სასწრაფოდ გამოძახებულმა ექიმმა მათი გასინჯვისას დაადგინა, რომ ავადმყოფობა გამოწვეულია მათ კუჭში არსებული კოკაინიანი

კაფსულებით. ამ ორი ადამიანის სხეულიდან, უფრო სწორად „სამალავიდან“ მედიკოსებმა შებუყებთან ერთად ამოიღეს 15მ კაფსულა. კაფსულათა საერთო წონა 225მ გრამი აღმოჩნდა, ხოლო ღირებულება ერთნახევარ მილიარდ დოლარამდე ავიდა.

როგორც ბოროტმოქმედებმა აღიარეს, ეშაღებოდნენ რა კოკაინის ტრანსპორტირებისათვის, მათ სამი დღე საკვები არ მიუღიათ.

ძალღმები „შპვ სიაში“

ორი ძალღი, რომლებიც საგუშაგო სამსახურს ეწევიან ტეხასის შტატის სასაზღვრო ქალაქ შაკ-ალენში და დაგეშილნი არიან ნარკოტიკების ყნოსვით მიგნებაში, კონტრაბანდისტებს ქეშმარიტად შეხვიით დაატყდა თავს.

მხოლოდ ერთი წლის განმავლობაში მათი დახმარებით აღმოჩენილი იქნა 13მ მილიონი დოლარის ნარკოტიკი.

მაფიამ ძალღები „შპვ სიაში“ შეიტანა და მათი მოკვლისათვის დაწესა 30 ათასი დოლარი.

ბელევიზორი და... ჩაი

ხშირად ჩვენ საათობით ვუხსედვართ ტელევიზორს. ეს, რა თქმა უნდა, მავნეა. როგორც ექიმები ამტკიცებენ, ჩვენ ამით ვიღებთ ტელევიზორიდან გამოსხივებულ რადიაციას.

ჩინელი სწავლული ჩენ ღზიკუნი

ამტკიცებს, რომ ადამიანის ორგანიზმზე რადიოაქტიური სხივების ნეგატიურად მოქმედების შემცირება შეიძლება... ჩაით!

ამისათვის საკმარისია, ყოველდღიურად დავლიოთ ჩაი და აღარ გვეშინოდეს ტელევიზორთან სანგაძლივი კონტაქტისა.

ძილი ცუდ ამინდში

უანღესმა გამოკვლევებმა დაამტკიცეს ის მოსაზრებანი, რომ არსებობს მიწვეზორივი კავშირი ადამიანის ძილსა და ამინდს შორის. დღის მანძილზე ცვალებადი ატმოსფერული პირობები არღვევს მომატებული ნერვული შგრძნობელობით და არამდგრადი ნერვული სისტემით დაავადებულ ადამიანთა ღრმა ძილს. მაგრამ ჭანმრთელი ადამიანებიც გარკვეულ ასაკში ამინდის ცვალებადობის გავლენის ქვეშ იმყოფებიან. მამაკაცები ამას გრძნობენ 30-40 წლის ასაკში, ქალები კი 50-60 წლისანები როცა ზღებთან.

თქვეან გემსხაზარბატი კომპიუტარი

იამონიაში რიგები იშვიათი მოვლენაა; გინაზე მითუმეტეს. მაგრამ ამ ბოლო ხანებში სწორედ აქ, პრესტიჟულ ფეხსაცმლის მაღაზია „ვაშინგტონში“, უზარმაზარი რიგებია კომპიუტრებთან. ასობით პროფესია, რასაც დღეს ელექტრონიკა ფლობს, არავის აკვირვებს, მაგრამ ფეხსაცმლის კომპიუტრება

უ

კანასკნელ პერიოდში სულ უფრო მასშტაბური ხდება კაპიტალისტური ქვეყნების საერთაშორისო რადიო-მაუწყებლობა, ფართოვდება მათი ტექნიკური ბაზები, იზრდება ანიგნებანი რადიოპროპაგანდისა და საბჭოთა კავშირის, სოციალისტური თანამეგობრობისა და განვითარებადი ქვეყნების წინააღმდეგ. ამ მხრივ განსაკუთრებული აქტიურობით გამოირჩევა აშშ-ის, გერ-ის, ინგლისის, იაპონიისა და ისრაელის საგარეო პროპაგანდა.

ბრიტანეთის რადიომაუწყებლობის კორპორაცია ბი-ბი-სი — „ბრიტიშ ბროდკასტივ კორპორეიშნი“ დაარსდა 1927 წელს. იურიდიულად ბი-ბი-სი წარმოადგენს ბრიტანეთის რადიო-მაუწყებლობის კორპორაციის ერთიან სტრუქტურას. იგი მთელი კორ-

პორაციისათვის სამეფო ქარტიის საერთო საფუძველზე მოქმედებს და ფორმალურადაა დამოუკიდებელი, რადგანაც სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ფინანსდება. როგორც ბი-ბი-სის ყოველწლიური იუწყება, პროგრამები 52 სტუდიაში მზადდება და ეთერში 76 გადაცემის შედეგით გადის, რომელთაგანაც 46 ინგლისის ტერიტორიაზეა განლაგებული, 30 კი საზღვარგარეთის სარეტრანსლაციო ბაზებზე.

ბი-ბი-სის პროპაგანდის მთავარი ობიექტები არიან საბჭოთა კავშირი და სოციალისტური ქვეყნები. ის დიდ ყურადღებას უთმობს კულტურის, ხელოვნების, მეცნიერების სპეციალიზებულ საკითხებს. რადიოკორპორაციის მთავარი მიზანია, რაც შეიძლება მეტი მსმენელის მიზიდვა.

აქაც უმთავრესი მომენტია ის, რომ ლონდონის რადიო ვითომდა ნეიტრალური სახის გადაცემებით პოლიტიკურ აბს აწვდის თავის აუდიტორიას. მაგალითად, საბჭოთა კავშირისათვის ბი-ბი-სი იუენებს პროგრამებს — „ლიტერატურული უორნალი“, „თეატრალური უორნალი“, „პროგრამა ბალეტის მოყვარულთათვის“, „საუბრები ფილოსოფიაზე“,

„საუბრები ფსიქოლოგიაზე“, „კინო-უორნალი“, და 1978 წელს შემოდებული ახალი რუბრიკა „მეცნიერებისა და ტექნიკის სიახლენი“. ეს გადაცემები უფრო პოლიტიკური შემოქმედების მიზნით გამოიყენება.

ბი-ბი-სის აუდიტორიას ძირითადად შეადგენენ მორწმუნენი და ახალგაზრდები. ბურჟუაზიული იდეოლოგია თვლის, რომ ახალგაზრდობას არა აქვს ცხოვრებისეული გამოცდილება, სექსტაკურად უყურებს სოციალისტური რევოლუციის იდეალებს და არ იზიარებს უფროსი თაობის აზრებს. რადიოკორპორაცია თავის თავზე იღებს მომავალი თაობის აღზრდას, განათლებას, მსოფლმხედველობის ჩამოყალიბებას.

ბი-ბი-სი ხშირად გამოადგებს დასავლეთის „თეიზუფლ, დემოკრატიულ“ არჩევნებს, ინგლისის საარჩევნო სისტემას, წინასაარჩევნო კამპანიას, კონსტიტუციას, პარლამენტს. მის გადაცემებში დიდი ბრიტანეთი წარმოდგენილია, როგორც ყველაზე დემოკრატიული საზოგადოება მსოფლიოში. ის ოსტატურად ლაპარაკობს საკუთარ დემოკრატიაზე და საერთოდ არაფერს ამბობს ბურჟუაზიულ საზოგადოებაში აღძვინათა უფლებების დარღვევაზე.

დასავლეთის რადიოსადგურები, ტელეპროგრამები და გაზეთები ხშირად ეხებიან „ჩერნობილში მომხდარ საშინელ კატასტროფას“. მაგრამ დუმილით უვლან ვერუდს 1971 წლიდან 1984 წლამდე მსოფლიოს 14 ქვეყნის ატომურ ელექტროსადგურებში მომხდარ 151 ავარიას, სელფიდის ქარხანაში რადიოაქტიური გამოსხივებით დაღუპულ 13 და დაზიანებულ 160 მუშას, დანქენის ატომური სადგურიდან გაპარულ რადიოაქტიურ გაზს, რომელმაც საშიშროების წინაშე დააყენა მთელი რიგი ქვეყნები.

საბჭოთა კავშირისა და აღმოსავლეთ ევროპის სოციალისტური ქვეყნებისათვის ბი-ბი-სის მაუწყებლობის უკველკარგულმა მიზნობრივობამ 140 საათს შეადგინა.

თანამედროვე იმპერიალისტური რადიოში არაფრად აგდება მორალურ ნორმებსა და საერთაშორისო სამართლის პრინციპებს. წაიშალა ზღვარი „თეთრ“, „ყავისფერ“ და „შავ“ პროპაგანდას შორის. უფრო სწორად იგი სულ უფრო და უფრო გადადის „შავ ლიანდაგზე“.

მალხაზ რადიანი

გინაზე ნამდვილი ფურორი მოხდინა. კომპიუტერი, რომელიც ოპტიკურ სენზორებს იუენებს, ფეხის ზომას 30 წაში იღებს და ამზადებს შოდელს კლიენტის მოთხოვნის მიხედვით.

ფეხსაცმლის ელექტრონულ დამპროგრამებელს მუხსიერებაში ორი ათასზე მეტი ესკიზის მოდელი აქვს. მას შეუძლია, დააკაყოფილოს ყველაზე ნატიფი გემოვნება, მისი საშუალებით შედგენილი ინდივიდუალური შეკვეთა ფაბრიკას ეგზავნება და ათ დღეში მყიდველს უკვე შეუძლია ამ ახალი ფეხსაცმლით ისეირნოს.

პი — მოგანავე

ქალაქ სვიანფლიტში (ინგლისი) მცხოვრებმა დევიდ აისლმა აბაზანის მიღება რომ მოინდომა არც კი უფიქრია, უსიამოვნება თუ შეემთხვოდა.

კარგა ხანს ინებივრა აბაზანაში და ის იყო წამოიწია, რომ მიხვდა, აბაზანაში გაიქცა. დევიდი 210 კგ იწონის.

სასოწარკვეთილი დედა გაშმაგებით ცდილობდა შვილის განთავისუფლებას უჩვეულო ხაფანგიდან, მაგრამ ამაოდ. მაშინ მან სახანძრო რაზმი გამოიძახა.

ერთი საათის განმავლობაში ოთხი ზორბა მუხანძრე თავს დასტრიალებდა აბაზანაში ჩაჭედილ დევიდს: ჯერ მიუშვებს დაზარალებული, ამასობაში მუხანძრეები ზვეთ ეწეოდნენ და როგორც იქნა, დაძრეს 210 კილოგრამი.

— სადღა გამოვეყო თავი, — თქვა დარცხვენილმა დევიდმა და დაიფიცა, — აბაზანას არ გავეკარები, სანამ წონაში საგრძნობლად არ დავიკლებ.

საფენსური — ოთხი სეკუნდი

ბევრი კიბით ასვლას ლიფტით მგზავრობას ამჯობინებს. ამას კი ტყუილად ჩადის. ამერიკელი ექიმები, ჯონ ჰოკინსის გამოკვლევებზე დაყრდნობით ამტკიცებენ, როცა უგზულებელყოფ ლიფტს და კიბეზე აღიხარ, ყოველი საფენური სიცოცხლეს ოთხი სეკუნდით ვიხანგრძლივებს.

კბაის აფორიზმები

აბაი კუნანბაევი დიდი ყაზახი პოეტი-განმანათლებელია. მკითხველს ვთავაზობთ მის რამდენიმე აფორიზმს. მთარგმნელი შალვა მკვიდლიშვილი.

● რაც უნდა ბრძნული იყოს ფიქრი, თუ გამოთქვი, გაფერ-მკრთალდება.

● მე რომ კანონის კვერთხი ხელთ მეპყრას, ენას წავჭრი-დი ყველას, ვინც კი ასე იტყოდა: — „დამიანის არვის ძალუძს გამოსწორება“.

● შვილიც კი, შენი ხალხის მტერი, მტერია შენი, ხოლო ქომაგი ხალხის, შენიც მეგობარია.

● მას გაუშუღავნე საიდუმლო, ვისაც არვინ ჰყავს მეგობარი და იმეგობრე მასთან, ვისაც ჰყავს მეგობარი. ყველა უღარდელს განერიდე. მის ახლოს იყავ, კემანი ვისაც გულს უფლეთს.

● კაცის კაცობა იმითაც კი უნდა ფასობდეს, რა სპეტაკი და რა მალალი ჰქონდა მიზნები, და არა იმით, გაკეთება რისიც მოასწრო...

● ნუგეში ეცი და დაენმარე მხოლოდ ღირსეულს და, თუ არაკაცს დაენმარე, თავს ავნებ თვითონ.

● ხასაცილოა კაცი რისხვის უამს როცა კივის. იგია უფრო საშიში, ვინც რისხვის დროს მღუმარე არის.

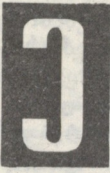
● დიდება მალალი კლდეა. უხსენებელი მასზე ცოცვით აღწევს მწვერვალს, შევარდენი კი მამაცური ფრთების ფაქიშნით.

● სამყარო ოკეანეა, დრონი კი ქარნი. ერეკებიან თაობათა ტალღებს. ტალღები ერთმანეთს ენაცვლებიან, ერთმანეთს სცვლიან და ქრებიან. ოკეანე კი ოკეანედ რჩება უცვლელი.

● ცუდი მეგობარი შენი ლანდია მზიან დღეში: თუნდაც გაექცე, სულ თან დაგყვება... ღრუბლიან დღეში, რომ ეძებო, ვეღარაფრავი!

● ღირსეული ძლიერ მომთხოვნია, მაგრამ მცირედით კმაყოფილდება. უღირსი კაცი ცოტას ითხოვს, მაგრამ ბევრიც რომ მისცე, უკმაყოფილო დარჩება მაინც.

● ვიდრე ბედი არ აგამალდებს, ყველა შენი სიკეთის მსურველია, ხოლო როცა ბედს ეწევი, შენ ვეღარ რჩები მხოლოდ შენი თავის მოკეთე.

ერთი ჩემი მეგობარი ხშირად წუხს იმის გამო, რომ ჩვენ კულები აღარ გვაქვს. ვფიქრობ, რომ მისი წუხილი სამართლიანია. მართლაც, რასასარგებლო იქნებოდა ჩვენთვის, კული გვექონოდა. კარგი განწყობილების დროს მას მხიარულად აქეთ-იქით გავაქიცინებდით. ცუდი გუნების დროს უმოძრაოდ ჩამოგვეკონწიალებოდა. ხოლო თუ გიჟური სიმამაცის სურვილი შეგვიპყრობდა, უსურვავით დაგრეხილი კული მაღლა აგვეპარებოდა.

— ხშირად გვეწვიეთ, — გვეუბნება დამშვიდობებისას ჩვენი თავაზიანი დიასახლისი. — თავს ნუ გვაპატიუბინებთ, მოხარბანდით, როცა მოგესურვოთ. თქვენი სტუმრობით ჩვენ მუდამ მოხარული ვიქნებით.

დავიჩერეთ ჩვენ მისი სიტყვები და სამი დღის შემდეგ ვესტუმრეთ.

— დიასახლისი შინ ბრძანდება? მოსამსახურე ქალი, რომელმაც კარი გაგვიღო, გვიპასუხოვს: „დაიცადეთ, ვნახავ“ იმის აჩქარებული ნაბიჯების ბაკუნის, შეფოთებული ჩურჩული. კარები ერთიმეორეს მიეხეთქ-მოეხეთქა. გაწითლებული და აქოშინებული მოსამსახურე ქალი სასტუმრო ოთახში გვიწვევს. ეტყობა, მან დიდხანს და გულმოდგინეთ ეძება დიასახლისი. საბედნიეროდ, ის სახლში აღმოჩნდა. ბუხრის წინ ხალიჩა დაფენილი. გულზე მაგრად მიგვიხუტებია შლიაპა — ერთადერთი ახლოებული ნივთი. გვგონია, რომ მოვხვდით დასტაქრის მისაღებ ოთახში, სადაც მებრძოლ მტკივნეული ოპერაცია უნდა გაგვიკეთონ.

საქმოდ დიდხანს ველოდებით. როგორც იქნა, დიასახლისი გამოჩნდა.

მისი ფერუმარილიანი სახე, ზედ რომ საგულდაგულად გამოქნილი წარბები ახატია, თავაზიანობით ბრწყინავს. შეღებილი ტურჩები უღიმის. ნუთუ ის მართლაც ასე მოხარულია ჩვენი სტუმრობისა, იქნებ თვალთმაქცობს და გუნებაში დიდად გვწყვევს იმის გამო, რომ ხელი შევუშალეთ საშინაო საქმეებში? ასე თუ იხე, მას თავი იმნაირად უჭირავს, თითქოს გახარებულია ჩვენი სტუმრობით და დაბეჭითებით გვთხოვს, ვისაუზმოთ.

იმახა და ჩვენც თავიდან აგვიცდილებოდა ეს მოგონილი თავაზიანობა, რომ მას კული ჰქონოდა, სადაც კაბისქვეშადან გამოზრეკილი. იგი გვიჩვენებდა მისი პატრონის ნამდვილ განწყობილებას. თუმცა, კული რომ შეგვჩინოდა, ალბათ, იმასაც ვისწავლიდით, ისევე ოსტატურად გამოგვეყენებინა იგი, როგორც ვიყენებთ სახეს, თვალებს, ღიმილს, რათა დავფაროთ ჩვენი წრფელი გრძობები, ვისწავლიდით კულის ისეთ ქიცინს, თითქოს დიდად აღფრთოვანებულები ვართ. და ეს იმ დროს, როდესაც ნამდვილად გულზე ვსკდებით ბოლმის გამო. ლედვის ფოთლებით რომ ვიფარავთ სხეულის სიშიშვლეს, ჩვენ ვცდილობთ, დავფაროთ ჩვენი აზრები.

მაგრამ, საკითხავია, ბევრი რამ მოიგო ადამიანმა ასეთი ნიღბოსნობით? განა არ სჯობს, მართალნი ვიყოთ? ერთი ჩემი პატარა მეგობარი, ათი წლის ბიჭი, ისეა აღზრდილი, რომ შეეჩვია, ყოველთვის თქვას მხოლოდ სიმართლე, ან, ყოველ შემთხვევაში, თქვას ის, რაც მას მიაჩნია სიმართლედ. მე დიდი გულმოდგინებით ვადევნებ თვალს ამნაირი სიმართლისმოყვარეობის შედეგებს. როდესაც თქვენ ეკითხებით ბიჭს, რა აზრისაა ის თქვენზე, იგი უშაღვე გულახდილად გამოთქვამს თავის აზრს. ბევრს ეს არ მოწონს და გულის წყრობით წამოიძახებს:

— რა უხეში ვინმე ხარ შენ, ჩემო კარგო! ბიჭი სამართლიანად პასუხობს:

რასო არა გვაქვს კული?

ეროვნული
გიზლირთქა

უცხოური ნოველა

— მე ხომ გთხოვეთ, უმჯობესია, ნუ შემეკითხებით, თუ რა აზრისა ვარ თქვენზე. თქვენ კი შემეკითხეთ და მეც ვითხარით.

ამრიგად, ბიჭი ავტორიტეტული პიროვნება გახდა. ისინი, ვინც კარგ პასუხებს იღებდნენ, უკმაყოფილონი დადიან და სიამაყისაგან მამალი ინდაურით იფხორებდნენ, ხოლო ცუდი პასუხის მიმღებნი ამოწუმამულ ქათმებს გვანან და ამტკიცებენ, რომ ბიჭი მეტისმეტად უზრდელია.

რაკი სიტყვამ მოიტანა, ზრდილობაზე შემდეგი უნდა ვთქვა: იგი, ალბათ, მოგონილია მხოლოდ სიცარილისათვის. ჩვენ ზრდილობის მშით ერთნაირად ვანთებთ და ვათბობთ განურჩევლად მართალსა და არამართალს. ყოველი სახლის დიასახლისს ვარწმუნებთ, რომ მასთან ვატარებთ ჩვენი ცხოვრების ყველაზე ბედნიერ საათებს. ამაშივე გვარწმუნებენ ჩვენი სტუმრებიც და ჩვენც ვცდილობთ, დაუჭიროთ ერთიმეორეს.

მასხოვს, ერთხელ ზამთარში, ერთმა ჩემმა ნაცნობმა ხანში შესულმა მანდილოსანმა როგორ მოაწყო გასეირნება მარხილით ტყეში. ამგვარი გასეირნება არაფრით არ ჰგავს ქეიფს. ადამიანები, რომლებსაც ასეთი გასეირნების დროს ერთად ყოფნა სურთ, უნდა, არ უნდა, ვერ მოშორდებიან მათთვის მოსაწყენ კამპანიას და სულ ერთმანეთის თვალწინ ტრიალებენ.

ჩვენ, ექვს კაცს, ერთი მარხილით ოცი მილი უნდა გავველო ქალაქკარეთ, გვესადილა განმარტოებულ „ტყის ვილასი“, გვემღერა, გვეცეკვა და მერე მთვარიან ღამეში დავბრუნებულყავით შინ. ასეთი სამხიარულო მოგზაურობის შედეგი დამოკიდებულია თითოეული მონაწილის სურვილსა და უნარზე, რომ თავისი წილი ხალისი შეიტანოს კამპანიაში.

ამ მოგზაურობის მოთავე მანდილოსანმა მომავალი გართობის პროგრამა წინაღობის ხალამოს შეადგინა ჩვენი პანსიონის სასტუმროში. მარხილში ერთი თავისუფალი ადგილი რჩებოდა. ვინ მოგვეწვია ამ თავისუფალ ადგილზე?

— თომ ექინის წაიყვანოთ, — თქვა ჩვენგან რომელიღაცამ.

ყველანი ერთხმად დავეთანხმეთ.

თომ ექინის სწორედ ისეთი ვინმე იყო, რომელიც არა მარტო შეავსებდა კამპანიას, არამედ ხალისსა და მხიარულებას შემოიტანდა ჩვენს მოგზაურობაში. უფრო მოძრავი და გონებაშეხვეილი კაცის გამოხატვა ძნელი იყო.

თომი გრძელი მაგიდის სეორე ბოლოში იჯდა. მაგრამ მისი გადამდები მცირელი მთელ დარბაზში ისმოდა. გასეირნების მოთავე მანდილოსანი მას სახით არ იცნობდა. როდესაც თომ ექინის დაანა-

ხეს, დიასახლისი მიხედა გაეშურა. სამწუხაროდ, ქალი ბეცი იყო და შეცდა. მივიდა სრულიად სხვასთან, ერთობ პირქუში შესახედაობის მამაკაცთან. ამ აუტანელ კაცს შარშან შევხვდი შვარცვალდში და იმედი მქონდა, რომ მას ჩემს სიცოცხლეში მეტს აღარ შევხვდებოდი.

მე გვერდზე გავიხეე დიასახლისი და ყურში ჩავჩურჩულე:

— რას სჩადიხართ? რატომ დაპატიუეთ ეს კაცი: ჩვენ ხომ ნახევარი გზის გავლახაც ვერ მოვასწრებთ, რომ იგი თავს მოგვანვევს მომამზერებელ ერთფეროვნებას.

— ვისზე ლაპარაკობთ? — გაიოცა მანდილოსანმა.

— რასაკვირველია, ჯონსონზე.

— რომელ ჯონსონზე? მე მას სრულიადაც არ ვიცნობ.

— ეს სწორედ ის პიროვნებაა, ვინც თქვენ ახლახან მოიყვანეთ აქ, — ავუხსენი მე.

— ოჰ, ღმერთო ჩემო! — წამოიძახა ქალმა სასოწარკვეთით. — მე კი ვფიქრობდი, რომ ეს თომ ექინის იყო. მაგრამ ახლა რაღა ვქნათ, მე უკვე დავპატიუე იგი. ისიც დამეთანხმა...

მანდილოსანი პირდაპირ გიჟურ თავაზიანობას შეეპურა. ამიტომ იმის გაგონებაც კი არ უნდოდა, პირდაპირ გვეთქვა ჯონსონისათვის, რომ ის შეცდომით მოიპატოუა დიასახლისმა.

ცხადია, როგორც წინასწარ ვგრძნობდი, მთელი ჩვენი გართობა პირდაპირ მოწამლა ამ აუტანელმა სუბიექტმა. დაიწყო იმით, რომ წაეჩხუბა მეეტლეს, რომელიც ძლივს დავამშვიდეთ. მერე მთელ გზაზე სული ამოგვანდა მოსაწყენი მსჯელობებით სახელმწიფო შემოსავლისა და გადასახადების საკითხებზე. „ტყის ვილას“ პატრონის მისამართით ერთობ უსიამოვნო და ამავე დროს, ერთობ უმართებულო აზრი გამოთქვა მისი სამზარეულოს გამო. თანაც დაიყინა, ყველა ფანჯარა გაეღოთ ამ ზამთრის ცივსა და ქარიან დღეს. ეს კიდეც არაფერი.

ერთმა თანამეინახეთაგანმა, გერმანელმა სტუდენტმა, რომელიღაც პატრიოტული სიმღერა წამოიწყო. ამან გაცხარებული კამათი გამოიწვია სტუდენტსა და ჯონსონს შორის. ჯონსონმა უხეშად და დვარძლიანად წამოისროლა, „ჩვენს დროში შეუფერებელია პატრიოტული ვრძობებიო“, და ისე დაახასიათა ტექტონური ნაციონალიზმი, რომ პირდაპირ განაკვირია, როგორ აპატიეს მას ეს! ვერ ვიცეკვეთ, რადგან ჯონსონმა განაცხადა, არ შემიძლია უფრო სულელური სანახობა წარმოვიდგინო, ვიდრე ველურებევით მბტუნავი წესიერი ადამიანებიო. უკან დაბრუნებისას ხმამაღლა

18707

მსჯელობდა გართობის საკითხებზე. თავს ძლიერ ვიკავებდით. სანამ ეს კაცი მოგვმორღებოდა. მიუხედავად ამისა, მოგზაურობის მოთავე მანდილოსანმა მაინც საქირად ცნო, მადლობა გადაუხადა მისთვის იმ „სიამოვნების“ გამო, რაც მან მოგვანიჭა. მოთხოვნილება იმისა, რომ ვიყოთ გულწრფელები, ჩვენ ძალიან ძვირად გვიჩვენება. გადასახადიდან ქებისთვის თავისუფალნი ვართ, რადგან ამჟამად ქება სრულიად არაფერი ღირს.

ადამიანები მხურვალედ მართმევენ ხელს და მარწმუნებენ, რომ მათ მოსწონთ ჩემი თხზულებები. მაგრამ ეს მე მხოლოდ მამბრახებს არა მართო იმიტომ, რომ მე მათი ხოტბის მოსმენა არ მინდა, არამედ უბრალოდ იმიტომ, რომ მე არ მჭერა მათი. ვიცი, ადამიანები გუნდრუკს დამიკმევენ იმ შემთხვევაშიაც კი, როცა ჩემი ერთი სტრიქონიც არა აქვთ წაკითხული. როდესაც რომელიმე სახლში შევიდვართ და მაგიაზე რომელიმე ჩემს გადაშლილ წიგნს ვხედავ, ჩემი იჭვიანი გონება სიამაყითა და სიხარულით არ ივსება. ასე მგონია, წინააღმდეგ ამ სახლის ბინადართა შორის დაახლოებით ასეთი საუბარი გაიმართა:

— არ დაივიწყო, ჩემო კარგო, რომ ხვალ ჩვენთან მოვა ჭერამი.

— ხვალ? ადრე რატომ არ მითხარი?

— ერთი კვირის წინადაც გითხარი. მაგრამ, როგორც ჩანს, დაგავიწყდა. რა გულმავიწყი გახდი ამ ბოლო დროს?

— პირიქით, ჩემო ძვირფასო, სწორედ შენ აღარ გივარგა შეხსიერება. გარწმუნებ, ახლადაც არ მოგვხვდია, გეტყვა ჩემთვის ამის შესახებ... რა ჰქვია იმას? ზო, ზო... ჭერამის თორემ მე უფრო ღელად დავიხსომებდი... ზო მართლმაც წარმოადგენს ეს ჭერამი? ვფიქრობ, მასზე ბევრს ლაპარაკობენ. მაგრამ უარაღებდა არ მიმიქცევია. სახელოვანი ვინმეა?

— ო, არა! უბრალოდ მწერალია... წიგნებს წერს.

— წიგნებს? საერთოდ წესიერი კაცია?

— სავსებით წესიერი. განა მე უწესო ადამიანებს მოვიპატიუებდი? ეს მწერლები ახლა ყველაგან მიღებული არიან. სხვათაშორის, გვაქვს თუ არა მისი ერთი წიგნი მაინც? და საერთოდ წაგვიყო ხავს ჩვენ იგი?

— ვგონებ, არა. თუმცა, ვნახავ... აი, შენ დროზე რომ გეტყვა, იმას თუ ელოდებოდი, წიგნის მაღაზიაში გავგზავნიდი ვინმეს.

— თვითონ ვიშოვნე. ხულორთია მე მაინც უნდა წავიდე ქალაქში...

— დასანანია ფულის ტყუილდურალოდ დახარჯვა. შენს მხატვან არ შეიფიქრებ? ის ყოველთვის უღელუბობს ახალ წიგნებს. შესაძლოა, მას აღმოაჩნდეს. რა ჰქვია?

— არა, უმჯობესია მე თვითონ ვიყიდო მაღაზიაში. ეს უფრო წესიერი იქნება, მით უმეტეს, თუ კარგ ყდაშია ჩასმული. ერთბაშად გამოჩნდება, რომ ჩვენ ლიტერატურის უკანასკნელი სიტყვით დაინტერესებული ადამიანები ვართ და არა ვძუნწობთ ახალი წიგნების შექმნისას. ამ შემთხვევაში ფული არაა დასანანი.

მაგრამ, შესაძლოა, საუბარი სხვანაირადაც გაიბას. მაგალითად, აი ასე:

— ო, რა მოხარული ვარ, რომ იგი მოვა ჩვენთან. მე დიდი ხანია მწყურია მასთან შეხვედრა.

— მეც კმაყოფილი ვარ, რომ ბოლოსდაბოლოს პირადად გავეცანი მას და ჩემთან მოვიწვიე. საერთოდ დიდ პატივად მიმაჩნია მისი სტუმრობა. მხოლოდ არ უნდა დაგვაფიწყდეს, რომ მისი ერთი წიგნი მაინც შევიძინოთ და ვეცადოთ, თვალი გადავკრათ ამ წიგნს...

ერთი სიტყვით, ამდაგვარი საუბრები ბევრგან იმართება. იმის შეგნებამ, რომ ჩვენ გულწრფელები არა ვართ, იქამდე მიგვიყვანა, ყველა ქათინაურს ვიღებთ, როგორც გაცვეთილ სიტყვებს.

ერთხელ, ერთ საღამოზე, როდესაც ის-ის იყო მოვიდა მთავარი სტუმარი — ჩვენი ცნობილი მწერალი, ნაცნობი მანდილოსანი შემეკითხა:

— მითხარით, გეტყვა, რა დაწერა ამ ჩენტლ-

მენმა? მე კითხვის დრო არა მაქვს და თითქმის არაფერს ვკითხვლობ.

სანამ მე პასუხს გავცემდი, ერთმა ფრიალ ნაცალმა ხუმარამ, რომელიც იქვე ახლოს აღმოჩნდა და უური მოკრა მანდილოსნის კითხვას, დამასწრო და სწრაფად მიუგო:

— „მონასტერი და გული“ და „ადამ ბიდი“.

მანდილოსანმა მადლიერების გრძნობით გაუღიმა მას. ეს ხუმარა კაცი დიდი ხანია იცნობდა ამ ქალს და იცოდა, რომ მას მთელ თავის სიცოცხლეში მხოლოდ ეს ნაწარმოებები ჰქონდა წაკითხული და ისინი სრულიად აკმაყოფილებდა მის გონებასა და გულს. ხუმარამ იცოდა აგრეთვე ისიც, რომ მანდილოსანს არ ახსოვდა, თუ ვინ იყო ამ თხზულებათა ავტორი.

ახედაც მოხდა. მანდილოსანმა მთელი საღამოს განმავლობაში ხული ამოართვა ცნობილ მწერალს ამ ნაწარმოებთა ალტაცებული ქებით. მაგრამ გამომშვიდობებისას ქალმა წახსურჩულა ცბიერ მრჩეველს:

— გეტყვა, არ შეიძლება ითქვას, რომ ეს თქვენი ლიტერატურული ღონი გამოირჩეოდეს დიდი მოკრძალებით: თვითონვე ამბობს „მონასტერი და გული“ და „ადამ ბიდი“ თანამედროვე ლიტერატურის საუკეთესო ნაწარმოებებია.

კარგი იქნებოდა, რომ ასეთი გაუგებრობის თავიდან ასაცილებლად მკითხველები ავტორის გვარსა და სახელს მაინც იმახსოვრებდნენ. იგივე შეიძლება ვურჩიოთ თეატრში მოსიარულეებსაც.

ერთმა ჩვენმა ცნობილმა დრამატურგმა მიაშობროგორ შესთავაზა ნაცნობ ცოლ-ქმარს ბილეთები თავისი პიესის წარმოდგენაზე, მაგრამ არ კი გააფრთხილა ისინი, რომ პიესის ავტორი თვითონ იყო.

დრამატურგმა ცოლ-ქმარს წარმოდგენის პროგრამაც მისცა. მაგრამ მათ ისე, როგორც ბევრი

* მე-19 საუკუნის მწერალი ქალის ჯორჯ ელის-ბის ფრიალ პოპულარული რომანები.

საქ. სსრ კ. მარტოვის
საქ. სსრ კ. მარტოვის

ვისაზ პოლიტიკა უნდა ვსაქ...

თეატრალი იქვეა, თვალის კი არ ჩაუკრავთ პროგრამაში.

წარმოდგენის დროს ცოლ-ქმარს სახეები უფრო და უფრო ეღრმობოდათ: დრამა არ იყო მათი გემოვნების შესაფერი. ძლივს დაიცადეს პირველი მოქმედების დამთავრებამდე და უმალვე წავიდნენ თეატრიდან. იმ საღამოს დრამატურგმა განსაკუთრებით ბევრი ტაში მიიღო. შემდეგში, როცა ერთმანეთს შეხვდნენ, ცოლ-ქმარმა დრამატურგს უთხრა: გვიკვირს, ასეთი მოსაწყენი წარმოდგენის ბილეთები როგორ მოგვეცით.

კიდევ კარგი, რომ სამთავრე დიდხნის მეგობრები იყვნენ, თანაც დრამატურგი მშვიდი ხასიათის კაცი გახლდათ. მან გულიანად გადაიხარხარა და უთხრა, თეატრში წასვლის წინ ძალიან მსუჟედ არ უნდა გეხადილათო. ცოლ-ქმარმა იმ დღეს, მართლაც, ერთად ისადილა გეტნერთან, სადაც, როგორც ცნობილია, გასკდომაზე აძღებენ.

ერთმა ჩემმა ახალგაზრდა მეგობარმა, ლარიმმა, მაგრამ ძველი არისტოკრატიული წარმოშობის კაცმა, იქორწინა. ცოლად შეირთო მდიდარი კანადელი ფერმერის ქალიშვილი. ძალიან ხანდომიანი, გულაღალი, ტყვიანი, მაგრამ ერთობ გულმინდობილი არსებდა.

ამ ჩემს ახალგაზრდა მეგობარს მე შევხვდი სამი თვის შემდეგ იმ დღიდან, როდესაც იგი ლონდონში დაბრუნდა. ჩვენ შორის მაშინ ასეთი საუბარი გაიბა:

— მითხარით, გთავაზობ, — ვკითხე მე, — როგორა გრძნობთ თავს ქორწილის შემდეგ?
— ო, რა ბედნიერი ვიქნებოდი, რომ ჩემს ცოლს

ერთი დღი ნაკლი არ ქონდეს. — წამოიძახა მან. ძალიან კარგია, მაგრამ წარმოიდგინეთ, ყველაფერი სჭერა, რასაც ეუბნებიან.

— არა უშავს, — ვანუგეშე. — ამას მალე გადაეჩვევა. აქ, დედაქალაქში, მალე განთავისუფლდება ამ ნაკლისაგან.

— ვიმედოვნებ... მაგრამ ჭერ დიდ უხერხულობაში...

— მჭერა. წარმოდგენილი მაქვს, რა ხშირად იყენებს იგი თავს უხერხულ მდგომარეობაში თავისი გულმინდობილობის გამო. — განვაგრძე მე.

როგორც ჩანს, იმის მოწადინებ, რომ თანამგობნობი კაცისათვის გული გაეხსნა, დაწვრილებით მომიყუა:

— მას არ გაანია საზოგადოებაში თავის დაქერის გრძნობა და ტაქტი. იცოდა ეს და კიდევაც გამიმხილა, როდესაც ჩემთან შეუღლებას აპირებდა. ახლა კი ერთბაშად წარმოიდგინა (უკეთ რომ ვთქვათ, ვილაყამ დაცინვით შთააგონა), რომ მალე საზოგადოების სრულყოფილი ჩვევებით აღჭურვილი ქალია. აგრძელებს როილს სწორედ ისე, როგორც მოსწავლე გოგონა, თავის მშობლების სტუმრების გახარობად რომ უკრავს დღე-სახსრულეებზე. ასევე ჩვენთანაც იწყება იმით, რომ ჩემ ცოლს თხოვენ, დაუკრას რამე. პირველად უარს ამბობს. მიბოვნელებს არწმუნებს, ძალიან ცუდად ვუკრავო.

მაშინ სტუმრები თავის მხრივ იწმუნებიან. ამას კალბი მოკრძალებს გამო სჩადიხართო. თითქოს მათ სხვებისაგან გაიგეს, თუ რა ბრწყინვალე მუ-

სპორტულ სამყაროში სწორად გაიგონებთ: რეგბი ქართველი კაცის ხასიათს, მის ბუნებას შედმიწვევით უკარგად შორეგო.

ლიახ, ლელობურთის სამშობლოში რეგბიმ აღიარება მოიპოვა და ახალგაზრდების ლტოლვა გამოიწვია. ერთუნიასტებს იმთავითვე სჭეროდათ თავიანთი გარჯისა, როდესაც საქართველოში რეგბის დამკვიდრებას შეუდგნენ. აქი აუსრულდათ კიდევ ეს ოცნება. ამჟერად რეგბი განსაკუთრებით პოპულარულია საქართველოსა და მოსკოვში.

პირველი თაობის ქართველმა რეგბისტებმა ბევრი ოფლი ღვარეს, რომ ბრიტანული რეგბი ჩვენს შინაურ სპორტად ექციათ.

ირაკლი კიზირია ფეხბურთსაც და ხელბურთსაც კარგად თამაშობდა. საქართველოს პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში მწვრთნელმა ოთარ დოლონაძემ რეგბის გუნდი შექმნა და მეგობრების დაუინებული თხოვნით ირაკლიმ რეგბიში დაიწყო ვარჯიში. მაშინ სულ რამდენიმე ახალგაზრდა ვარჯიშობდა ამ გუნდში. ესენი იყვნენ ტარიელ ნებიერიძე, ნოდარ ყიფიანი, რევაზ მესხი, ორესტი დიმიტრიადი, გიორგი ტონია. ბიჭებს ერთი ოვალური ბურთი ჰქონდათ. ქალაქის ხან ერთი, ხან მეორე გარეუბნის მოედნებზე დადიოდნენ სავარჯიშოდ.

პოლიტექნიკური ინსტიტუტის სამშენებლო ფაკულტეტის სტუდენტი ირაკლი კიზირია რეგბის ნამდვილი აღმოჩენა გახდა. რეგბისათვის იყო დაბადებული. ამას ამბობს რეგბის ყველა ჭეშმარიტი გულშემატკივარი, ვისაც კი იგი მოედანზე ორთაბრძოლის დროს უნახავს.

1968 წელს საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტის რეგბისტები პირვე-

სიკოსია, და ახლა მოუთმენლად სურთ, თვითონვე მოუხმინონ მას.

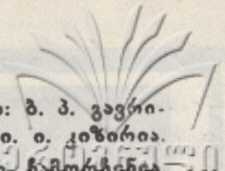
ჩემი ცოლი, ცხადია, ბოლოსდაბოლოს ასრულებს ამ დაბეჭიბულ თხოვნას. ის იმდენად ნაზი და გულკეთილია, რომ მხოლოდ იმაზე ფიქრობს, თუ როგორ ახიამოვნოს სხვებს. რომ სთხოვონ, ვინმეს სიამოვნებისათვის ყირაზე დადგეს, პატიოსან სიტყვას გაძღვეთ, ის ამას გააკეთებს.

ამრიგად, ჯდება ჩემი ცოლი ინსტრუმენტთან და დაკრას იწყებს. მისი მოსმენა აუტანელია, მაგრამ მსმენელები იხიბლებიან უჩვეულო და „თავისებური“ შესრულებით (სრულიად მართლებიც არიან, თუმიცა არა იმ აზრით, როგორადაც მას ესმის) და გაკვირვებასა და სინანულს გამოთქვამენ იმის გამო, რომ ჩემი ცოლი პროფესიონალი მუსიკოსი არ გახდა.

ისმენს ჩემი ცოლი ამ ქათინაურებს და თვითონვე უკვირს, მართლაც, რატომ არ მოუვიდა თავში აზრად, რომ სახელოვანი მუსიკოსი გამხდარიყო. იმით არ კმაყოფილდებოდნენ, ასეა თუ ისე, ერთი პიესა რომ დაუკრა, ევდებდნენ, მისცეს მათ შესაძლებლობა, დატკენ მისი „ღვთაებრივი დაკრით“.

ის კვლავ ჯდება და მთელი მოდომებით უკრავს ერთხელ მთელი ოთხი პიესა ჩააგრიდა, სხვათა შორის, პეტროვინის სონატაც. ჩვენ გაფრთხილებული ვიყავით, რომ ის სწორედ ბეთპოვენის სონატაა, თორემ ვერახვლი ვერ მივხვდებოდით.

ყველანი, სტუმრებიცა და მეც, მუსიკოსის ირგვლივ ვიქეით და გახევებული სახეებით ჩავც-

ლად შეხვდნენ თბილისში მოსკოვის ვეტერინარული აკადემიის გუნდს. მაშინ ირაკლის თამაში შესანიშნავად შეაფასეს მოსკოველმა სპეციალისტებმა. ამის შემდეგ ირაკლი კიზირია ქართული რეგბის ლიდერი გახდა. პირველი წარმატება ჩვენმა გუნდმა 1963 წელს მოიპოვა, როცა თბილისში პროფკავშირთა პირველი საკავშირო პირველობა ჩატარდა. ეს იყო ომის შემდგომი საბჭოთა რეგბის ყველაზე დიდი შეჯიბრება. მაშინ თბილისის „განთიადმა“ მესამე საპრიზო ადგილი აიღო ამ ასპარეზოზე.

სამი წლის შემდეგ, როდესაც ირაკლი კიზირია უკვე თბილისის „დინამოში“ იყო, ჩვენებმა მეორე ადგილი მოიპოვეს სსრ კავშირის პირველ საკავშირო შეჯიბრებაში. მომდევნო წელს ირაკლი თბილისის „ლოკომოტივიში“ გადავიდა და ამ გუნდმა პროფკავშირთა საკავშირო პირველობაზე მეორე ადგილი აიღო (იმ წელს საკავშირო ჩემპიონატი არ ჩატარებულა), რაშიც ი. კიზირიას დიდი დამსახურება მიუძღოდა. ბოლო წლებში თბილისის „ივერიაში“ გამოდიოდა. ამ წელს ვეტერანი რეგბისტი მხოლოდ რამდენიმე მატჩში მონაწილეობდა.

მის თამაშზე ლეგენდები დადიოდა. მოედანზე ხშირად გაისმოდა შეძახილი: „დერუი კიზირია“. როდესაც საკავშირო პირველობის მატჩში ჩვენს გუნდს ხვდებოდნენ, მეტოქეთა მწვრთნელებს უჭირდათ კიზირიას მეურვეობა. არადა, ის ყოველთვის ახალ ორიგინალურ ფინტებს იგონებდა, დიანს, პირდაპირ თამაშის პროცესში იგონებდა.

...თბილისის „დინამო“ ლენინგრადში იქაურ რეგბისტებს ხვდებოდა. ამ თამაშის წინ ლენინგრადელებმა კედლის გაზეთი გამოუშვეს; მეგობრული შარუი იუწყებოდა, ჩიტმა ამბავი მოგვცა, კი-

ზირია ამბლუას იცვლისო. იქვე მიეწერათ, გაუშვიო, შეიცვალოს, ჩვენ ვერაფერს დაგვაკლებსო. ეს ქართველმა რეგბისტებმა წაიკითხეს, მაგრამ ირაკლის არაფერი უთხრეს.

დაიწყო თამაში. ირაკლი, როგორც ყოველთვის, თავგანწირულად და ლამაზად თამაშობდა. 12:8 — ასე გაიმარჯვეს ქართველმა სპორტსმენებმა, ამასთან, 12-ივე ქულა გუნდს სწორედ ირაკლიმ მოუტანა.

მხოლოდ ამის შემდეგ გაუმედავენს ირაკლის მეგობრული შარუის შინაარსი. ის იყო, ჩვენი ბიჭები თბილისში ბრუნდებოდნენ, რომ ერთ-ერთ მათგანს უცებ რაღაც გაახსენდა და ლენინგრადელთა „ბანაკისაკენ“ მოკურცხლა. იქ კედლის გაზეთს მიაკვლია და მეგობრულ შარუს მსხვილი ასოებით მიაწერა: თქვენი „ჩიტი“ ახლა რაღას იჭიკიკებებსო?!

ქართველმა რეგბისტებმა პირველად რომ ითამაშეს მოსკოვში, კიზირიას თამაშით მოხიბლულმა საბჭოთა რეგბის ერთ-ერთმა პირველმა სპეციალისტმა და პროპაგანდისტმა ანატოლი სოროკინმა მისი თამაში საერთაშორისო დონის მოთამაშის კლასს შეადარა.

სხვებმაც საუკეთესო მოთამაშედ დაასახელეს. ხუთჯერ აღიარეს ქვეყნის საუკეთესო ნახევარმცველად, ხუთჯერ იყო „დინამოს“ ცენტრალური საბჭოს ჩემპიონი, „ლოკომოტივის“ ჩემპიონი, პროფკავშირებისა და საკავშირო პირველობის პრიზიორი.

1974 წლამდე არ გვყავდა სსრ კავშირის ნაკრები გუნდი რეგბიში, მაგრამ ადგენდნენ ქვეყნის სიმბოლურ ნაკრებს, რომელშიც კიზირია ყოველთვის შედიოდა. „დიდი საბჭოთა ენციკლოპედიის“ 21-ე ტომში არის რეგბის გრაფა, სადაც დასახელებულია საერთაშორისო მნიშვნელო-

ბის სამი საბჭოთა რეგბისტი: ბ. პ. გავრილოვი, ა. გ. გრიგორიანცი, ი. ი. კიზირია. ირაკლი ცხოვრებას არ ჩამორჩენა. წლების მანძილზე ყველაფერი გაიკეთა რეგბის გულისათვის, მაგრამ ძირითადი სპეციალობაც არ მიუვიწყებია. ნიჭიერმა ინჟინერმა ყველგან გამოიჩინა თავისი უნარი. ჯერ მარნეულის რკინაბეტონის ქარხნის მთავარ ინჟინრად იმუშავა, მერე დირექტორად დააწინაურეს. ამჟამად მარნეულის სოფლის სახლმშენებელი კომბინატის დირექტორია.

ირაკლი კიზირია დღესაც ვერ ელევა რეგბის, საქართველოს სსრ რეგბის ფედერაციის პრეზიდიუმის წევრია და გამოდის ვეტერანთა მატჩებში. და აი, აქ ისევ გაიბრწყინებს სოლემ მისი ადრინდელი უბადლო ოსტატობა.

მაინც რა შეგძინათ-მეთქი რეგბიმ, ვეკითხები. ბევრი რამ შემიძინაო, მეუბნება. რაც რეგბიში ვარჯიში დავეწყე, მეგობრები შევიძინეო. როგორც ჩანს, ამას თვით რეგბის ხასიათი მოითხოვს. რაც მოედანზე ხდება, ის ურთიერთობაშიც გადადის. საგულისხმოა, რომ ინგლისელები მეგობრობის უმაღლეს გამოხატულებას რეგბიში ხედავენ.

ირაკლი კიზირიას ბინაში ყველაფერი უბრალოდ და სადად გამოიყურება. ერთ ოთახში რეგბის გაცვეთილ ოვალურ ბურთს შევავლე თვალი. ამით ზოგჯერ ჩემი პატარა ბიჭები — თორნიკე და ჯაბა თამაშობენო, შემეხმინა მასპინძელი.

ვინ იცის, იქნებ კიდევ გამოჩნდეს ირაკლის სადარი ვირტუოზი რეგბისტი კიზირიების გვარში.

ბაბრიელ ბარჯაძე

ქეროდით ხალიჩაზე გამოსახულ ნაქარგებს. ამის შემდეგ სტუმრები გარს შემოგვეხვივნენ და დაიწყეს ჩემი ცოლის „გასაოცარი ტალანტის“ ხობა და ქება-დიდება. შეკითხებოდნენ, რატომ აქამდე არ ვუთხარი მათ, ამის შესახებ, და რომელი ზღვის გადაღმიდან მოვიყვანე ასეთი მუსიკალური ხასწაულმოქმედი.

ახე და ამრიგად, ისინი ოდესმე მართლაც იმ ზომამდე მიმიყვანენ, რომ რაღაც გამოუხწორებელ სისულელეს ჩავიდნენ. ყოველივე ეს ძალიან ძნელი მოსათმენია. რაღაც ისეთი წარმოდგენილი რომ არის, რომ რაც უნდა თავი ვიმტვრიოთ, ვერაფერს ვერ მივხვდებით. ჩემი ცოლის ხმა და ინტონაცია გეგონებათ ან ზეციური ანგელოზის ჭიკჭიკი, ან ბავშვის ტიტინი, ან ძაღლის ყმუილი. და ეს ყველაფერი მოხდა მეგობრების იმ „საამური“ ქების გავლენით, ზურგს უკან რომ დაგვინიან. ჩემი ცოლი ამ ხელოვნებაშიც მთელი მონდომებით ცდილობს, დაოსტატდეს. ოპ, ასე ნაზი და კარგი რომ არ იყოს, — ამოოხვრიო წარმოთქვა ჩემმა მოსაუბრემ.

შე ვლუმდი და ველოდი, კიდევ რას იტყოდა: — თავისთავად ცხადია, ჩემი ცოლი თვითონ იგდებს თავს სასაცილო მდგომარეობაში. ყველაზე მეტად ესაა გულსატკეპნი, — გააგრძელა მან ცოტახნის დუმილის შემდეგ. — მაგრამ რა უნდა ვქნა? ვუთხრა, რაშია საქმე? სირცხვილისაგან გული გაუტკეპდა! თუკი გადაიტანა, ამით შეიძლება ადამიანებისადმი ნდობა დაკარგოს. ისე კი, სწო-

რედ მიამიტური გულმომნდობლობაა მისი მთავარი მომხიბვლელობა.

ამავე დროს, ის აინუნუნიაც არ აგდებს ამ მწარე სიმართლეს და სრულიად არაფრად მიანია ჩემი მოკრძალებული რჩევა თუნდაც ჩაცმულობის გამო.

საუბედუროდ, მარტო ჩემთან არაა ასეთი. როდესაც გადაკრულად ვეუბნები, რომ ესა და ეს ტანსაცმელი, ქული ან თმის ვარცხნილობა სრულიადაც არ უხდება, იცინის და იმეორებს იმ ტიტია გოგოების სიტყვებს, რომლებსაც გემოვნება არ გაანიათ და უხეირო ჩაცმულობით იუშნობენ თავს. ქალისათვის, რომელსაც არ სურს ხალხის სასაცილო გახდეს, დამეთანხმებით, მნიშვნელოვანია წესიერად და, როგორც იტყვიან, თავისი იერ-სახის შესაფერისად ჩაცმა.

აგერ გასულ კვირას ჩემმა ცოლმა შეიძინა ახალი ქული. მხოლოდ ხანთლები აკლია ამ ქულს და, მთლად სახალწლო ნაძვის ხეს დაემსგავსება. ცბიერმა მეგობარმა ქალებმა თავი ისე დაიჭირეს, თითქოს ალტაცებული იყვნენ. გუნებაში კი დასცილოდნენ. თანაც ხმამაღლა აცხადებდნენ, რომ აუცილებლად შეიძენენ ასეთ მშვენიერ რამეს. სიხარულისაგან სახეგაბადრულმა ჩემმა ცოლმა გატაცებით მოყვა, სად და როგორ გამოძენა ეს „მშვენიერება“.

როცა ჩვენ სადმე გვეპატიებინან, ის ყოველთვის დაბეჭითებით მოითხოვს, რომ ორივენი დანიშნულ დროზე ნახევარი საათით ადრე მაინც გამოვცხადდეთ. ეშინია დაგვიანებისა, უსწრედ-

ლებად არ ჩავგვადლონო. არწმუნებდნენ რომ უმინოდ სადამო სადამოდ არ ეღირება და არავითარი გართობა არ იქნება. ცხადია, ეს სჯერა მას. ჩვენ ყოველთვის უკანასკნელნი ვემშვიდობებით მასპინძლებს: ის დაარწმუნეს, თუ სხვა სტუმრებზე თუნდაც ერთი წუთით ადრე წავა, მასპინძლების მთელი სიამოვნება მოიწამლება. თითქოს ისინი, მასპინძლები, ასე არავის, დაპყრობილენ თავზე, როგორც მას, სეზონის ერთ საყოველთაოდ აღიარებულ დელოფაღს. თავში უტრიალებს კიდევ ბევრი სხვა ამნაირი სისულელე.

ამ დროს კი, მასპინძლებმა პირდაპირ არ იციან, როგორ მოგვიწოდონ თავიდან. ჩემი ცოლიც დადლილობისაგან ფეხზე ძლივს დგას. მაგრამ საქმათა გადაკრულად თქვა, რომ დროა მასპინძლებს მადლობა ვუთხრაო და წავიდეთ, უმაღვე პროტესტს გამოიმცხადებს: ვითომ, ამით, ღმერთმა უწყის, რა დანაშაულის ჩადენას ვაპირებთ. მაშინ მასპინძლები იწყებენ ხვეწნას, — თუნდაც ნახევარი საათით მაინც დარჩითო. ჩემს ცოლს ეს კვლავ სჯერა და ფიქრობს, რომ მე სრულიად ტყუილუბრალოდ მხურს, გული ვატყინო მეგობრებს, რომელთაც ასე გულწრფელად ვუყვარვართ...

— მინდა ვიცოდე, რატომ ხდება ბევრი ასეთი უთავბოლობა ჩვენს ცხოვრებაში, — ერთხელ მძიმედ ამოიოხრა და დაამთავრა თავისი ამბავი ახალგაზრდა მეგობარმა.

ცხადია, მე არავითარი პასუხის გაცემა არ შემეძლო ამ კითხვაზე.

თარგმან ანა რაბინანმა

კითხვა. 1981 წლის 30 მარტს ვაშინგტონში მოხდა ის, რისთვისაც თქვენ, საიდუმლო სამსახურის სპეციალური აგენტი, პრეზიდენტ რეიგანის უსაფრთხოებაზე პირადად პასუხისმგებელი, ემზადებოდით მთელი თექვსმეტი წელიწადი.

პასუხი. დიახ. იმ დღეს, ვაშინგტონში, სასტუმრო „ჰილტონის“ მახლობლად ტროტუარზე თავი მოიყარა აღელვებულმა ხალხმა. ისინი მოუთმენლად ელოდნენ პრეზიდენტის გამოჩენას, რომ მისალმებოდნენ სახელმწიფოს მეთაურს და დაენახათ იგი. მსგავსი სცენები მრავალჯერ მინახავს ადრე. პრეზიდენტმა როლანდ რეიგანმა დაამთავრა თავისი გამოსვლა და გამართა საპატიო სტუმრებისათვის განკუთვნილი გასასვლელისაკენ. მე რამდენიმე ნაბიჯით წინ მივდიოდი. უკანასკნელად მოვაგლე თვალი ირგვლივ, რათა დაერწმუნებულიყავი, ყველაფერი წესრიგშია თუ არა. სიტუაცია ბანალურზე ბანალური იყო. აი, პრეზიდენტი უკვე ხუთ მეტრშია თავისი ჯავშნიანი ავტომობილისაგან — რამდენიმე წამში ის, ცოცხალი და უვნებელი მივა თეთრ სახლში. მე უკვე შვებით ამოვისუნთქე, როცა... ხალხი თბილად იღიმებოდა, ხელებს იქნევდნენ, და მე ვგრძნობდი, რომ პრეზიდენტი გვერდითაა. და აი, იქვე ჩემ მარცხნივ გასკდა საბავშვო გასაბერი ბურთი თუ ტკაცუნა. ეს ხმა კვლავ განმეორდა. მივხვდი, რომ ეს არც ტკაცუნა იყო და არც საბავშვო ბურთი. არა, ცეცხლმსროლელი იარაღის ხმაა. დაახლოებით 14 საათი იყო.

შვადროის უფლებების პარაფი

კითხვა. თქვენ პირველი აღმოჩნდით თავდასხმელ ჯონი ჰინკლის გვერდით და შესძელით მისი განიარაღება. რაზე ფიქრობდით იმ მომენტში, როცა ჰინკლის ეკვეთეთ და, ცდილობდით, გაგეკავებინათ ის ხელი, რომელშიც რევოლვერი ეჭირა?

პასუხი. მე მომეჩვენა, თითქოს ყველაფერი ისე ხდებოდა, როგორც შენელებული გადაღებისას. თვალი მოვკარი თუ არა იარაღს, წინ გავვარდი — ჰინკლიმ ერთ-ნახევარი წამის განმავლობაში ექვსჯერ ისროლა. მეორე გასროლისას გავეჭანე მისკენ, ხოლო მისი განიარაღება შეეჭვსე გასროლის დროს მოვახერხე. ჰინკლის ბოლო ტყვია ზევით წავიდა და სადღაც სართულებს შორის, კედელში ჩაეჭადა. დაზარალდა ჯემს ბრეიდი — პრეზიდენტის პრეს-მდივანი, ერთი მცველი და რა თქმა უნდა, პრეზიდენტი.

კითხვა. მაგრამ ეს ხომ არაბუნებრივია — გაეჭანო კაცისაკენ, რომელიც შენ გესვრის. თქვენ არა ხართ ვაოცებული თქვენი რეაქციით?

პასუხი. საიდუმლო სამსახურში მუშაობისას, ყოველთვის ვეკითხებოდი საკუთარ თავს: მოვიქცეოდი თუ არა სხვა წუთებში ისე, როგორც მოვიქცევი მარტის იმ დღეს. პრეზიდენტის პირადი დაცვა მკაფიოდ უნდა მუშაობდეს, მკაცრად დაიცვას მითითებები და არ დაუშვას არავითარი გადახრა, მითუმეტეს შეცდომა. თი-

„პარი მატჩი“ — ყოველკვირეული ფრანგული ზურჯეზიური ილუსტრირებული ჟურნალი. გამოდის 1949 წლიდან ერთ მილიონზე მეტი ტირაჟით.

თოეული მცველი თეთრ სახლში მზადაა, თავი გასწიროს პრეზიდენტის გადასარჩენად. უამრავჯერ ვამუშავებდი ჩემს მოქმედებას სპეციალურ მეცადინეობებზე, როცა თამაშდებოდა თავდასხმის სულ სხვადასხვანაირი ვარიანტები. წარმატების აუცილებელი პირობაა — ზუსტად თავდასხმელის პირისპირ დგომა, რითაც თავისებური ცოცხალი ფარი იქმნება პრეზიდენტის წინ. და მაინც წინასწარ დარწმუნებით იმისი თქმა, როგორი რეაქციით ვიმოქმედებდი რეალურ ვითარებაში, ძნელია.

კითხვა. როცა ლაპარაკობენ პრეზიდენტის პირად დაცვაზე, წარმოუდგენიათ უგრძობი, არაემოციური „გორილების“ ჯგუფი. თქვენ კი ხშირად ლაპარაკობთ სტრესებზე, შიშსა თუ სხვა განცდებზე.

პასუხი. თუ ჩვენს სამუშაოზე ლაპარაკობენ, როგორც რაღაც უნიკალურზე, მხოლოდ იმიტომ, რომ ლაპარაკია ყველაზე ძლიერაოსილი ადამიანის სიკვდილსიციოცხლეზე. თითქმის 25 წელიწადი, რომელიც მე საიდუმლო სამსახურში გავატარე, ყოველ დღით ვღვებოდი იმ აზრით, რომ დღეს, საღამომდე, შეიძლება მომიწიოს შეტაკება ახალ ლი ჰარფი ოსვალდთან (ადამიანი, რომელიც სასამართლოს მიერ ცნობილი იქნა ჯ. კენედის მკვლელად. რედ.). ასეთი მუქარა გამუდმებით თან სდევს ჩვენს ყოველდღიურ ცხოვრებას და ეს ძალიან დამორგუნველად მოქმედებს...

კითხვა. ინდირა განდი დაიღუპა თავისი მცველის ხელით. არც ერთ ქვეყანაში პრეზიდენტი არ იმყოფება სრულ უსაფრთხოებაში. როცა თქვენი საიდუმლო სამსახურში მიღების საკითხი იხილებოდა, როგორი შემოწმების გავლა მოგიხდათ?

პასუხი. საიდუმლო სამსახურში რამდენადმე შემთხვევით მოგხვდი უნივერსიტეტის შემდეგ. საკმაოდ კარგად ვერკვეოდი ეკონომიკაში, მაგრამ აქტიური საქმიანობა უფრო მიზიდავდა. მას შემდეგ, რაც განვააცხადე სურვილი საიდუმლო სამსახურში შესვლისა, კადრის მუშაკებმა ადრეული ბავშვობიდან დაწყებული, მთელი ჩემი წარსული გადმოქექეს, ესაუბრებოდნენ ძველ მეზობლებსა და ნაც-

ნობებს, სკოლის მეგობარი გოგონებიც კი არ დავიწყებიათ. „როგორი ბავშვი იყო?“ — ეკითხებოდნენ პედაგოგებს. რამდენიმე კანდიდატს პრეზიდენტის დაცვაში უარი ეთქვა იმიტომ, რომ ჯერ კიდევ ყმაწვილობაში პოლიციის მიერ დაკავებული იყო სიმთვრალის გამო, ან ჩხუბში ტრავმა ჰქონდა მიღებული.

დანი — კანონი

კითხვა. დაგამახსოვრდათ თქვენი პირველი დღე თეთრ სახლში?

პასუხი. რა თქმა უნდა. მაშინ პრეზიდენტი იყო ლინდონ ჯონსონი. ნება დამართეს, ლობის იქით შევსულიყავი დატენილი პისტოლეტით. თითქოს ფრთები გამომესხა. თვალმოუცილებლად ვუყურებდი ჯონსონს. ის საკმაოდ მძაფრ მოლაპარაკებას აწარმოებდა ოვალურ კაბინეტში აფრიკის ერთ-ერთი სახელმწიფოს მეთაურთან. ყოველი სიტყვა აღწევდა ჩემამდე და მეჩვენებოდა, რომ შევდივარ „ღმერთთა საიდუმლო სამყაროში“...

კითხვა. თქვენ მუდმივად იმყოფებით ამერიკის შეერთებული შტატების პრეზიდენტის გვერდით, იზიარებთ მის ყოველდღიურ ცხოვრებას, მოგზაურობთ მასთან ერთად. ხომ არ გიჩნდებათ ცდუნება, თქვენი თავი მიაკუთვნოთ ძლიერთა ამაჟვეყნისა?

პასუხი. არა, ძალიან დიდია დამატულობისა და შიშის გრძობა. მუდამ გახსოვთ: პრეზიდენტი რომ მოკლან, დამნაშავე თქვენ იქნებით. ყველა ამერიკელის საყვედურით სავსე მზერა თქვენკენ იქნება მომართული. ამის შეგნებით გამოწვეულ სტრესულ მდგომარეობაში გავატარე მრავალი წელი და შემთხვევით როდი გავთეთრდი ასე ნაადრევად.

კითხვა. ყოველდღიურად რამდენი აგენტი უზრუნველყოფს პრეზიდენტის უსაფრთხოებას?

პასუხი. სხვადასხვანაირად, თორმეტიდან ორასამდე. საზღვარგარეთ მოგზაურობის დროს კი იძულებული ვხდებით, ასობით აგენტმა მიიღოს მონაწილეობა. თუ პრეზიდენტი მატარებლით მიემგზავრება ფილადელფიაში, შემადგენლობის წინ ჯერ საიდუმლო სამსახურის ლოკო-

მოტივი გაივლის — საჭიროა, დავრწმუნდეთ გზის უსაფრთხოებაში. ზოგჯერ დაცვის ვერტიკლები გამოიყენება. შენობების სახურავებზე ჩადარაჯებული არიან მეთვალყურეები. პრეზიდენტის მანქანას მიაცილებენ მცველები. როგორც ხედავთ, დიდძალი ხალხია საჭირო.

კითხვა. როლანდ რეიგანისა და მისი ოჯახის დაცვაზე დახარჯულია უფრო მეტი თანხა, ვიდრე ნებისმიერ სხვა პრეზიდენტზე მანამდე. რატომ იღებს სახელმწიფოებრივ მასშტაბებს აშშ-ში ქვეყნის მეთაურის დაცვა?

პასუხი. ყველაფერი აიხსნება „პრეზიდენტის განთქმული სინდრომით?“ ამერიკას აქვს რთული წარსული, რომელიც თავისი ფესვებით დასავლეთის დამპყრობლურ ეპოქაშია გაბრუნებული და, რომელსაც თან ახლავს ძალმომრეობის თარეში. ამერიკელები უბრალოდ ფანტასტიკურად მიიღებენ იარაღისაკენ. მსგავსი არაფერია ევროპაში. აშშ-ში სხვადასხვა მიზეზთა გამო ათასობით სულით ავადმყოფი თავის პირად პრობლემებს უკავშირებს პრეზიდენტის პიროვნებას. თუ ისინი უკმაყოფილონი არიან ცხოვრებით, ამაში ბრალი პრეზიდენტს ედება. ყოველდღიურად ათობით ასეთი უკმაყოფილო დგება თეთრ სახლთან და თავის პრეტენზიებს უცხადებს. ზოგიერთი მოითხოვს პრეზიდენტთან შეხვედრას. მიაჩნიათ, რომ პრეზიდენტი აგებს პასუხს თუნდაც თავის ტკივილზეც კი. მხოლოდ შეერთებულ შტატებში შეინიშნება „პრეზიდენტის სინდრომი“, სახიფათო სინდრომი!

კითხვა. რამდენია ქვეყანაში ასეთი ადამიანი?

პასუხი. საიდუმლო სამსახურის კომპიუტერული ბიუროს მონაცემებით დღეისათვის ორმოცი ათასი კაცია. ეს უზარმაზარი რიცხვია! ისინი აშშ-ის ყველა რაიონში ცხოვრობენ. მათ შორის ძალიან ბევრია შიზოფრენიით დაავადებული და პარანოიკი — ძალიან თავისებური კატეგორია ჩვენი „კლიენტების“. მათ შეუძლიათ, მშვიდად ისეირნონ ქუჩაში და მოულოდნელად გახსნან ცეცხლი.

კითხვა. ამ ორმოცი ათასი ადამიანიდან რამდენი წარმოდგენს რეალურ საფრთხეს პრეზიდენტისათვის?

პასუხი. ორასამდე. ისინი ძალზე სახიფათონი არიან. შეუძლიათ, ნებისმიერ მომენტში შეეცადონ პრეზიდენტის მკვლელობას. ჩვენ ვიცით, სად ცხოვრობენ ისინი და თვალყურს ვადევნებთ მათ ყოველ ნაბიჯს.

კითხვა. მაგრამ არც ოსვალდი, არც ჰინკლი, არ ეკუთვნოდნენ ამ კატეგორიას. არ ყოფილან ექვმიტანილნი და არც თქვენს სიაში მოხვედრილან.

პასუხი. ეს მართლაც ასეა. ისინი სავსებით ნორმალურად იქცეოდნენ. ძალზე გვადელებს სწორედ ასეთი „შენელებული მოქმედების ყუმბარები“, სანამ ისინი ჩვენს კარტოთეკაში მოხვედებოდნენ. ახლა უკვე ჰინკლს, თუ გამოუვა ფსიქიატრიული საავადმყოფოდან, სადაც რეიგანზე თავდასხმის შემდეგ მოათავსეს, მუდმივად მიჩენილი ეყოლება საიდუმლო სამსახურის ოთხი აგენტი. ისინი მას თვალყურს ადევნებენ... ჩვენი მუშაობა მუდმივ ეჭვიანობაზეა დაფუძნებული. ისიც კი, ვინც უფლებამოსილია პრეზიდენტს მიუახლოვდეს, მაინც ჩვენი მეთვალყურეობის არეშია მოქცეული. ადამიანური მეხედულებებიდან გამომდინარე,

ამერიკის საიდუმლო სამსახურის ყოფილი თანამშრომლის ინტერვიუ

25 წლის განმავლობაში დენის მაკარტი იყო მათ შორის, ვინც პასუხისმგებელია ამერიკის პრეზიდენტების დაცვაზე. 1981 წლის 30 მარტს, სწორედ მაკარტი, როცა მოეწყო მასზე შეიარაღებული თავდასხმა, მან იხსნა როლანდ რეიგანის სიცოცხლე. ამ ცოტა ხნის წინათ დ. მაკარტიმ დატოვა თავისი რთული და სახიფათო სამუშაო. წელს გამოვიდა მისი წიგნი „პრეზიდენტის დაცვა“... პარიზის უმსხვილეს, ყოველკვირეულ ჟურნალთან ინტერვიუში, ის ჰყვება საიდუმლო სამსახურის საქმიანობის ნაკლებად ცნობილ მხარეებზე. ეს სამსახური უზრუნველყოფს ამერიკის სახელმწიფოს მეთაურისა და მისი ოჯახის, აგრეთვე აშშ-ის ზოგიერთი გამოჩენილი პოლიტიკური მოღვაწის უსაფრთხოებას. ჩვენი აზრით, საინტერესოა ჯ. კენედისათვის, ლ. ჯონსონისათვის, ჯ. კარტერისათვის, რ. რეიგანისათვის დამახასიათებელი ეს მცირე, მაგრამ მეტად ნათელი შტრიხებიც.

ეს საშინელებაა — ეჭვი მიიტანო ყველაზე და ყველაფერზე... მაგრამ რას იზამ, ასეთია ჩვენი საქმე.

კითხვა. თქვენს წიგნში „პრეზიდენტის დაცვა“ ამბობთ, იმისი შეგნება, რომ შეუძლებელია წამებში განჭვრიტო, ვინ შეიძლება აღმოჩნდეს ახალი ოსვალდი ან ჰინკლი ირგვლივმყოფთაგან, გაიძულებთ მუდმივად ფიზიკურად იყოთ. რა წესებით ხელმძღვანელობთ, როცა პრეზიდენტის გვერდით იმყოფებით?

პასუხი. როგორც წესი, პრეზიდენტის ირგვლივ დაცვის ხუთი წარმომადგენელია: ორი წინ, ორი უკან, ერთი მისგან მეტრის დაშორებით. ის ყოველ წუთს მზად არის, გადაეფაროს პრეზიდენტს ან გაიყვანოს უნიფათო ადგილას. პირველ

რიგში, თვალყურს ვადევნებთ ადამიანთა უახლოეს რიგებს, ვაკვირდებით შეკრებებს ხელებსა და თვალბეჭდებს. თუკი პრეზიდენტიდან რამდენიმე მეტრში მყოფ ადამიანს ხელები ჯიბეში აქვს ჩაყოფილი, თითოეული ჩვენგანი რადიოთი იღებს შესაბამის სიგნალს და ეს ადამიანი განსაკუთრებულ კონტროლზე აგვეყავს; როგორც კი ეჭვიმტანილი ხელებს ჯიბიდან ამოიღებს (ჩვენ კი, კიდე ვიმეორებ, ეჭვქვეშ გვეყავს ყველა), დაცვა მშვიდდება. ჩვეულებრივ პრეზიდენტის სიახლოვე ხალხში მძაფრ, სასიხარულო ემოციებს იწვევს. ამიტომ გამორჩეულად დიდძალი ან მოუსვენრად მყოფი პიროვნება, ჩვენი დაყინებული თვალთვალის ობიექტი ხდება. დაწესებულებებში ყურადღებით ვაკ-

ვირდებით საეკო წრიალს. სპეცსამსახურის აგენტებს ხელეშში არაფერი არ უნდა ეჭიროთ. კატეგორიულად აკრძალულია, მაგალითად, პრეზიდენტის მფულობელისათვის ყვავილების წამოღებაში შეშველება ან პრეზიდენტისათვის ქოლგის მიწოდება.

კითხვა. საზღვარგარეთ ოფიციალური ვიზიტების დროს თქვენ ვიხდებით, საქმიანობით ადგილობრივ აგენტებთან, რომლებსაც, როგორც წესი, სამოქალაქო ტანსაცმელი აცვიათ. როგორ არჩევთ მათ?

პასუხი. ხშირად ეს შეუძლებელია. ოფიციალური ვიზიტები საიდუმლო სამსახურის წინაშე უამრავ პრობლემას აყენებს. რამდენიმე წლის წინ ჩვენი პრეზიდენტი ოფიციალური ვიზიტით იმყოფებოდა ავსტრიაში. მის უსაფრთხოებას უზრუნველყოფდა ორიათასი კაცი. მათგან ორასი კაცი მუდმივად თან ახლდა პრეზიდენტს. ავსტრიის საიდუმლო სამსახურის მუშაკებს არავითარი განმასხვავებელი ნიშანი არ ჰქონიათ, და განსაკუთრებულ მდგომარეობაში რომელიმე მათგანს რომ რეკოლევირი ამოედო, ჩვენ იქვე გავათავებდით, მივიღებდით რა მას ბოროტმზრახველად. ჩვეულებრივ, მოქმედების კოორდინაცია ჩვენსა და ადგილობრივ სპეცსამსახურს შორის, კარგია. ასე, მაგალითად, საბჭოთა-ამერიკის უმაღლეს დონეზე შეხვედრის დროს, წარმატებით ვთანამშრომლობთ სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტთან, თუმცა თითოეული მხარე სიფხიზლეს არ აღუწებს. ხშირად უფრო ადვილია ამერიკის პრეზიდენტის უსაფრთხოების უზრუნველყოფა ჩინეთში ან საბჭოთა კავშირში, ვიდრე ამერიკის ტერიტორიაზე. და, როცა რეიგანის თვითმფრინავი „ეიკი ფორს უიანს“ უვნებლად ბრუნდება ენდრიუსის ბაზაზე, შვებით ამოვისუნთქავთ ხოლმე.

„დემოკრატიული პროცესის“

საზღვრები

კითხვა. ხომ არ გეჩვენებოდათ ზოგჯერ, რომ პრეზიდენტი დაცვას პოლიტიკური მიზნით იყენებს? მაგალითად, იყო შემთხვევა, როცა საიდუმლო სამსახურის აგენტებმა თეთრი სახლიდან გამოყარეს ჟურნალისტები და ორმოცდაათ მეტრზე ახლოს არ მიუშვეს პრეზიდენტთან. იქნებ რეიგანს სურდა, თავი აერიდებინა არასასურველი შეკითხვებისათვის. დაცვას ამოფარებული, ჯდებოდა თავის ვერტმფრენში, თან ისეთ სახეს იღებდა, თითქმის ჟურნალისტებს უსმენს, მაგრამ ვერაფერი გაიგო...

პასუხი. დიახ, მსგავსი რამ ხდება ხოლმე, მაგრამ იმ მომენტში ჩვენ არ ვიცით, რატომ იქცევა პრეზიდენტი ამნაირად. მხოლოდ მარკვიანებით ვიგებთ, რაშიც ყოფილა საქმე. საერთოდ, პრეზიდენტს არ შეუძლია ჩვენი გამოყენება ჟურნალისტებისა და დემონსტრანტების შემოტევის ხელის შესაშლელად. არა გვაქვს უფლება, ჩავერიოთ დემოკრატიული პროცესის მიმდინარეობაში. დემონსტრანტებს შეუძლიათ, წამოიყვირონ ყველაზე შეურაცხყოფელი სიტყვები პრეზიდენტის მისამართით. საიდუმლო სამსახური ამაში არ ჩაერევა მანამ, სანამ დემონსტრაციის მონაწილეები არ აღმართვენ, ვთქვათ, ტრანსპარანტებს. ასეთი რამ არ განიხილება, როგორც მუქარა სახელმწიფოს მეთაურის მიმართ.

კითხვა. რატომ აცვიათ საიდუმლო სამსახურის აგენტებს სულ ერთი და იგივე ჩალისფერი ლაბადები და რატომ ატარებენ სამიწოდ მუქ სათვალეებს? ეს რა „ჯეიმს ბონდის სინდრომი“ა?

პასუხი. ჩვენ არ ვცდილობთ, შეუძინეველნი ვიყოთ. გვინდა, რომ ხალხი გვხედავდეს, შეიგნონ, რომ ჩვენ იქვე ვართ. ამას გარკვეული ფსიქოლოგიური ეფექტი გააჩნია. ბოროტმზრახველი ნერვიულობს და უშეგებს შეცდომებს. რაც შეეხება ცნობილ მუქ სათვალეებს, ორი მიზეზის გამო ვატარებთ მას: ჯერ ერთი თვალეები დაცულია, თუკი ვინმემ სახეში შეგვადგარა სალევავი ან რაიმე სიმკვავე (ასეთი რამ კი მომხდარა ხოლმე), მეორეც, მუქ სათვალეებში არ ჩანს, ამათუიმ მომენტში საით ვიყურებით. ესეც ფსიქოლოგიური ეფექტითაა გამიზნული.

კითხვა. ალბათ, საიდუმლო სამსახურის ზოგიერთი აგენტი დიდ კმაყოფილებას განიცდის იმ შთაბეჭდილების გამო, რომელსაც ის სხვაზე ახდენს.

პასუხი. ო, დიახ. შეგნება იმისა, რომ იცავ სახელმწიფოში პირველი კაცის სიცოცხლეს, საკუთარ თვალში წონას ვმატებს და აღტაცებას იწვევს საზოგადოების გარკვეულ ნაწილში. გასწენდება მოხუცი გუბერნატორი ლესტერ მედოკსი ჯორჯის შტატიდან, რომელიც 1968 წლის საარჩევნო კამპანიაში მონაწილეობდა, მაგრამ გამარჯვების რაიმე შანსი არ გააჩნდა. და აი, აქ თავისი როლი შეასრულა საიდუმლო სამსახურმა, რაკი კანდიდატებს იცავდა. როგორც როკის ვარსკვლავი, ისე ამაყად დასერიობდა მედოკსი ქალაქში პერსონალური დაცვით გარშემორტყმული, ირგვლივ უხვად აფრქვევდა ლიმონს და ხიბლავდა ამომჩიველებს. საბოლოო ჯამში, სწორედ საიდუმლო სამსახურის წყალობით განიცადა მან მეორე ახალგაზრდობა...

კითხვა. საიდუმლო სამსახურის აგენტების ყოფნა შესამჩნევ ზემოქმედებას უნდა ახდენდეს აშშ-ის პრეზიდენტისა და მისი ოჯახის პირად ცხოვრებაზე. ხომ არ უცდია რომელიმე პრეზიდენტს, განთავისუფლებულიყო თქვენი მომსახურებებისაგან?

პასუხი. რონალდ რეიგანს არც ერთხელ არ უცდია ეს. რიჩარდ ნიქსონთან კი მოხდა ასეთი რამ. ერთხელ ფლორიდაში ისვენებდა. ჩვენც, ბუნებრივია, მასთან ვიყავით. როგორღაც საღამოთი, ნიქსონი ჩაიმალა მეგობრის მანქანის წინა ნაწილში, მოახერხა ჩვენი სიფხიზლის მოღუფება და რეზიდენციიდან გაიპარა. დაბრუნებისას მას ელოდებოდა ერთ-ერთი ჩვენთაგანი, ხელში გამზადებული განცხადებით, სადაც აღნიშნული იყო, რომ პრეზიდენტი უარს ამბობს დაცვაზე. ნიქსონს სთხოვეს, ხელი მოეწერა ამ განცხადებაზე, მაგრამ მან იუარა. ინციდენტმა უხმაუროდ ჩაიარა.

ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ საიდუმლო სამსახურის აგენტებს პატივსა სცემდნენ ისინი, ვისაც იცავენ. პრეზიდენტ ჯონსონს ძალიან სურდა, მისი ძალი გვესერიანებინა. ეს ჩვენი მოვალეობა არ არის. ჰენრი კისინჯერი ცდილობდა, მისი „დიპლომატი“ გვეტარებინა. ყოველთვის, როცა ამას განიხრახავდა, ვახსენებდი: ბატონო დოქტორო, მაპატიეთ, მაგრამ „დიპლომატი“ მანქანაში დავრჩათ“. და ის რწულებული იყო, დაბრუნებულიყო. ჩვენი ამოცანაა, ამერიკელი ხალხის სახელით დავიცვათ ქვეყნის ხელმძღვანე-

ლის სიცოცხლე და არა ის, რომ ვატაროთ მათი ნივთები.

კითხვა. როგორ ფორმირდება ოფიციალური კორტეჟი? როგორ მიემართება?

პასუხი. როცა კორტეჟი ადგილიდან იმერის და ქალაქში მიემართება, სიჩქარე არ უნდა აღემატებოდეს თხუთმეტ კილომეტრს. ეს გამიზნულია იმისთვის, რომ საიდუმლო სამსახურის აგენტებმა, რომლებიც პრეზიდენტის ლიმუზინის გვერდით საქმიანობენ, მოასწრონ გამცილებელ მანქანაში ჩაჯდომა, ან მიეხმარონ პრეზიდენტს საჭიროების შემთხვევაში. ქალაქში მოძრაობისას თვალი გვიჭირავს სახლების სახურავებზე, ფანჯრებზე, კარებზე. ჩვეულებრივ სამი უსაძლო მარშრუტი მზადდება. სამივე მარშრუტს წინასწარ ესწავლობთ. მხოლოდ ერთმა აგენტმა, რომელიც ზის იმ მანქანაში, კორტეჟს რომ მიუძღვება წინ, იცის ნამდვილი მარშრუტი. უფრო ზუსტად, საჭიროების შემთხვევაში სწორედ ის ირჩევს მარშრუტს. როგორც კი პრეზიდენტი მანქანაში ჩაჯდება, არავითარი შეყოვნება აღარ შეიძლება. დავიანებულეებს არ ელოდებიან. მომხდარა ისე, რომ დავივივებია სენატორები, ოფიციალური პირები და თვით... პრეზიდენტის მეუღლეც კი.

კითხვა. 1963 წლის 22 ნოემბერს პრეზიდენტი კენედი მოკლეს კორტეჟის მსვლელობის დროს. აწუხებთ თუ არა დანაშაულის გრძნობა იმ დღეს დალასის ქუჩებში მყოფ საიდუმლო სამსახურის აგენტებს?

პასუხი. მათ შორის ჩემი მეგობრებიც იყვნენ და მე ვიცი, რას განიცდიან ისინი: ბევრ მათგანს დღემდე სულს უმძიმებს მომხდარი ტრაგედია. ზოგიერთი კი საბოლოოდ ვერც გამოვიდა მდგომარეობიდან.

კითხვა. ჯონ კენედი დაიღუპა იმის გამო, რომ საიდუმლო სამსახურმა არასათანადო სიფხიზლე გამოიჩინა?

პასუხი. იმ დღეს ყველამ განვიცადეთ დანაშაულის გრძნობა, მაგრამ ეს მკვლელობა საიდუმლო სამსახურის შეცდომა არ ყოფილა. სიტუაცია არ ექვემდებარებოდა სრულ კონტროლს. რისკი გარდაუვალი იყო. საიდუმლო სამსახურმა ურჩია პრეზიდენტს, ესარგებლა ტყვიავაჟუმტარი ჟილეტით. მან უარი განაცხადა. „მე არ მინდა ხალხისაგან ასე მოკვეთილი ვიყო“ — ეს მისი სიტყვებია. მაშინ სამსახურის აგენტებმა სხვა ვარიანტი შესთავაზეს: მის უკან, ავტომანქანაში, ორი მკველი დადგებოდა. პრეზიდენტმა განაცხადა: „მე არ მინდა, რომ ჩემთან მანქანაში ვინმე იმყოფებოდეს“. კენედი გამოდგებოდა უარყოფდა დაცვის სამსახურის რეკომენდაციებს. და მაინც, როცა გაისმა სასიკვდილო გასროლები, დაცვის წარმომადგენლები, რომლებიც უშუალოდ პრეზიდენტის მომდევნო ავტომანქანაში იმყოფებოდნენ, განიცდიდნენ დანაშაულის ღრმა გრძნობას. ისინი ვალდებულები იყვნენ, რაიმე ელონათ და დროულად გაჩენილიყვნენ ჯონ კენედის ლიმუზინთან.

„ღამის პირველ საათზე კოვნიტის პაპანაში“

კითხვა. 1981 წელს თითქმის ანალოგიური სიტუაციაში აღმოჩნდით თქვენც. ამჯერად პრეზიდენტი ცოცხალი ვადარჩია, თქვენ კი დაგაჯილდოვეს...

პასუხი. დანაშაულის გრძნობა ცნობილია ჩემთვისაც, და კარგადაცაა ცნობი-

ლი. თავდასხმის შემდეგ მთელი ოთხი დღის განმავლობაში ვერ შევძელი წონასწორობის აღდგენა და ნერვული აშლილობის საზღვარზე ვიმყოფებოდი. ის დღეები ყველაზე განცალკევებულმა, ჩაკეტილ სახლში ვავატარე. დღესაც ვერ წარმომიდგენია, როგორ წავიდოდა ჩემი ცხოვრება, იმ დღეს რომ პრეზიდენტი მოეკლათ.

კითხვა. თქვენ ხშირად ლაპარაკობთ საიდუმლო სამსახურის თანამშრომელთა სტრუქტურასა და ძლიერ ფსიქოლოგიურ დაძაბულობაზე. ხომ არ ხარაღდება ამით პრეზიდენტის უსაფრთხოება?

პასუხი. გარკვეულწილად კი. რეაქცია სუსტდება, მოქმედების ეფექტურობა ეცემა. თუმცა, მიუხედავად დაღლილობისა, რეფლექსები მკლავდება თქვესმეტ-სათიანი ვადამბული მუშაობის შემდეგაც. მაგონდება, პრეზიდენტის ზოგადი ოფიციალური ვიზიტისას, ჩვენთვის, ამ მეტად დამქანცველი მუშაობის დროს, ვერ ვგრძობდი თავს ასპროცენტაინი კაცის „ფორმაში“. მიუხედავად ამისა, დარწმუნებული ვიყავი, საბიჭოთა სიტუაციაში სწრაფ რეაგირებას მიიწვევდა.

კითხვა. პრეზიდენტისადმი რა მანძილი აშორებთ საიდუმლო სამსახურის მუშაკებს მისი ჩვეულებრივი, ყოველდღიური ცხოვრების დროს?

პასუხი. ჩვენ ხშირად ვამბობთ, რომ პრეზიდენტის „გულის ცემა“ გვესმის. ნებისმიერ მომენტში მას შეუძლია, მუხლის უბრალო მოძრაობით შეგოს „განსაკუთრებულ განგაშის“ ლილავს, რომელიც მაგიდის ქვეშაა დამაგრებული, და სულ ორიოდ წამი კმარა იმისათვის, რომ მის გვერდით, ოვალურ კაბინეტში ვაგჩნდეთ. სხვა შემთხვევაში ყველაფერი დამოკიდებულია ხალხის სიხალისეზე. პირადი აპარტამენტები თეთრ სახლში პირველ სართულზე იმყოფება. ვცდილობთ, არ დავარდვიოთ პრეზიდენტისა და მისი ოჯახის სიმშვიდე. ვერავინ გავლის პირველ სართულზე საიდუმლო სამსახურის აგენტების გვერდის ავლით. გარკვეული დროის განმავლობაში, პრეზიდენტი ჯონსონი, რომელსაც ძლიერ ეშინოდა ღამით მართო სიკვდილისა, გვთხოვდა, რომ მცველები დავგვეყენებინა თვით მისი საძინებელი ოთახის კარებთანაც.

კითხვა. როცა პრეზიდენტი ოფიციალურ ვიზიტში იმყოფება?

პასუხი. ჩვენ ვდგავართ მისი ოთახის კარებთან, ოფიციალურ კორტეჟში, თვალის დახამამებისთანავე მისაწვდომი მანძილზე. და რა თქმა უნდა, ყველაზე უაზრო საქმიანობაა — სასტუმროს ცარიელ დერეფნებში მრავალსათიანი ლოდინი.

კითხვა. ერთხელ თქვენ მოგიხდათ პრეზიდენტის ოთახში შესვლა. ასეა არა?

პასუხი. ნიქსონი მაშინ რუმინეთში იმყოფებოდა ოფიციალური ვიზიტით. ეს იყო ევროპის ქვეყნებში ცამეტდღიანი მოგზაურობის ბოლო ეტაპი. პრეზიდენტი ბუქარესტში გაჩერდა, ელჩის რეზიდენციაში. შუალაშე უკვე გადასული იყო, როცა ნიქსონმა გადაწყვიტა, ტელეფონით ესაუბრა ვაშინგტონში თავის მრჩეველთან. საუბარი დაჭიანურდა. გარკვეული დროის შემდეგ ტელეფონისტმა თეთრ სახლში, ვამოცებულმა მეტად ხანგრძლივი საუბრით, შეამოწმა კავშირი და შეშინებულმა დაადასტურა, რომ პრეზიდენტის ხაზი დუშს. განვამოწმე ფეხზე დადგა საიდუმლო სამსახური: „პრეზიდენტის აპარატის ყურმილი გადადებულია, მაგრამ

არავინ ლაპარაკობს!“ — შეგვატყობინა ტელეფონისტმა. დაცვის აგენტებს თავში გავვიღვრა ყველაზე დაუჭერებელმა ვარაუდებმა — „პრეზიდენტი მოკლულია“, „უეჭველად გულის შეტევა აქვს“ და ასე შემდეგ. იმ დღეს პრეზიდენტის პირადი დაცვა მე მეგვლებოდა. სწრაფად გავიქეცი რეზიდენციის პირველ სართულზე. საკონტროლო ეკრანზე ყველაფერი, შინ და გარეთ, მშვიდად გამოიყურებოდა. ფრთხილად შევალე ნიქსონის ოთახის კარი და რამდენიმე ნაბიჯი გადავადგი. პრეზიდენტის საწოლის თავზე ნათურა ენთო. მწოლიარე ნიქსონს მხარზე ტელეფონის აპარატი ედო, გადადებული ყურმილით. სახელმწიფოს მეთაურს ეძინა. გადავწყვიტე, არ გამეღვიძებინა, მაგრამ სანამ გამოვიდოდი, მინდოდა აპარატი ამელო და ყურმილი თავის ადგილზე დამელო. უცებ ნიქსონმა შიშით გაიღვიძა. წამოხტა საწოლში იმ ვარაუდით რომ ბოროტგანმზრანველი ესხმის თავს. ერთ წამში მიცნო, დამშვიდდა და... მზრუნველობისათვის მადლობა გადამიხადა.

აშშ-ის ყველა პრეზიდენტი დარწმუნებულია, რომ მათი სიცოცხლე ბევრზე ჰკიდია. და აი წარმოიდგინეთ კომუნისტურ ქვეყანაში, ღამის პირველ საათზე, საწოლში, როცა უცნობი ხელი თქვენი ყელისაკენ მოიწვეს.

კითხვა. საიდუმლო სამსახურის აგენტები, სხვა ამერიკელებისაგან გამორჩევით, ისეთი აღამიანები არიან, რომლებიც საშინაო ტანსაცმელში ხედავენ პრეზიდენტს. უეჭველად გეცოდინებათ მათი ცხოვრების წვრილმანი საიდუმლოებანიც.

პასუხი. ჩვენ განსაკუთრებით ლოიალური ხალხი ვართ. თქვენ თუ იმას მთხოვთ, იმ ხუთი პრეზიდენტის პირად ცხოვრებაზე გაამბოთ, რომელთაც მე ვიცნობდი, უფროს მიიღებთ, თუნდაც რაიმე სათქმელი კიდევ მქონდეს. პრეზიდენტები ჩვენ გვენდობიან, სჯერათ ჩვენი ლოიალობისა და თავშეკავებულობის. და ჩვენც არასოდეს, არავითარ ვითარებაში ბოროტად არ გამოვიყენებთ ამ ნდობას.

კითხვა. თუმცა ერთი თქვენთაგანი პრეზიდენტის ოჯახში შევიდა...

პასუხი. დიას, სიუზანი — პრეზიდენტ ჯერალდ ფორდის უფროსი ქალიშვილი, ცოლად გაჰყვა საიდუმლო სამსახურის აგენტს, რომელიც პრეზიდენტის პირად უსაფრთხოებას უზრუნველყოფდა თეთრ სახლში.

კითხვა. იცავთ რა პრეზიდენტის უსაფრთხოებას, ამით თქვენ, პირველ რიგში, ცდილობთ, გამორიცხოთ მისი მკვლელობის შესაძლებლობა. მაგრამ, როცა სახელმწიფოს მეთაურის ოჯახზეა ლაპარაკი?

პასუხი. ყველაფერს ვაკეთებთ იმისათვის, რომ არ მოიტაცონ პრეზიდენტის ოჯახის წევრები. პირველი ლედისა ან რომელიმე შვილის მოტაცება, უეჭველად დაღს დაასვათ პრეზიდენტის ყოფაქცევასა და მის გადაწყვეტილებებს. ამიტომ იყო ემის — პრეზიდენტ ჯიმი კარტერის გოგონას, სკოლაში მეცადინეობის დროსაც რომ არ ვტოვებდით მარტო.

კითხვა. არ გრძობთ, რომ თქვენ თვალწინ ისტორია იქმნებოდა?

პასუხი. აბა, როგორ! ასეთი შთაბეჭდილება ხშირად გვექმნებოდა. და უნდა ვაღიარო, ეს მეტად შთაბეჭდილებელი გარემოებაა. თქვენ თავს გრძობთ „დიდ

ლონისძიებათა ატმოსფეროში“. თქვენ წინაშე იხსნება საიდუმლო, რომელიც ამ ლონისძიებათა მიღებაში, თუმცა არც იცით მათი შინაარსი. თქვენ ქვეყნის პრივილეგირებული მოქალაქე ხართ. ისე ღამოთი, სახლში დაბრუნებისას, მე ვიცოდი ის, რაც ხვალ დილით „ნიუიორკ ტაიმის“ ან „ვაშინგტონ პოსტის“ პირველ გვერდზე დაიბეჭდებოდა. კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი გარემოებაა: თეთრ სახლში რწმუნდები, რომ ის, ვინც სხვის თვალში ყოვლისშემძლე, რკინისებური, შეუცდომელი ჩანს, სინამდვილეში ისეთივე მიწვერი არსებაა, როგორც სხვა დანარჩენი, თავისი ეჭვებითა და სისუსტეებით.

ვის ეშინია ჭუჩაზი

კითხვა. გქონიათ შემთხვევა, გენახათ როგორ უღალატა პრეზიდენტს ნერვებმა?

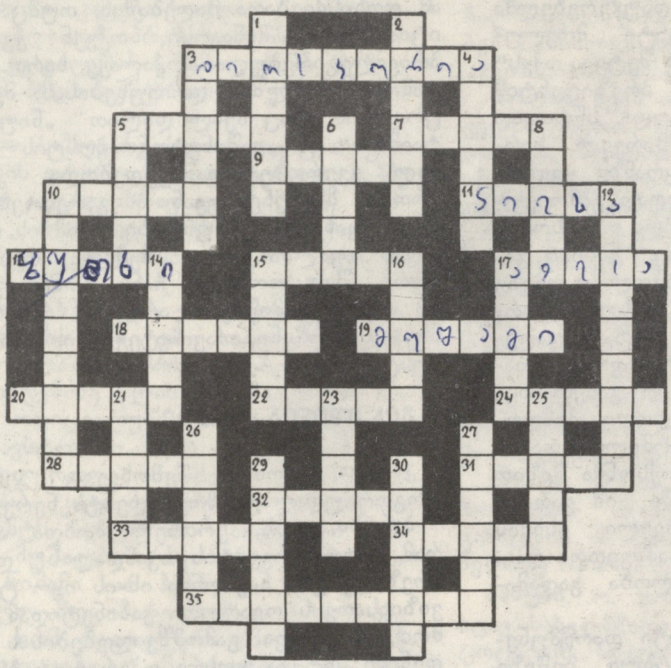
პასუხი. დიას, ერთხელ მოხდა ასეთი რამ, „უოტერგეიტის სკანდალის“ დროს. პრეზიდენტმა ნიქსონმა ის-ის იყო ტელევიზიისათვის ოვალური კაბინეტიდან წარმოთქვა სიტყვა. გამომშვიდობებისას რამდენიმე სიტყვა უთხრა ოპერატორებსა და ტექნიკოსებს. მადლობა გადაუხადა მათ გაწეული მუშაობისათვის. შემდეგ კაბინეტიდან გამოვედით და გავემართეთ თეთრი სახლის პირველი სართულისაკენ. უკვე დაღამდა. კარგა მანძილით ვიყავი დამორბეული ოვალურ კაბინეტს, რომ უცებ პრეზიდენტი შეჩერდა, თავი კედელს მიასრდნო და აჭვითინდა. ასე ვიხილე პირველად და უკანასკნელად რიჩარდ ნიქსონი, ვიხილე ისეთ მდგომარეობაში, როცა ვერ დაიოკა საკუთარი გრძობები.

კითხვა. დღეისათვის პრეზიდენტ რონალდ რეიგანის ნახვა გარდა ტელეეკრანისა, მრავალჯერად შეუძლებელია. გადამეტებული ხომ არ არის უსაფრთხოებაზე ზრუნვა, განსაკუთრებით თუ გავითვალისწინებთ, რომ ამის გამო ხალხის სიხალისე აშშ-ის პრეზიდენტთან სინამდვილეში გამორიცხულია? ეს დემოკრატიის დარტყმას ხომ არ უღრის?

პასუხი. გარკვეულწილად ეს ასეა. აი, უკვე შეიძლება იწოდოს, რაც პრეზიდენტ რ. რეიგანს ქუჩაში ნაბიჯი არ გადაუდგამს. მორჩულ წარსულში დარჩა ის დრო, როცა პრეზიდენტი ჰუვერი ქუჩაში გამოდიოდა და სეირნობდა. ეს იყო დიდი ხნის წინ — ოციანი წლების მიწურულში. პრეზიდენტ რონალდ რეიგანს ხალხთან გამოჩენაზე გაფიქრებაც კი აშინებს. ის მეტად გულდასმით ასრულებს საიდუმლო სამსახურის რეკომენდაციებს, რომელიც 1981 წლიდან საიმედოდ იფარავს მას ხალხის მახებისაგან. ნენსი კი, მონუსხულია პრეზიდენტის უსაფრთხოებაზე შიშით. ზოგჯერ, ჯმრისგან მალულად მოითხოვს მის ორგვლივ დაცვის გაძლიერებას. რა თქმა უნდა, საიდუმლო სამსახურის ოცნებაა — პრეზიდენტს ტყვიავაუმტარი ქუდი ეხუროს. სამწუხაროდ, ეს შეუძლებელია. ჯიმი კარტერი დაცვის გაძლიერების კატეგორიული წინააღმდეგი იყო. რეიგანთან ვთანხმდებოდით. როგორ იქნება ეს ახალ პრეზიდენტთან, ძნელი სათქმელია. ახალი პრეზიდენტი შეიძლება სხვანაირად მოიქცეს, ვიდრე რეიგანი, მაგრამ მანამდე, სანამ თითონ არ გახდება... თავდასხმის მსხვერპლი.

თარგმანა ქეთევან ჩხიშიძე.

კროსვორდი

ეროვნული გიგლირიძე

თარაზულად: 3. ანტიკური ქალაქი შავი ზღვის სანაპიროზე; 5. XVII ს. უზბეკი პოეტი; 7. საერთო ნიშნით გაერთიანებულ ნაწარმოებთა წყება; 9. სპორტული ნაგებობა; 10. სვლის მიმართულება; 11. დრამატული ნაწარმოები სცენაზე წარმოსადგენად; 12. თევზის დასახელება; 15. ქანის ასაფეთქებელი ხვრელი; 17. ქართული ვაზის ჯიში; 18. მდინარე უზბეკეთში; 19. ქართული ყურნალი, გამოდიოდა 1922-1923 წლებში; 20. პირობითი ნიშნების სისტემა; 22. ძველბურთი ქართული სახვინეო იარაღი; 24. ავტონომიური სსრ; 28. ბალახოვანი მცენარე; 31. სოფელი გეგემკორის რაიონში; 32. ჭექა-ქუხილის, წვიმისა და ქარის ღვთაება ძველი აღმოსავლეთის ზოგიერთი ხალხის რელიგიაში; 33. გარეული ცხოველი; 34. ქალაქი სამხრეთ ესპანეთში; 35. პროზად ან ლექსად დაწერილი მცირე ფორმის ნაწარმოები, რომელშიც გაკაცებულია რაიმე მოვლენა ყოველდღიური ცხოვრებიდან.

შპუულად: 1. სინათლის მრავალწყაროიანი არმატურა; 2. სინარარე, მოხდენილობა; 3. შინამრეწველური წესით დამზადებული აბრეშუმის ქსოვილი საქართველოში; 4. მუსიკალური საკრავის ჩასადები ფარჩის შალითა; 5. მდინარე კავკასიაში; 6. დრამატული და კომედიური სცენებისაგან შემდგარი სათეატრო წარმოდგენა, რომელშიც გაერთიანებულია პატარ-პატარა საცხტრადო, ვოკალური, საცეკვაო და საცირკო ნომრები; 8. ქართველი ხალხოსნების ყურნალი; 10. ფორტპიანოს წინამორბედი საკრავი; 12. პორტის საზღვრებში მოქცეული წყლის სივრცე; 14. მდინარე ახალქალაქის რაიონში — მდინარე ფარავნის შენაკადი; 15. კავკასიონის მწვერვალი; 16. შავი ზღვის ნავსადგური; 17. ტბა პრიპირიეს მხარეზე; 21. ხარისხი, თანრიგი, სპეციალური წოდებულება; 23. მთათა სისტემა სამხრეთ ციმბირში; 25. აფხაზი საბჭოთა მწერალი, საზოგადო მოღვაწე; 26. პლანეტა სატურნის თანამგზავრი; 27. აღმოსავლეთ და სამხრეთ საქართველოს ისტორიული სახელწოდება; 29. კურორტი დასავლეთ საქართველოში; 30. საქონლის საკვები.

შეადგინა ვაჟა მახარაძე

თენგიზ დარსალიამ უკან ჩამოიტოვა ავღანეთის ცხელი დღეები, ყოველ ფეხის ნაბიჯზე ჩასაფრებული საფრთხე და მიაშურა მშობლიურ ნაფიჩხოვოს (ჩხოროწყუს რაიონი), სადაც გულის ფანცქალით ელოდნენ დედ-მამა, ძმა, დები და... ამავე სოფელში მდინარის გაღმა მცხოვრები ლელა შეროზია...

თენგიზი ჭერ კიდევ ჭარში გაწვევამდე გახდა მექანიზატორი და ახლაც ერთგულობს თავის სპეციალობას, ხოლო ხალხური შემოქმედების საკავშირო ფესტივალთა ორგზის ლაურეატი ლელა, რომელიც შესანიშნავად მღერის და ცეკვავს, წელსვე, საშუალო სკოლის დამთავრების თანავე, მერაიეთა მხარდამხარ იწყებს მუშაობას.

შენაარი ფიცით შეკრულ ახალგაზრდებს ბედმა გაუღიმა, მათ სიყვარულსაც მიეცა გზა ფართო...

დიდებულად და სამახსოვროდ ჩატარდა ქორწილი ნაფიჩხოვოში, მრავალშვილიანობა და მშვიდობიანი ცხოვრება უსურვეს თენგიზსა და ლელას თანასოფლელებმა, მეგობარ-ნათესავებმა.

კოლმეურნეობის გამგეობამ ახალდაქორწინებულებს ტელევიზორი და სხვა ფასიანი საჩუქრები მიართვა.

მე-10 ნომერიში გაგომკვეთებული კროსვორდის პასუხები:

თარაზულად: 5. ქარავანი; 7. მამედოვი; 9. ბუკლე; 10. აფსკი; 13. ენძე-ლი; 15. ტიგანა; 16. ინერცია; 17. ჩიტი; 18. აზია; 19. პედიატრი; 20. კორა; 23. კოდი; 25. გრადუსი; 27. კარავი; 28. ივანკა; 29. აორტა; 31. კორტი; 32. პრაქტიკა; 33. სნაიპერი.

შპუულად: 1. კარუსელი; 2. ნიკე; 3. აშგა; 4. კვადრატი; 6. ასილი; 8. მესტია; 9. ბიძგი; 11. იჯარა; 12. ნორმანდია; 14. ანადირი; 15. ტიგროსი; 21. ორკესტრი; 22. ატრინა; 23. კანტი; 24. დრაზიერი; 25. გვარლი; 26. „იფერია“; 30. ამაო; 31. კესო.

ბარბანის პირველ გვირღვ: გ. სააკაძის ძეგლის გახსნა.
 ბარბანის მეოთხე გვირღვ: სსრ კავშირისა და ამერიკის შეერთებული შტატების საზოგადოებრიობის წარმომადგენელთა IV კონფერენცია თბილისში.
 ფოტოები ელ. გიგილაშვილისა და რენო ლალიძისა.

გადიცა წარმოებას 21.09.88. ხელმოწერილია დასაბეჭდად 31.10.88. უე 01549. ქალღლის ზომა 70x1081/8. გარეკანი, ჩანართი და ტექსტი იბეჭდება ოფსეტური წესით. ფიზიკური ფურცელი 4, პირობითი ნაბეჭდი ფურცელი 5,6, სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 5,69. ტირაჟი 50.000. შეკვეთა 2403. ფასი 35 კაპ.

380096, თბილისი, ლენინის ქ. № 14, საქართველოს კვ ცვ-ის გამომცემლობის სტამბა.
 Ежемесячный общественно-политический и литературно-художественный журнал «Дроша» («Знамя»), (на грузинском языке). 380096, Тбилиси, ул. Ленина, 14. Типография издательства ЦК КП Грузии.
 Адрес редакции: 380008, Тбилиси, 8, пр. Руставели, 42.

რედაქციის მისამართი:
 380008, თბილისი 8, რუსთაველის პრ. 42.
 ტელეფონები: მთავარი რედაქტორის — 99-54-66, პ/მგ. მდივნის — 99-82-69, განყოფილებათა გამგეების — 93-28-42, რედაქციის სამდივნოსი — 99-54-66.
 რედაქციაში შემოსული მასალა ავტორს არ უბრუნდება.

Դրսևն ՃԱՅՈՒՔԵՄՅՐԻ

132/
6/204

ინფანსი
გეორგიონი

IV КОНФЕРЕНЦИЯ ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ ОБЩЕСТВЕННОСТИ ССРС И США. ТБИЛИСИ. 18-23 СЕНТЯБРЯ

SO... E FOURTH C... T - AMERICAN

